

ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ 'ਚ ਡਿਪਲੋਮਾ

(ਡੀ.ਐਲ.ਐੱਡ.)

ਕੋਰਸ-505

ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ

ਸਿੱਖਣਾ

ਬਲਾਕ-1

ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਨ-ਸਿੱਖਣ

ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਨੈਸ਼ਨਲ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਆਫ ਓਪਨ ਸਕੂਲਿੰਗ

ਏ-24/25, ਇੰਸਟੀਚਿਊਸ਼ਨਲ ਏਰੀਆ

ਸੈਕਟਰ-62 ਨੌਇਡਾ ਗੌਤਮ ਬੁੱਧ ਨਗਰ, ਯੂਪੀ-201309

ਵੈੱਬਸਾਈਟ: www.nios.ac.in

Declaration/ Disclaimer

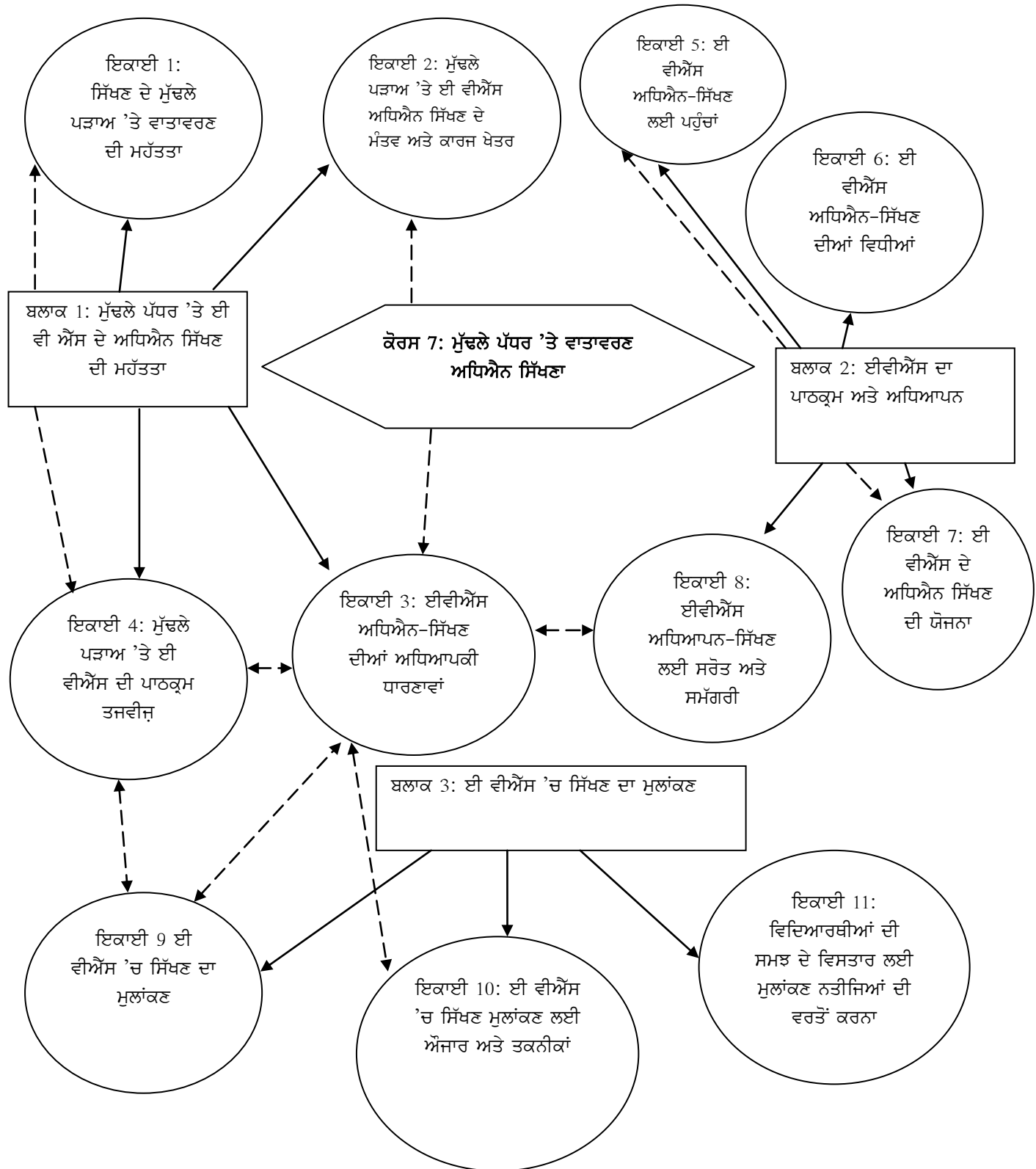
This is translated version of D.El.Ed. course material available in English medium at www.dled.nios.ac.in. All care and diligence has been ensured while translating to ensure sanctity of materials, however, in case of any kind of divergence/translation/ meaning the source version i.e material in English medium shall prevail.

ਘੋਸ਼ਣਾ

ਇਹ ਡੀ.ਈ.ਐੱਲ.ਈਡੀ. ਲਈ www.dled.nios.ac.in 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਕੋਰਸ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਵੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੰਸਕਰਣ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਵੇਗਾ।

ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਸਿੱਖਣ

ਕੋਰਸ-505 ਲਈ ਕੋਰਸ ਸੰਕਲਪ ਨਕਸ਼ਾ

ਕਰੈਡਿਟ ਪੁਆਇੰਟ (4=3+1)

ਬਲਾਕ	ਇਕਾਈ	ਇਕਾਈ ਦਾ ਨਾਮ	ਬਿਓਰੀ ਅਧਿਐਨ ਘੰਟੇ		ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਅਧਿਐਨ
			ਵਿਸ਼ਾ	ਗਤੀਵਿਧੀ	
ਬਲਾਕ-1 ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ	1	ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ	3	2	ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਅਤੇ ਨਵੀਂ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸੰਦਰਭ 'ਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ
	2	ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ	4	2	ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ ਸੰਘਟਤ ਵਿਸ਼ਾ - ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨਾਲ ਯੁਕਤ ਪ੍ਰਭਾਵ
	3	ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਐਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ	5	3	ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਖੇਤਰੀ ਦੌਰਾ
	4	ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼	4	2	ਈ ਵੀ ਐੱਸ 'ਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਕੇਸ ਮੁਲਾਂਕਣ
ਬਲਾਕ 2: ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕੀ	5	ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਐਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪਹੁੰਚਾਂ	4	2	ਨਵੀਨਤਾ ਅਧਿਐਨ-ਸਿੱਖਣ ਵਿਚਾਰਾਂ ਉੱਪਰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
	6	ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ	5	4	ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਉੱਪਰ ਅਧਿਐਨ-ਸਿੱਖਣ ਸਮੱਗਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ
	7	ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਰੋਤ ਅਤੇ	4	4	
	8	ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ,	3	3	

		ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ			
ਬਲਾਕ 3: ਈ ਵੀ ਐੱਸ 'ਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ	9	ਈ ਵੀ ਐੱਸ 'ਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ	4	4	
	10	ਈ ਵੀ ਐੱਸ 'ਚ ਸਿੱਖਣ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਔਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਤਕਨੀਕਾਂ	4	3	
	11	ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਦੇ ਵਿਸਤਾਰ ਲਈ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ	3	4	
ਅਧਿਆਪਨ ਨਿਰਦੇਸ਼ਨ			15		
ਕੁੱਲ			58	32	30
ਮੁੱਖ ਜੋੜ			58+32+30=120 ਘੰਟੇ		

ਬਲਾਕ-1

ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਬਲਾਕ ਇਕਾਈਆਂ

ਇਕਾਈ 1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਇਕਾਈ 2 ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ

ਇਕਾਈ 3 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ

ਇਕਾਈ 4 ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਬੰਧੀ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ

ਬਲਾਕ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਸਿੱਖਣਾ ਕੋਰਸ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ। ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਪਰਿਪੇਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਲੀਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਸੋਚ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਨਾਲ ਆਲਸੀ ਨਾਗਰਿਕ ਬਣਨ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਬਾਰੇ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਾਪੂਨਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਲਾਈ ਲਈ ਨਿਰਣਾਕਾਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਕੋਰਸ ਮਾਡਿਊਲ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਥਿਤੀ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਣ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਕੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸੰਚਾਲਨ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਸਸ਼ਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਸਾਧਾਰਣ ਮੰਤਵ

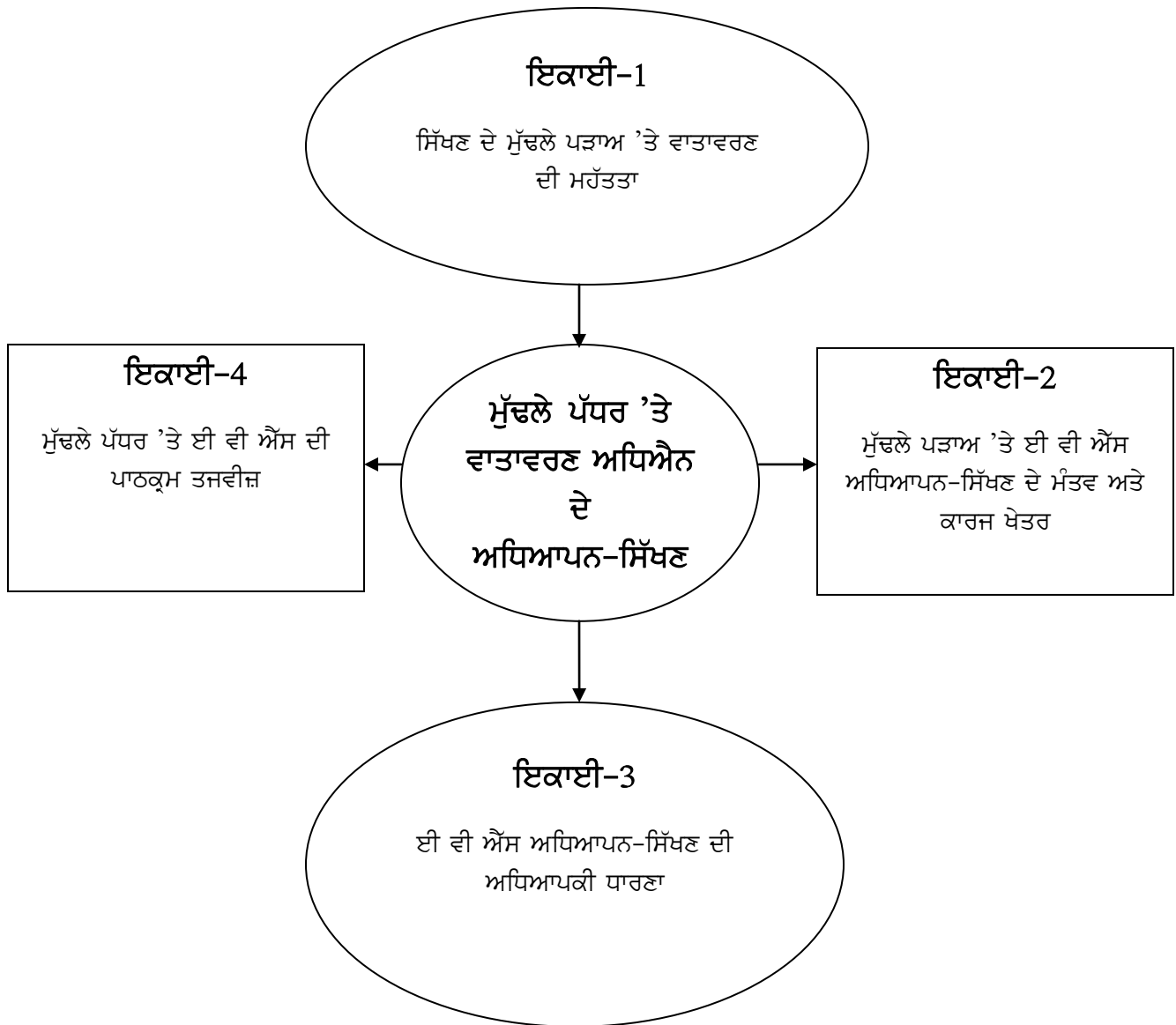
ਇਸ ਕੋਰਸ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ

- ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਤੇ ਧਾਰਣਾ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ
- ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਰੋਤਾਂ ਨੂੰ ਚਿੱਤਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ
- ਅੰਤਰਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਸਿੱਖਿਆ 'ਤੇ ਫੋਕਸ ਨਾਲ ਢੁਕਵੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਥਿਤੀ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਭਵਿੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਧਰਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਸਿੱਖਣ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।
- ਭਵਿੱਖੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਧਰਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਸਿੱਖਣ ਕਠਿਨਾਈਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ ਅਤੇ ਢੁਕਵੀਂ ਰਣਨੀਤੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ।

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮੰਤਵ

ਇਹ ਕੋਰਸ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ:

- ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰਿਤ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਢੁਕਵੇਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ।
- ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨ 'ਤੇ।

ਇਹ ਬਲਾਕ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਸਕਤ ਕਰੇਗਾ:

- ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ।
- ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰਨ ਦੇ।

ਮਦਦਕਰਤਾ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸਸ਼ਕਤ ਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹੋ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਪਰਸਪਰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਘੋਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਲਾਜ਼ਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਨ ਨਾਲ ਵਾਕਫ਼ ਹੋਣੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੁਖਦਾਈ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ। ਉਹ ਉੱਚ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ 'ਚ ਵਿਗਿਆਨ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਵਾਸਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕੀ ਸੰਗਠਨ ਰਾਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣਗੇ।

ਇਕਾਈ-1 ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਧਿਐਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਹੋਣ ਲਈ ਤੁਹਾਡੀ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਮਾਣਕਤਾ ਲਈ ਸਸ਼ਕਤ ਕਰੇਗੀ।

ਇਕਾਈ-2 ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਨਾਂ, ਐਨ ਸੀ ਐਫ 2005 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਅਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੀਮਤਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰੇਗੀ।

ਇਕਾਈ-3 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਨੂੰ, ਨੌਜਵਾਨ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕੀ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਨੌਜਵਾਨ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦੇ ਫੈਲ ਰਹੇ ਸਮੱਸ਼ਟੀ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਕਰੇਗੀ।

ਇਕਾਈ-4 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ।

ਤਤਕਰਾ

ਲੜੀ ਨੰ:	ਇਕਾਈ ਦਾ ਨਾਂ	ਸਫਾ
1.	ਇਕਾਈ 1: ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ	1-11
2.	ਇਕਾਈ 2: ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ	12-28
3.	ਇਕਾਈ 3: ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ	29-49
4.	ਇਕਾਈ 4: ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਸਬੰਧੀ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ	50-75

ਇਕਾਈ 1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਨੋਟ

ਸੰਰਚਨਾ

- 1.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ
- 1.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ
- 1.2 ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ
- 1.3 ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ
- 1.4 ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ
- 1.5 ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ
- 1.6 ਸਾਰਾਂਸ਼
- 1.7 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ
- 1.8 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ
- 1.9 ਇਕਾਈ-ਅੰਤ ਅਭਿਆਸ

1.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਪੂਰਬਲੇ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਵਿਸ਼ੇ' ਦੇ ਇੱਕ ਸਪੱਸ਼ਟ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ 'ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ' ਕਰੋਗੇ। ਉਦਾਹਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਬਦ 'ਗਣਿਤ', 'ਹਿੰਦੀ' ਜਾਂ 'ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਘੱਟ-ਵੱਧ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋਵੋਗੇ।

ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਤੁਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਸਦਾ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰੀ ਕੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਇੱਥੇ ਮੁੱਖ ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਭਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਕੁਝ ਨੇਤਰਹੀਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਇੱਕ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕਲਪਨਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਹ ਜੀਵ ਕਿਸ ਵਾਂਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਜਿਸ ਭਾਗ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਛੋਹਿਆ, ਇਸ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਿਆਂ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁੰਛ, ਲੱਤਾਂ, ਸੁੰਡ ਜਾਂ ਕੰਨ। ਇੱਕ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਸੱਪ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਇਹ ਇੱਕ ਖੰਭਾ ਸੀ, ਤੀਜਾ ਇਸ 'ਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਰੱਸੀ ਸੀ, ਜਦਕਿ ਇੱਕ ਹੋਰ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਪੱਖਾ ਸੀ।

ਦਰਅਸਲ, ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੀ ਧਾਰਣਾ ਵਿੱਚ ਨਿਆਂਸੰਗਤ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਸੰਪੂਰਣ ਤਸਵੀਰ ਹਾਸਲ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ।

ਨੋਟ

ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬੋਧ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹਰੇਕ ਸਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਵੀ, ਕਦੇ-ਕਦਾਈਂ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇੱਕ ਚਿੱਤਰ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਸੁਵੰਨੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਾਂਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਇਕਾਈ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕ ਚਿੱਤਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਭਿੰਨ ਟੁਕੜਿਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਇਕਾਈ ਇਹ ਵੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੇਗੀ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਸ ਪਲ ਤੋਂ ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰੀ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਪੜਚੋਲ ਕਰਾਂਗੇ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਰਬੰਗੀ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜਤਾਲ, ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਅਵਸਰ ਦੇਣਾ ਅਹਿਮ ਕਿਉਂ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਸਮਝੋਗੇ ਕਿ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਲਈ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਵਿਦਿਆ ਦੀ ਨੀਂਹ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦੀ ਹੈ।

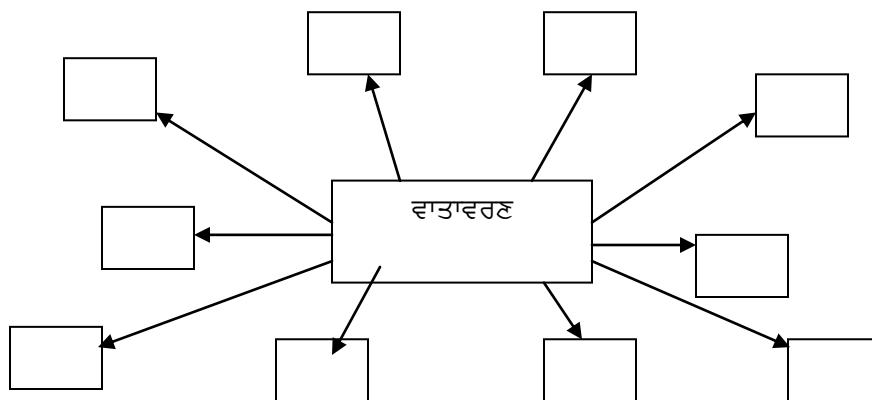
1.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

ਇਹ ਇਕਾਈ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ:

- ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਪਰਿਪੇਖ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਦਾ ਸੰਬੰਧਨ।
- ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਉੱਪਰ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨੂੰ ਦੱਸਣ ਦੇ।

1.2 ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ

ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਸੁਣਦੇ ਹੋ ਤੁਹਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਕਿਹੜੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ? ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ 'ਜੰਗਲਾਤ' ਜਾਂ 'ਦਰੱਖਤਾਂ' ਜਾਂ 'ਗੰਧਲੇਪਣ' ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਗਲਤ ਸੰਬੰਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਸੀਮਤ ਹੈ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਖੁਦ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਭਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਇਹ ਅਭਿਆਸ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਸ਼ਬਦ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਧਾ ਚੁੱਕੇ ਹੋ। ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਸ਼ਬਦ ਜਾਲ ਵੀ ਸੀਮਤ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਉਕਾਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਇਸਨੂੰ ਮੁੜ ਪੜਚੋਲ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰੀਏ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ ਕਿ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਇਰਦ-ਗਿਰਦ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਹੈ - ਆਪਣੀ ਚਮੜੀ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕਰਦਿਆਂ, ਮੋਕਲੇ ਘੇਰਿਆਂ 'ਚ, ਜਦ ਤੱਕ ਇਹ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਨੂੰ ਗਲਵਕੜੀ ਨਹੀਂ ਪਾ ਲੈਂਦਾ।" ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ? ਵਾਤਾਵਰਣ (ENVIRONMENT) ਸ਼ਬਦ ਫਰੈਂਚ ਸ਼ਬਦ 'ENVIRONNER' ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਘੇਰਨਾ ਜਾਂ ਵਲਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਬਦਿਕ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਉਹ ਸਭ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਹੈ ਜਾਂ ਫੇਰ ਸਾਡੇ ਚੁਫੇਰ ਦੀ ਦੁਨੀਆ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਦੁਨੀਆ ਜਿਹੜੀ ਸਾਨੂੰ ਘੇਰਦੀ ਹੈ, ਕੀ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਇਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਸੂਝ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ - ਇਹ ਸਮੱਗਰ ਹੈ, ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਅਭਾਜ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ - ਪੌਦੇ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਲਈ ਆਸ ਹੈ। ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਜ਼ਮੀਨ, ਚੱਟਾਨਾਂ, ਪੌਦੇ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂ ਓਨਾ ਹੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ ਜਿੰਨੇ ਅਸੀਂ ਮਨੁੱਖ। ਇਹੋ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਵੰਡਦੇ ਹਾਂ।

ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਸੰਘਟਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਸਾਰੇ ਏ-ਬਾਇਓਟਿਕ ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਮਿੱਟੀ, ਚੱਟਾਨਾਂ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਪੌਦਿਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਨਿਰਮਤ ਬਾਇਓਟਿਕ ਤੱਤ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪੌਦੇ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉੱਪਰ ਆਤਮ ਨਿਰਭਰ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਪੌਸ਼ਟਿਕ ਪਦਾਰਥ ਉੱਪਰ। ਇਹ ਅੰਤਰ ਨਿਰਭਰਤਾਵਾਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਮਤ ਵਾਤਾਵਰਣ: ਇਸ ਤਹਿਤ, ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਉਗਮਣ, ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਮਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਵਾਸਤੇ ਮਨੁੱਖ ਵੱਲੋਂ ਘੁੰਮਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੜਕਾਂ, ਇਮਾਰਤਾਂ, ਸਨਅਤਾਂ, ਡੈਮ ਅਤੇ ਹੋਰ ਢਾਂਚੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਉਤਪੰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ: ਨਿੱਜ, ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮੁਦਾਇ, ਧਾਰਮਿਕ, ਵਿਦਿਅਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਸਾਡਾ ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਮਾਜ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ

ਨੋਟ

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੋਰੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਅੰਗ ਵਜੋਂ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ।

ਸਭਿਆਚਾਰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰਤਿਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਵਿੱਚ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਪ੍ਰਤੀਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੀਆਂ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਹਨ : ਜਿਹੜਾ ਭੋਜਨ ਅਸੀਂ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਕੱਪੜੇ ਅਸੀਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ ਅਤੇ ਨੇਮ, ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੁਆਰਾ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

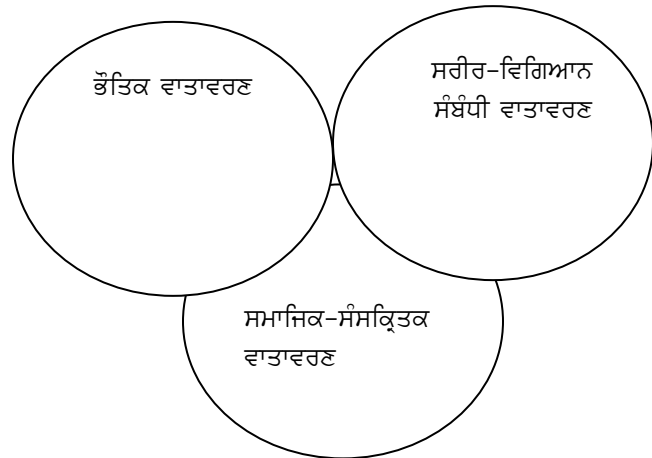
ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਨੇਮ, ਰੀਤ-ਰਿਵਾਜ, ਕਲਾ, ਇਤਿਹਾਸ, ਲੋਕਧਾਰਾ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਦੁਆਰਾ ਅਸਲ 'ਚ ਲਿਆਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸ਼ਿੰਗਾਰਦੇ ਹਨ। ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਮੈਨੂੰ ਵਗਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਮੈਂ ਇੱਕ ਭਾਗ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਚਿੰਤਕ ਇਹ ਆਖਦਿਆਂ ਇੱਕ ਕਦਮ ਅਗਾਂਹ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, "ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਭ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਅੰਤਰਗਤ ਅਤੇ ਬਾਹਰਵੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਸੀਂ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭੌਤਿਕ, ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ। ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ

ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਵਿਸਤਾਰਤ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਸਬੰਧੀ, ਬਾਇਓਟਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਧੁਨਿਕ (ਮਿੱਟੀ ਦੁਆਰਾ ਉਤਪੰਨ ਜਾਂ ਪ੍ਰਭਾਵ) ਕਾਰਜਾਂ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਸਹਿ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ), ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਆਰਗਨਿਜ਼ਮ ਉੱਪਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਬਚਾਓ ਨੂੰ

ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈ ਜਾਂ ਪ੍ਰਜਾਤੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧਿਆਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਰੋਸ਼ਨੀ, ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਣੀ (Wikipedia)। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਕਈ ਸਹਿ-ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ

ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ

ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਪੌਦੇ, ਪਸ਼ੂ, ਸੂਖਮ, ਮਿੱਟੀ, ਚੱਟਾਨਾਂ, ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਕਦਰ-ਕੀਮਤਾਂ, ਰੀਤ ਰਿਵਾਜ, ਅਨੁਭਵ, ਧਾਰਮਿਕ ਅਮਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਭਿੰਨ ਸੰਘਟਕਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ

ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤਬਦੀਲੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸਥਿਰ। ਇਹ ਰੇਖਾ ਚਿੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ 'ਸ਼ਬਦ ਜਾਲ' ਵਿਚਾਰਣਯੋਗ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਸਹਿ-ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ/ਕਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਇਸੇ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਰਬਮੁਖੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ/ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੀ। ਕਈ ਭਾਗ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੱਗਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੰਗਦਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਕਈ ਭਾਗ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ (ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ) ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ 'ਚ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਣ ਨਿਰਭਰਤਾ (ਭੋਜਨ ਲੜੀ) ਤੋਂ ਜਟਿਲ ਅੰਤਰ ਨਿਰਭਰਤਾਵਾਂ (ਭੋਜਨ ਜਾਲ) ਤੱਕ।

ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਨੈਤਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਅਤੇ ਪੜਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਗਾਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ:-

ੳ. ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਤਿੰਨ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ ਜਿਹੜੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ:

ਸਮਗੱਰ, ਸਥਿਰ, ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ, ਸੰਯੁਕਤ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ, ਗਤੀਸ਼ੀਲ, ਬਾਇਓਟਿਕ ਅਤੇ ਏਬਾਇਓਟਿਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਆਲਾ ਦੁਆਰਾ, ਬਨਸਪਤੀ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ।

ਅ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ?

ਭੌਤਿਕ, ਭੂਗੋਲਿਕ ਅਤੇ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਸਮਾਜ, ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਆਰਥਿਕਤਾ, ਸਿਆਸੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ, ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ।

1.3 ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹੋ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਾਂ, ਇਸ 'ਚ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸ 'ਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਐਨ ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਸ ਪਲ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਜਨਮ ਲੈਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਪੂਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ

ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਦੀ ਜਾਗਰੂਕਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ-ਸਹਿਜੇ ਫੈਲਦੀ ਹੈ - ਹਮੇਸ਼ਾ ਵਿਸਤਾਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਚੱਕਰਾਂ ਤੋਂ ਫੌਰੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਗਾਖਣ ਤੱਕ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ - ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਘਰ, ਗੁਆਂਢ, ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਰ੍ਹਾਂ।

ਸਿੱਖਣਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਘਰ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜਦੋਂ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਖਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਜਾਰੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਅੰਦਰ।

ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁੱਢਲਾ ਸੰਦਰਭ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਸਬੰਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭੌਤਿਕ ਸੰਰਚਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਪੁਲਾੜ (ਸਥਾਨ) ਨੂੰ ਹੀ ਸ਼ਾਮਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸਗੋਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਗੀਤਾਂ, ਮੇਲਿਆਂ ਅਤੇ ਇਕੱਠਾਂ, ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇਕ ਜਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਵਸਰਾਂ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੀਮਤੀ ਗਿਆਨ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ - ਮੌਸਮ, ਗਰਮੀ, ਬਰਸਾਤ, ਸਰਦੀ, ਆਸਮਾਨ, ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਨ, ਪਾਣੀ, ਪੌਧੇ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂ। ਅਫਸੋਸ, ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਅਸਤ ਸਮਾਂ-ਸਾਰਣੀ, ਹੋਮਵਰਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਦੀ ਰੁਟੀਨ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ, ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਲੀਨ ਹੋਣ ਲਈ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਹਲ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਬਹੁਤਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਖੋਜ ਦਾ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵਾਂ ਲਈ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਵਿਹਲ ਪ੍ਰਦਾਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਬੱਚੇ, ਖਾਸਕਰ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਇੱਛਾ ਰਖਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਜਿਹਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਅਵਸਰ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਯੋਜਨਾ 2005 (ਐਨ ਸੀ ਐਫ 2005) ਇਸ ਵਿੱਲਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਅਵਸਰ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਰੁਚੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਖਮਿਕਤਾ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ਤ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਸੰਗਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਬਜਾਇ ਕਿ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਰਚਨਾ ਦੇ। ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਚੁਸਤੀ ਨਾਲ ਸਮਰੱਥ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਖਣ, ਪ੍ਰਯੋਗ, ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸੁਤੰਤਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਅਨੁਮਤੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਜਿਹਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਸਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਜੜਿਆ ਹੋਵੇ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮਾਹਟ, ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ (ਐਨ ਸੀ ਐਫ 2005, ਸਫਾ 66) ਦੀ ਸੂਝ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 2

ੳ. ਨਿਮਨ ਵਿਕਲਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋ

ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਰੱਥ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਹਨ? ਉਕਸਾਹਟ, ਅਨੁਭਵ, ਪ੍ਰਯੋਗ ਲਈ ਕੋਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਨਹੀਂ, ਗਰਮਜੋਸ਼ੀ, ਅਸੁੱਰਖਿਆ ਭਰੋਸਾ, ਮੁਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ, ਸਥਿਰ

ਅ. ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ

ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ _____ ਸੰਦਰਭ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਮੁੱਢਲਾ, ਗੌਣ, ਤੀਜੇ ਦਰਜੇ ਦਾ)

1.4 ਬੱਚੇ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ

ਸ਼੍ਰੇਣੀ 1 ਤੋਂ 8 ਤੱਕ ਅੱਠ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਵਕਫਾ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਦਭੁਤ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਸਰੀਰ, ਤਾਰਕਿਕਤਾ, ਸੂਝ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਹੁਨਰ ਦੀ ਰੂਪਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਤੀਰਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਜੀਵਨ ਬੁਨਿਆਦ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਇਸੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਸਮਝ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਗਰੀਬੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਹਤ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਭਿਆਨਕ ਜੋਖਮ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾੜੇ (ਮਲੀਨ) ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੀੜਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਬੱਚੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਕਟ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਜੋਖਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਭੌਤਿਕ ਆਕਾਰ, ਅਪ੍ਰੋੜ ਅੰਗਾਂ, ਆਹਾਰ ਪਾਚਣ ਦਰ, ਵਿਵਹਾਰ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਗਿਰਾਵਟ ਦੀ ਚਾਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੀ ਘਾਟ 'ਚ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਬਚਾਅ ਲਈ ਘੱਟ ਸਥਾਨ ਹੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨੁਕਸਾਨਦਾਇਕ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸੰਕਟ ਵੱਲ ਖਤਰੇ 'ਚ ਪੈ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਬੱਚੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਲਈ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਊਰਜਾਭਰਪੂਰ ਬਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਰੂਚੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਰਵਾਨੀ ਲਈ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਸੰਬੰਧਨ ਨੂੰ ਬੀਤੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਕਈ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਘੋਸ਼ਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਤਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ:

ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਹਨ:

- ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ (1989)

◇ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿਹਤ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਚੌਖਟੇ ਅੰਤਰਗਤ ਰੋਗਾਂ ਅਤੇ ਅਪੂਰਣ ਖੁਰਾਕ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰਨ ਲਈ

- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਉਤਰਜੀਵਤਾ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਾਰਜ ਐਲਾਨਨਾਮਾ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਰਜ-ਯੋਜਨਾ(1990)

◇ ਰੋਗਾਂ ਅਤੇ ਅਪੂਰਣ ਖੁਰਾਕ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਪ੍ਰੋਤਸਾਹਤ ਕਰਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਸੁਧਾਰ

- ਸਹਿਜਵਾਸ ਏਜੰਡਾ(1990)-ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ੋਰਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ, ਖਾਸਕਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ-ਸਹਿਣ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲੇਖੇ 'ਚ ਲੈਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

- ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿਹਤ (1997) ਉਪਰ ਅੱਠਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਆਗੂਆਂ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ

◇ ਬੱਚੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸੰਕਟ ਕਤਾਰਬੰਦੀ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਖਤਰਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਖਾਸਕਰ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੋਕਥਾਮ ਪ੍ਰਤੀ ਅਸੁਰੱਖਿਅਤ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸੰਕਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕੋ-ਇੱਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਜੀ 8 ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੰਤਰੀਆਂ ਦਾ ਐਲਾਨ (2001)

◇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਸਮੇਤ ਪ੍ਰਸੂਤਪੂਰਵ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸੂਤ-ਬਾਅਦ ਦੌਰਾਨ ਤੰਦਰੁਸਤ ਦੇ ਉੱਚ ਪ੍ਰਾਪਤੀਯੋਗ ਪੱਧਰ ਵੱਲ, ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਕਾਸ ਨੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆ ਲਾਗੂ ਕਰਨੀ।

- ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਬਰਲਿਨ ਵਾਅਦਾ(2001)

◇ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਦੀ ਸੰਕਟਾਂ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣਾ; ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲ ਸੁਹਿਰੀ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਘਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਅੰਦਰ ਖੇਡ ਅਤੇ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਵਸਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਮਈ 2002 ਵਿੱਚ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਨੇਸ਼ਨ ਜਨਰਲ ਅਸੰਬਲੀ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੈਸ਼ਨ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਇੱਕ ਦੁਨੀਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਕ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਲੜੀਆਂ ਨਾਲ ਇੱਕਠਿਆਂ, ਵਿਸ਼ਵ ਆਗੂਆਂ ਨੂੰ ਰਸਮੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿਧਾਂਤ ਅਪਨਾਉਣ ਲਈ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤਾ। ਦਸ ਸਿਧਾਂਤ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹਨ:

- ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਛੱਡੋ
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਜਾਓ
- ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਕਰੋ
- ਐਚ ਆਈ ਵੀ/ਏਡਜ਼ ਨਾਲ ਟਾਕਰਾ ਕਰੋ
- ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਅਤੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣ ਬੰਦ ਕਰੋ
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣੋ
- ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕਰੋ
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਤੋਂ ਬਚਾਓ
- ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰੋ

ਗਰੀਬੀ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰੋ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਸਮਾਂ ਖਰਚੋ ਸਰੋਤ: ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਆਲਮੀ ਅੰਦੋਲਨ ([Http://www.gmfc/or/en](http://www.gmfc/or/en)) ਵਿਘਟਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭੌਤਿਕ ਸੰਕਟ ਸੰਘਣੀ ਆਬਾਦੀ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਰੀਬ ਲਈ ਆਮ ਅਤੇ ਨਾਬਚਾਓਯੋਗ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਸੰਕਰਮਣ ਵਾਲੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਹਵਾ, ਮਿੱਟੀ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਗਰੀਬ ਜਾਂ ਅਮੀਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਬਖਸ਼ਦਾ। ਆਖਰਕਾਰ ਹਾਨੀਕਾਰਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹਰੇਕ ਕਿਸਮ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਬਾਰੇ ਕੀ ਕਹਿਣਾ।

1.5 ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਨਿਰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਨਿਰੰਤਰ ਪਰਸਪਰਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਗਾਹੁੰਦੇ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਰਥ ਨਿਕਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਅਨੁਭਵ ਵਿੱਲਖਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਨਿਰੰਤਰ ਇਸ ਸਮਝ ਨੂੰ ਸੋਧਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਉਤੇਜਨਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਅਨੁਭਵ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਨ, ਅਤੇ ਪਸਾਰਣ। ਸੰਯੁਕਤ ਕਰਨਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਠੋਸ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਲ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦਾ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਇਹ ਅਹਿਮ ਮਾਧਿਅਮ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨ ਸੀ ਐਫ 2005 ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿ ਗਿਆਨ (ਸਿੱਖਣ) ਦੋਵੇਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਰਾਹੀਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਪ੍ਰਕਿਰਿਤੀ, ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸੰਦਰਭ ਵਜੋਂ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ, ਗਾਖਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਾਰਜ ਕਰਨਾ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਹਮ-ਰੁਤਬੇ ਦੇ ਨਾਲ ਜਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ, ਪੜ੍ਹਨ, ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਜਾਂ ਪੁੱਛਣ, ਸੁਣਨ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਲਈ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ-ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਦਰਭ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿੱਧੇ ਸੰਗਿਆਨਕ ਅਹਿਮੀਅਤ” ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ (ਐਨ ਸੀ ਐਫ 2005, ਸਫਾ 18)। ਐਨ ਸੀ ਐਫ 2005 (ਸਫਾ 15) ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ

- ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਨਿਰਪੇਖ ਸੋਚ, ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਅਰਥ ਕੱਢਣੇ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ - ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ, ਵਸਤਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਕੇ, ਪੜ੍ਹਕੇ, ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰਾ ਕਰਕੇ, ਪੁੱਛਕੇ, ਸੁਣਕੇ, ਸੋਚ ਕੇ ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਨੋਟ

ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨਾਲ-ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੋਲਕੇ, ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੋ ਕੇ ਜਾਂ ਲਿਖ ਕੇ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਅਜਿਹੇ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ ਅਵਸਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

- ਗਿਆਨ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੋਹਾਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਹਾਸਲ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਗਿਆਨ ਉਦੋਂ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਦੋਵੇਂ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਵਾਪਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਵੇਂ ਸਰੀਰਿਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਵਸਰ ਦੇਣੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇਣਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਢਾਂ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੱਭਤਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਦੇਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਇਹੋ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਸਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਅਨੁਭਵ ਦੇ ਇਮਦਾਦੀ ਹੋਣ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸਿਰਫ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਲਈ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਉਚਿਤ ਅਵਸਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਚੁਣੌਤੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਜੀਵਨ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰੇਗਾ। ਇਹ ਪੁਸ਼ਟੀਯੋਗ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੋਕਲਾ ਟੀਚਾ ਹੈ।

1.6 ਸਾਰਾਂਸ਼

ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਸ਼ਬਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਵੈ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਹਰੇਕ ਪਹਿਲੂ ਨੂੰ ਕੱਜਣ ਲਈ ਪਸਰਦਿਆਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕੈਨਵਸ ਨੂੰ ਕੱਜਦਾ ਹੈ

- ਵਾਤਾਵਰਣ ਇੱਕ ਜਟਿਲ ਅਤੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਹੈ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ, ਮਨੁੱਖ ਨਿਅਤ, ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ (ਗਿਆਨ) ਲਈ ਮੁੱਢਲਾ ਸੰਦਰਭ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਥਾਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਲਈ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਸੂਝ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਲੋੜੀਂਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ।
- ਐਨ ਸੀ ਐਫ 2005 ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਭੂਮਿਕਾ ਨੂੰ ਮਾਨਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

1.7 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 1

ੳ. ਸਮੱਗਰ, ਨਿਰੰਤਰ, ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ, ਗਤੀਸ਼ੀਲ, ਘੇਰਣ, ਬਾਇਓਟਿਕ ਅਤੇ ਏਬਾਇਓਟਿਕ
ਅ. ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 2

ੳ. ਉਕਸਾਹਟ, ਅਨੁਭਵ, ਗਰਮਾਹਟ, ਭਰੋਸਾ, ਮੁਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ
ਅ. ਮੁੱਢਲਾ

1.8 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ

NCERT (2005) National Curriculum Framework 2005, New Delhi
Syllabus for Classes at the Elementary Level, NCERT, New Delhi

- <http://www.Unesco.org/mab/ind>
- <http://www.greenteacher.org>
- www.unep.org/ceh/chapter_o1.Pdf

1.9 ਇਕਾਈ-ਅੰਤ ਅਭਿਆਸ

- I. ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਕੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਗਿਆਨ ਹਾਸਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?
- II. ਇਹ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਜੁੜੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ?

ਨੋਟ

ਇਕਾਈ 2 ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ

ਨੋਟ

ਸੰਰਚਨਾ

2.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

2.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

2.2 ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਕਿਉਂ?

2.3 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

2.4 ਵਾਤਾਵਰਣਕ-ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਸੰਮਿਲਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 2.4.1 ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ: ਭਾਰਤੀ ਵਿਰਸਾ

2.5 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ

2.6 ਸਾਰਾਂਸ਼

2.7 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ

2.8 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ

2.9 ਇਕਾਈ-ਅੰਤ ਅਭਿਆਸ

2.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕਾਈ 1 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਗ੍ਰਹਿ ਧਰਤੀ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਡਾ ਘਰ ਜਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਹੈ, ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਿਰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖੀ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਅਨਿੱਖੜ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਸਾਡੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿੱਚ ਵਸੋਬਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਵਧਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣਤ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਇਸ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਸੀਲਿਆਂ ਉੱਪਰ ਅਹਿਮ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸਾਧਾਰਣ ਜਨਤਾ (ਸਾਰੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹਾਂ ਦੇ) ਨੂੰ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਉੱਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਅਤੇ ਖਿਲਾਰ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਪ੍ਰਤਿ ਸੰਬਧਨ ਉਪਬਲੱਧਤਾ ਅਤੇ

ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਆਸਾਨਕ ਔਜ਼ਾਰ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਇਸ ਕੇਂਦਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਪ੍ਰਮਾਣਕਤਾ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ 1986 (ਐੱਨ ਪੀ ਈ 1986) ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, "ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਚੇਤਤਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਸ ਲੋੜ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਕੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਰਗਾਂ ਅਤੇ ਉਮਰਾਂ ਨੂੰ ਜਜ਼ਬ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।"

ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਚੇਤਤਾ ਸਕੂਲਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਹਿਲੂ ਸਮੁੱਚੀ ਵਿਦਿਅਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਸੰਘਟਤ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ।

ਐੱਨ ਪੀ ਈ 1986 ਅਤੇ ਉਤਰਵਰਤੀ ਵਿਦਿਅਕ ਨੀਤੀਆਂ (ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ ਐੱਸ ਈ 2000, ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005) ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ, ਅੱਜ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਚੇਤਤਾ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦਾ ਸੰਚਾਰਨ, ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਗਾਖਣ, ਸੂਚਿਤ ਸੰਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵੱਲ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਭਾਗ ਲੈਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ (ਰਸਮੀ ਜਾਂ ਗੈਰ ਰਸਮੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ) ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ (Environmental Education) ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ (ਈ ਵੀ ਐੱਸ) ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅਧਿਐਨ ਨਾਲ (ਭੌਤਿਕ, ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ) ਇਸ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005)।

ਪਹਿਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵਿਅਕਤ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੌਖਾਲਿਆਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਿਆ ਹੈ।

ਇਹ ਇਕਾਈ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਅਤੇ ਮੰਤਵ ਨੂੰ ਵਿਵਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਉਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸੰਮਿਲਤ ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦੀ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਤੀਰੇ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰੇਮਤੀ ਹੋਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਸਸ਼ਕਤ ਕਰੇਗਾ।

2.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

ਇਹ ਇਕਾਈ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ:

- ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਦੇਣ ਦੇ।
- ਈ ਵੀ ਐੱਸ 'ਚ ਸੰਮਿਲਤ ਕਦਰਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਦੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਵਿਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੁਆਰਾ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।
- ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਸੀਮਾਬੱਧ ਕਰਨ ਦੇ।

2.2 ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਕਿਉਂ?

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਸੀਂ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਦੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਇਸਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਇਸਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਾਂ, ਕਈ ਲੋਕ ਅਜੇ ਵੀ ਸ਼ਬਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਹਵਾ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਜੰਗਲ ਕਟਾਈ, ਵਾਹਨ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ, ਕੂੜਾ ਸੁੱਟਣ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਲੋਕ ਇਸ ਲਈ ਵੀ ਹੈਰਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਉਂ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ (ਈ ਵੀ ਐੱਸ) ਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਬਜਾਇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਉਂ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਨਿੱਕੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਐਨ ਕਰਨ। ਇਹ ਇਕਦਮ ਉਹੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛੇ ਜਾਣ "ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਕਿਉਂ? ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਕੀ ਹੈ? ਆਦਿ।

ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ ਸੰਘਟਤ ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ (ਭੌਤਿਕ, ਰਸਾਇਣ ਅਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ) ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ (ਇਤਿਹਾਸ, ਭੂਗੋਲ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ (ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ) ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀਆਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਜਾ ਸੰਪੂਰਣ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

ਤੁਸੀਂ ਮਹਾਨ ਸਿੱਖਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਹੋਵੋਗੇ ਕਿਵੇਂ ਕਿ ਪੇਸਟਾਲੋਜ਼ੀ, ਜੌਹਨ ਡਿਵੇ, ਮਾਰੀਆ ਮੌਨਟੇਸਰੀ, ਰੌਡੋਲਫ ਸਟੀਨਰ, ਜੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਮੂਰਥੀ, ਅਰਬਿੰਦੋ ਅਤੇ ਹੋਰ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਿੰਤਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਗਭਗ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਵੱਸ਼ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ, ਨੈਤਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਭੌਤਿਕ, ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਦੀਆਂ ਸੰਪੂਰਣ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਪੋਸ਼ਣ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਨੀਚੇ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਜਿੰਨਾ ਉਹ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਬਣਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਬੱਚੇ ਦੀ ਬੌਧਿਕ, ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਭੌਤਿਕ, ਕਲਾਤਮਕ, ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਰੂਹਾਨੀ ਸਮਰੱਥਾ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਭਾਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਘੋਟਾ ਸਿੱਖਿਆ ਨਾਲ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸਿੱਧੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਜਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਅਨੁਭਵ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਸਦਾ ਫੋਕਸ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਬਜਾਇ ਅਨੁਭਵਾਂ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਖਣ, ਸਮਝਣ, ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ

ਕਦਰ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਦੁਆਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਦੁਨੀਆ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਨ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਭਾਵ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਵੇਰਵੇ ਤੋਂ ਚੇਤਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਮਾਨਵ-ਰਚਿਤ ਆਲਾ ਦੁਆਲਾ (ਸਮਾਜਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ) ਦਾ ਮਿਸ਼ਰਣ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਬੱਚਿਆਂ ਅਸਲ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਐਕਸਪੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਸਥਿਤੀਆਂ। ਅਨੁਭਵ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਨਿਰਮਤ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਅਤੇ ਗਾਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ 'ਚ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਤੰਦਰੁਸਤ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਅਹਿਮ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਨੁਭਵ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਨ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਸਮਰੱਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਸਾਰਦੀਆਂ ਵੀ ਹਨ।

ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਲਈ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸਾਡੀ ਹਰੇਕ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਸਦੀ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸਾਨੂੰ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਰਤਮਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਸਗੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਇਸ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਸਮਝ ਦੀ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਕਿਵੇਂ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਕੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਫੌਰੀ 'ਸਵੈ' ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ (ਵਾਤਾਵਰਣ), ਗੁਆਂਢ, ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਗਾਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ, ਦੇਸ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਨੂੰ ਲੱਭਣ 'ਚ ਮਦਦ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵ ਦਾ ਇਹ ਸੰਗਠਨ ਸਵੈ ਦਾ 'ਹੋਰਨਾਂ' ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਪਰਸਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ ਬਸ਼ਰਤੇ ਬੱਚਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹਿ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸੰਪੂਰਣ ਪਰਿਪੇਖ ਨਾਲ ਹੋਵੇ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵੰਡਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰਸਬੰਧਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦੇ ਹਾਂ (ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ)। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੂਝ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ - ਭੌਤਿਕ, ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ, ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸੂਝ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਟਿਲ ਸੰਬੰਧਨ, ਵਿਭਿੰਨ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਵੱਲ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਅਤੇ ਰਵੱਈਆ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਏਗੀ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਇਕਹਿਰੀ ਵਿਸ਼ਾ ਪਹੁੰਚ ਤੋਂ ਪਰ੍ਹਾਂ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਮੁੱਦਿਆਂ

ਨੋਟ

ਨੂੰ ਸਮਾਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅੰਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਭੋਜਨ, ਪਾਣੀ, ਪਨਾਹ ਆਦਿ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨੂੰ ਕਜਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚਲੇ ਅਸਲ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਜਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਗੁਆਂਢ, ਸਮੁਦਾਇ ਆਦਿ ਵਿਖੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਸੰਬੰਧਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਜੀਵਨ ਵਤੀਰਾ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤਿ ਰਵੱਈਆ, ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਇੱਕ ਵੈਲਯੂ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇਹ ਇੱਕ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਸਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਰਵੱਈਆ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਪ੍ਰਤੀ ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਕਾਰਜ ਕਰਦਾ ਹੋਵੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਜੁੜਨਾਂ ਸਿਖਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਤੱਕ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ:

- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਰਚਿਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਅੰਸ਼ਾਂ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਬਾਇਓਟਿਕ, ਏਬਾਇਓਟਿਕ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਰਚਿਤ)।
- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਤ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਸਮਝ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਸਾਡੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਮੁੱਦਿਆਂ/ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇੱਕ ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਤਮਕ ਪਰਿਪੇਖਾਂ ਨੂੰ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪੂਰਣਤਾ ਉੱਪਰ ਸਾਡੀਆਂ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 1

ਓ. ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ _____ ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰ ਹੈ।

(ਮਿਸ਼ਰਤ, ਇਕਹਿਰਾ, ਤੀਹਰਾ)

ਅ. ਸੰਪੂਰਣ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ _____ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

I. ਅਕਾਦਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

II. ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ

III. ਹੁਨਰ ਵਿਕਾਸ

IV. ਸਰਬਾਂਗੀ ਵਿਕਾਸ

2.3 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

1986 ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਨੀਤੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਉਮਰਾਂ ਦੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਚੇਤਤਾ ਦੀ ਲੋੜ ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸਦਾ ਹਵਾਲਾ ਇਸ ਇਕਾਈ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਵਿਕਾਸਕਾਰੀ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਸੱਪਸਟ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਭਰਪੂਰ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢ ਤੋਂ ਸਥਾਨਾਂ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਸ਼ੂ, ਪੌਦੇ, ਪਦਾਰਥ ਆਦਿ ਤੱਕ ਗਾਥਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤਾਂਘ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ, ਪਹਿਲੇ ਅਨੁਭਵ, ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਹਮਉਮਰ ਅਤੇ ਮੀਡੀਆ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਰੋਤਾਂ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਮਾਂਦਰੂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਵਿਅਕਤੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਿਹਤਰੀ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ, ਸ਼ੈਲੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਕੁਝ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਰਮਿਆਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸਚੇਤਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ।
- ਪ੍ਰੇਖਣ, ਵਰਗੀਕਰਣ, ਪਰਿਣਾਮ ਰਾਹੀਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਮਨੋਪ੍ਰੇਰਕ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗਾਥਵੇਂ ਅਤੇ ਹਥਲੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਰੁਝਾਉਣਾ।
- ਬਾਦਲੇ ਪੜਾਵਾਂ 'ਚ ਤਕਨੀਕੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਭੂਮਿਕਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਮਾਤਰਾਤਮਕ ਹੁਨਰਾਂ ਲਈ ਰੂਪਰੇਖਾ ਅਤੇ ਘਾੜਤ, ਅਨੁਮਾਨ ਅਤੇ ਮਾਪ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣਾ।
- ਮਨੁੱਖੀ ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਲਈ ਸਮਾਨਤਾ ਅਤੇ ਨਿਰਨਾਂ 'ਤੇ ਮਾਣ ਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਲਿੰਗ ਸੰਬੰਧਤ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਆਕਰਣ ਅਤੇ ਦਬਾਉਣ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਣ ਦੇ ਯੋਗ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਤਵ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਨੁਮਾਨਤ ਸਿੱਖਣ ਸਿੱਟਿਆਂ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਸਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ/ਸਥਿਤੀਆਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ (ਪ੍ਰਬੰਧਨ) ਲਈ ਇੱਕ ਚੌਖਟਾ ਵੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਵਧਾਨੀਯੁਕਤ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਸਚੇਤਤਾ, ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤਾ, ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ (ਪ੍ਰਸੰਸਾ, ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਵਤੀਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਖਣ ਤੇ ਮਾਪ, ਸੂਚਨਾ ਦਾ ਇਕੱਤਰਣ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਪ੍ਰੋਸੈਸਿੰਗ, ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਆਦਿ। ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਸੂਚਿਤ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਪਰਿਮਾਣਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੰਭਾਲ। ਸਕੂਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਗਾਥਣ ਅਤੇ ਆਪਣੀਆਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਰੂਪਰੇਖਾ

ਦੇਣ ਲਈ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਗੁਣਵਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਲਈ ਤਰਕੀਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੰਬੰਧਨ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਨਿਰਮਤ ਅਤੇ ਸੰਗਠਤ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਸੰਚਾਲਨ ਸੰਕਲਪੀ ਸਮਝ, ਵਤੀਰਾ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ/ਅਭਿਆਸ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ/ਕੇਂਦਰਤ ਖੇਤਰਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਕੁਝ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਕੁਝ ਛੁਪੇ ਲਾਹੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਕਿਰਿਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਅਤੇ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਆਦਿ।

ਇਸ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼ ਹੈ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹੈ:

- ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਦੁਨੀਆ (ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ) ਮੂਹਰੇ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨਾ।
- ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਮੁਲਾਂਕਣ, ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਅਨੁਮਾਨ ਦੇ ਕਾਬਲ ਬਣਾਉਣਾ।
- ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤਿ ਅਨੁਕੂਲ ਵਤੀਰਾ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ।
- ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣਾ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰ - 2

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਭਿੰਨ ਮੰਤਵ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਵਿੱਚ ਸੂਚੀਬੱਧ ਹਨ। ਇਹ ਮੁੱਢਲੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਨਿਮਨ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਉੱਪਰ ਕੇਂਦਰਤ ਹਨ:

(ਵਧੇਰੇ ਢੁਕਵੇਂ 'ਤੇ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਕਰੋ)

- I. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਬਾਰੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਸਚੇਤਤਾ,
- II. ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝ
- III. ਪ੍ਰਕਿਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਪਰਸਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਜਾਂ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ
- IV. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਨਾ (ਕਦਰਦਾਨੀ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਵਤੀਰਾ
- V. ਪ੍ਰੇਖਣ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਦੇ ਹੁਨਰ
- VI. ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

2.4 ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਵਿੱਚ ਸੰਮਿਲਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ

ਪੂਰਬਲੇ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਮੁੱਢਲੀਆਂ ਸਕੂਲੀ ਪੜਾਵਾਂ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਅਹਿਮੀਅਤਾਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ 'ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰ' ਨਾਲੋਂ ਵਧੇਰੇ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਚੇਤਤਾ ਵਧਾਉਣ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸਾਡੀ ਪਰਸਪਰ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਗੀਤਸ਼ੀਲਤਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਿਵਹਾਰ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਕਿ

ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਇਕੱਲਾ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਿਰਿਆ ਦੀ ਗਾਰੰਟੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਤੀਰੇ ਅਦੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਕੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਨ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ 'ਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਤ ਲਈ ਢੁਕਵੇਂ-ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗਠਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਕੀ ਹਨ?

ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਕਲਪਨਾ, ਸਿੱਖਿਆ, ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਰਾਇ ਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਉੱਪਰ ਕਾਫ਼ੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਿਆਪਕ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾਵਾਂ ਹਨ। ਇਸ ਸਮਝ ਨਾਲ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਦੀ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿ ਬਿਹਤਰ, ਸਹੀ ਜਾਂ ਸਵੀਕਾਰਨਯੋਗ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ-ਭੌਤਿਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਆਦਿ, ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਨਿੱਜੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਧਾਰਣ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਖਣ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ (ਪਰਿਵਾਰ, ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ) ਪਰਸਰ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਖਣ ਦੁਆਰਾ ਵੱਧ-ਘੱਟ ਸੰਪੂਰਣ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਪੜਾਅ ਉੱਪਰ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮਜ਼ਬੂਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਵੀ। ਆਪਣੇ ਵਢੇਰਿਆਂ, ਭੈਣ ਭਰਾਵਾਂ ਅਧਿਆਪਕਾਂ, ਹਮ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਤੋਂ ਵਿਵਹਾਰ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜੀਕਰਣ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਉਹ ਲੰਮੀ ਮਿਆਦ ਲਈ ਅਗਾਂਹ ਲਿਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਅਗਲੇਰੇ ਕੁਝ ਪੈਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ ਕਿ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਐਨੀਆਂ ਅਹਿਮ ਕਿਉਂ ਹਨ।

ਯਾਦ ਕਰੋ, ਤੁਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਕੀ ਸਿੱਖਿਆ। ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਨਿਰਮਤ ਕਾਰਕਾਂ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈ, ਸਮੇਤ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਧੇਰੇ ਸ਼ੋਸ਼ਣਕਾਰੀ ਅਤੇ ਖਪਤਕਾਰੀ ਵਿਵਹਾਰ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਮਨੁੱਖ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੱਦੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ੋਸ਼ਿਤ ਅਤੇ ਪਤਿਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਆਪਣੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕੋ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗਤੀਵਿਧੀ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਮਾਨਵ ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਖਾਸਕਰ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਲਈ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਅਸੀਂ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਹਮੇਸ਼ਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਮਿਸ਼ਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਤੰਗ ਪਰਿਭਾਸ਼ਾ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਗਭਗ ਵੱਖਰਿਆਂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅਲਹਿਦਗੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਵੱਲ ਗੈਰ-ਸਤਿਕਾਰ ਵਾਲੇ ਵਿਵਹਾਰ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਿਆ।

ਨੋਟ

ਤੁਸੀਂ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਸਾਡਾ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਉਪਲਬੱਧੀ ਅਤੇ ਸਪਲਾਈ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਸੰਤੁਸ਼ਟੀ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਹਵਾ, ਪਾਣੀ, ਜ਼ਮੀਨ, ਜੰਗਲਾਤ ਆਦਿ) ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਖ ਦੀ ਕੁਝ ਮਾਤਰਾ ਲਈ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਲਈ ਸੋਚੋ, ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ, ਧਾਰਣਾਵਾਂ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿਅਕਤੀ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਵਿਕਲਪ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵੱਧ ਜਾਂ ਘੱਟ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੇਖੋ।

ਅਸੀਂ ਏਅਰ ਕੰਡੀਸ਼ਨਰਾਂ ਨਾਲ ਵੱਡੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਫਲਾਈਓਵਰ/ਪੁਲਾਂ, ਡੈਮ ਅਤੇ ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਇੰਜੀਨੀਅਰਿੰਗ ਅਚੰਭੇ ਨਿਰਮਤ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਕਈ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਅਸੀਂ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਾਉਣੀ ਜਾਂ ਮਾਨਵ ਨਿਰਮਤ ਵਾਤਾਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਤਬਦੀਲ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਜੀਵ-ਭੌਤਿਕੀ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਦਲ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜਾਂ ਭੂਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਤਮ ਸਪਲਾਈ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ, "ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਕੋਲ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲੋੜ ਲਈ ਸਭ ਕੁਝ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸਦੇ ਲਾਲਚ ਲਈ ਨਹੀਂ।"

ਅਸੀਂ ਨਿਰੰਤਰ ਇਹ ਸਮਝਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਅਸੀਮਤ ਅਤੇ ਬਹੁਤਾਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਮਿਆਰ ਘਟ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖਤਮ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਜੂਦ ਲਈ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਉਹੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਤੱਥ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ 'ਚ ਉਹੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਹਨ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਵਜੂਦ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ ਅਤੇ ਉਜਾਗਰ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲੇ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਜਾਂ ਵਿਰਸਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਲੋੜਾਂ ਦੀ ਪੂਰਤੀ ਲਈ, ਪਹੁੰਚ ਜਾਂ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਅਤੇ ਟਾਕਰੇ ਪਰਿਣਾਮਤ ਹੋਏ ਹਨ, ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਬੰਧਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੰਗਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰਿਣਾਮਤ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁਆਂਢ, ਸਮਾਜ, ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਸਮਾਨਤਾਵਾਂ।

ਸਮਾਂ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਤੀਰਾ ਮੁੜ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪਰਿਪੇਖ ਅਤੇ ਸੋਚ ਨੂੰ ਫੈਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨਿੱਖੜ ਅਤੇ ਨਾ ਵਖਰਿਆਉਣ ਯੋਗ ਅੰਸ਼ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਸੰਗ ਮਾਣਦੇ ਅਤੇ ਵੰਡਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਪਜਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਭਾਵਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖ ਜਾਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਹ ਇੱਕ ਸਮੁਦਾਇ ਹੈ, ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਇਸ ਸਮੁਦਾਇ ਦੀ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਇਕਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੰਡਦਾ ਹੈ।

ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ : ਭਾਰਤੀ ਵਿਰਸਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦਾ ਸਮਰਿੱਧ ਵਿਰਸਾ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਰਿਸ਼ੀ ਅਥਰਵਨ ਦੁਆਰਾ ਅਥਰਵੇਦ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੁਕਤਾ ਧਰਤੀ ਨੂੰ 'ਮਾਂ' ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇਸਦੀ ਸੰਤਾਨ ਜਾਂ ਬੱਚੇ (ਅਥਰਵੇਦ, ਭਜਨ 17) ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਾਰੇ

ਬਾਸ਼ਿੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਦਰਾ ਕੀਮਤਾਂ 'ਵਾਸੁਦੇਵਾ ਕੁਟੁੰਬਕਮ' ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਭ ਜੋ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਹੈ, ਇੱਕ ਇਕਹਿਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸਾਂਝੀ ਉੱਤਪਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਨਿਰਭਰ ਹਨ (ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼ : 1.3.71)। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਬਚਾਓ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕੀਮਤ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਹੈ (ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ), ਤਾਂ ਜੋ ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਚਾਓ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰਤਾ ਜਾਰੀ ਰਹੇ।

ਸਾਰੇ ਧਰਮ-ਹਿੰਦੂਵਾਦ, ਬੁੱਧਵਾਦ, ਜੈਨ, ਇਸਲਾਮ, ਇਸਾਈਅਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੁਮੇਲ ਮਨੁੱਖੀ ਸੰਬੰਧਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤੇ ਅਥਰਵ ਵੇਦ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ ਹੈ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਵਸੀਲਿਆਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ।

ਰਿਗਵੇਦ ਵਿਚਲਾ ਇੱਕ ਪਦ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾਲ ਫਰਾਖ ਦਿਲੀ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਬਿਰਧ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਆਗਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਆਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਰੀਆਂ ਰੂਹਾਨੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਨੂਰ। ਸੰਭਵਤ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਅਣਡਿੱਠ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਸਾਡੇ ਮਹਾਨ ਮਹਾਕਾਵਿ, ਮਹਾਭਾਰਤ, ਰਮਾਇਣ, ਭਗਵਤ ਗੀਤਾ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਸਮਰਿਤੀਆਂ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਬੰਧੀ ਸੰਤੁਲਨ 'ਤੇ ਪੂਰਬਲੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨੈਤਿਕ ਵਰਤਾਰੇ ਦੀ ਲੋੜ 'ਤੇ। ਇਹ ਸਾਰੇ 'ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਸੁਮੇਲ' ਵਿੱਚ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤਕ ਅੰਸ਼ ਦਿਵਤਾਂ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਪਦਾਰਥ ਅਤੇ ਵਸੀਲੇ ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਹੀ ਵਜੂਦ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਕ ਹਨ। ਹਰੇਕ ਦੀ ਆਪਣੀ ਇੱਕ ਅੰਤਰੀਵੀ ਕੀਮਤ ਹੈ।

ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਵ ਨਜ਼ਰੀਆ ਉਗਮਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ 'ਲੋਕ ਮਸਮਸਤਾ ਸੁਖੀਨੋ ਭਵੰਤੂ' (ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਰਹਿਣ ਦਿਉ), ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਲੀਗ ਆਫ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਜਾਂ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਨੇਸ਼ਨਜ਼ ਨੇ ਆਲਮੀ ਬਖੋੜੇ ਨੂੰ ਟਾਲਣ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਭਾਰਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਇਹ ਮਹਾਨ ਦੂਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਲਾ ਕੇ, ਬਾਕੀ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਗਮਣ ਕੀਤਾ; ਸਗੋਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗਲਾਂ ਅਤੇ ਪਹਾੜਾਂ 'ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਰਿਸ਼ੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਲਮੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸਿੱਧੀ ਤਲਾਸ਼ ਦੁਆਰਾ (Wikipedia)। ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਸੁਕਤਾ, 'ਇੱਕ ਧਰਤੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੰਸਾਰ', 'ਸਾਂਝੇ ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਉਚਿਤਤਾ ਵਰਤੋਂ' ਦੀਆਂ ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਬਣਨ ਵਾਲੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਜੇ ਐੱਲ ਭੱਟ, 1994)।

ਭਾਰਤੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕਰਦਿਆਂ ਸਾਡੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕਵੀ ਰਬਿੰਦਰ ਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਟਿੱਪਣੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ 'ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਤੋਂ ਵੱਖ ਸਿੱਖਿਆ' ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅਣਕਿਹਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਅਲਹਿਦਗੀ ਦੀ ਸਮਝ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਮਨੁੱਖਤਾ ਦਾ ਵੱਡਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰੇਗੀ। ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਵੈ-ਧਾਰਣਾ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਲਈ ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ

ਨੋਟ

ਬੇਰੋਕ ਆਕਰਸ਼ਣ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਇਹ ਆਕਰਸ਼ਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰਚਨਾਕਾਰੀ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਤੀਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਵੱਡਾ ਸਥਾਨ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਨ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤਾਤ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸੋਹਣੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇਸਦੀਆਂ ਸੰਚਾਲਨ ਵਿਧੀਕਰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਗਾਖਣ, ਪ੍ਰੇਖਣ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਚੁਗਿਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵੱਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਸੁੰਦਰ ਹੈ। ਕਵੀਆਂ ਅਤੇ ਕਲਾਕਾਰ ਵਿਭਿੰਨ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੇਖਣ, ਸੋਖਣ ਅਤੇ ਹਕੀਕਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦਿਆਂ ਕਈ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤਣਾਅ ਅਤੇ ਦਬਾਅ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਰੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮਾਂ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬਤੀਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹੋਵਾਂਗੇ। ਤਾਜ਼ੀ ਹਵਾ, ਹਰੇ ਬੂਟੇ, ਸੁੱਧ ਪਾਣੀ, ਸ਼ਾਂਤ ਮਾਹੌਲ ਇਕੱਠੇ ਇੱਕ ਉਪਚਾਰਕ ਕੀਮਤ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰਤਾ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵੱਲ ਲਿਜਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੋਹਜਵਾਦੀ ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ।

ਧਰਤੀ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਹਰੇਕ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨਾਲ ਵੀ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸਰੋਤ ਸਿਰਫ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦੀ ਨਿੱਜੀ ਸੰਪਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਉਂ ਕਿ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇੱਕ ਸਾਫ, ਤੰਦਰੁਸਤ ਅਤੇ ਸੋਹਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਣ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ, ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਕੋਲ ਵੀ। ਹਰੇਕ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਇਹ ਇੱਕ ਨੈਤਿਕ ਬੰਧਨ ਹੈ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜੋ ਬੱਚ ਗਿਆ ਹੈ, ਭਵਿੱਖੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿਓ। ਕਾਇਮ ਰੱਖਣਯੋਗ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕੀਮਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਭਵਿੱਖੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਲਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਸਦਾਚਾਰ

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਧਰਮਾਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਹਿਤ ਹੈ। ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਅਰਥ ਚਾਰਟਰ (ਧਰਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ)-ਇੱਕ ਨਿਆਂਪੂਰਣ, ਕਾਇਮਰੱਖਣ ਯੋਗ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤ ਵਿਆਪਕ ਸਮਾਜ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਬੁਨਿਆਦੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦਾ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਐਲਾਨ - ਇਸ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਨਿਮਨ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਮੋਂਦਾ ਹੈ।

“ਮਨੁੱਖਤਾ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਉਗਮਣੀ ਸਰਵਵਿਆਪਕਤਾ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਧਰਤੀ, ਸਾਡਾ ਘਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਲੱਖਣ ਸਮੁਦਾਇ ਨਾਲ ਜੀਵਤ ਹੈ। ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਇੱਕ ਮੰਗਣਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਅਨਿਸ਼ਚਤ ਜੋਖਮ ਦਾ ਅਸਤਿਤਵ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਧਰਤੀ ਨੇ ਜੀਵਨ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੀ ਸਮਰੂਪਤਾ ਦਾ ਲਚਕੀਲਾਪਣ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੀ ਬਿਹਤਰੀ ਇਸਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਿਸਥਿਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਤੰਦਰੁਸਤ ਜੀਵ-ਖੇਤਰ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਸਮਰੱਥ ਕਿਸਮ, ਉਪਜਾਊ ਮਿੱਟੀ, ਸੁੱਧ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਸਾਫ ਹਵਾ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੇ ਅਸੀਮਤ ਸਰੋਤਾਂ ਨਾਲ ਸਰਵ ਵਿਆਪੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਆਮ ਹੈ। ਧਰਤੀ ਦੀ ਸਜੀਵਤਾ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇੱਕ ਪਵਿੱਤਰ ਭਰੋਸਾ ਹੈ।

ਅਰਥ ਚਾਟਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਿਆਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਨੁੱਖੀ ਇਕਜੁਟਤਾ ਅਤੇ ਸਾਕ ਦੀ ਮਨੋਬਿਰਤੀ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਨਾਲ ਮਜ਼ਬੂਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਵਜੂਦ ਦੇ ਰਹੱਸ ਲਈ ਸਤਿਕਾਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਤੋਹਫੇ ਲਈ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖੀ ਸਥਾਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ।” ਇਸ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਹੋਰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਚੈਨ ਨੂੰ ਵਿਘਨ ਪਾਏ ਬਿਨਾ ਇੱਕ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਲਾਹੇਵੰਦ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੁਮੇਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੁਮੇਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਦੂਜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਇਹ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਸਮਸੁਰ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ। (ਸਰੋਤ: ਵੈਬਸਾਈਟ www.earthcharter.com) ਉਪਰੋਕਤ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ 'ਤੇ ਮਾਮੂਲੀ ਚਿੰਤਨ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਉਹ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਅਭੌਤਿਕ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਟਿਲ ਵੀ ਹਨ। ਜਟਿਲਤਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਉਹ ਸਦਾਚਾਰਕ, ਸੋਚਜਵਾਦੀ, ਸਮਾਜਿਕ, ਨੈਤਿਕ, ਧਾਰਮਿਕ, ਆਰਥਿਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਪੁਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹਨ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 3

ੳ. ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਸਾਡੀ _____ ਵਰਤਾਰਾ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ (ਪ੍ਰਭਾਵ-ਸ਼ਾਲੀ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾਤਮਕ, ਹੁਨਰ/ਮਨੋਪ੍ਰੋਕ)

ਅ. ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਨਸ਼ਾਸਤਰ ਨੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਇਸ ਕਦਰ-ਕੀਮਤ ਨੂੰ “ਜੋ ਕੁਝ ਧਰਤੀ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ”, ਸੰਭਾਲ ਦੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਸਨੂੰ _____ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। (ਉਤਰ: ਵਾਸੂਦੇਵਾ ਕੁਟੰਬਕਮ, ਸਰਵਵਿਆਪੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਧਿਕਾਰ (ਗਲੋਬਲ ਅਰਥ ਚਾਰਟਰ), ਲੋਕ ਸਮਸਤ ਸੁਖੀਨੋ ਭਵੰਤੂ)

ੲ. ਪ੍ਰਕਿਰਤੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਇੱਕ _____ ਕੀਮਤ ਹੈ (ਸੋਹਜਵਾਦੀ/ਨੈਤਿਕ/ਧਾਰਮਿਕ/ਆਰਥਿਕ)।

ਸ. ਧਰਤੀ ਸਿਰਫ਼ ਇਸੇ ਪੀੜ੍ਹੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਭਵਿੱਖੀ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਲਈ ਵੀ ਹੈ। ਇਹ ਸਮਝ _____ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰਦੀ ਹੈ (ਨੈਤਿਕ, ਸਦਾਚਾਰੀ, ਧਾਰਮਿਕ, ਸੋਹਜਵਾਦੀ) 2.5 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ - ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਪਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੀਆਂ ਆਲੋਚਨਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ (ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ) ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀਆਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤਾ ਭਿੰਨ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਹ 'ਇੱਕ ਮਾਰਗੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ' ਵਧੇਰੇ ਸੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਮਰਤਾ ਨਾਲ ਬੈਠਦਿਆਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਨੂੰ “ਮੱਗ ਅਤੇ ਜੱਗ ਮਾਡਲ” ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਇ ਮੱਗ ਵਾਂਗ 'ਜਗ' ਤੋਂ ਹਾਸਲ ਸੂਚਨਾ ਨਾਲ ਭਰੇ ਵਾਂਗ ਸੀ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਪ੍ਰੇਖਣ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਦੀਆਂ ਗਾਖਵੀਰਮਾਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝਣ ਜਾਂ ਗ੍ਰਹਿਣ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨਾਲ ਵਸਤਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਰੁੱਝੇ ਨਹੀਂ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਦਾ ਮਕਸਦ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਮਕਸਦ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ "ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਕੀਕੀ ਦੁਨੀਆ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵੱਲ ਨਸ਼ਰ ਕਰਨਾ ਹੈ; ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਬਾਰੇ ਸਿੱਟਾ ਕੱਢਣ; ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੀ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਭਲ ਹੋਵੇ ਜੋੜਨਾ ਹੈ, ਕਾਇਮਯੋਗ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਗਤੀ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।" ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਚੇਤਤਾ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣਾ ਹੈ, ਸਮੱਗਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਵਿੱਚ ਭਾਗੀਦਾਰੀ ਲੈਣ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਹੱਕ-ਜਤਾਈ ਅਹਿਮੀਅਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਦੁਨੀਆਂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਵੱਲ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਉਪਰੋਕਤ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵਿਆਪਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਲਈ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਕਾਫ਼ੀ ਮੋਕਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਦਾਇਰਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮਾਧਿਅਮ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਣ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਸਭ ਤੱਕ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਫੌਰੀ ਅਨੁਭਵ (ਗਿਆਤ) ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਦੁਨੀਆ ਵੱਲ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੱਕ ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਮਲਦਾ ਹੈ (ਅਗਿਆਤ), ਕੁੰਡਲ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਾਰਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਵੱਲ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਧਰਤੀ ਤੇ ਜੀਵਨ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਉੱਪਰ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਣ ਨਿੱਜੀ ਤੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਅਤੇ ਸਰਵਵਿਆਪੀ (ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਆਲਮੀ) ਤੱਕ ਵਿਸਤਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਭੌਤਿਕ ਵਿਧਾ ਤੋਂ ਸੋਹਜਵਾਦੀ ਵਿਧਾ ਤੱਕ।

ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਵਿੱਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਰੁਝੇਵਿਆਂ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਾਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਸਿਲਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ "ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਤੌਰ" ਤੇ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸਿੱਧਿਆਂ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਨਿਅਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਜੋ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ (ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਨ) ਇਹ ਜੋ ਗਿਆਤ ਹੈ (ਫੌਰੀ-ਵਾਤਾਵਰਣ-ਸਵੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ) ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ (ਸਮੁਦਾਇ, ਸਮਾਜ, ਰਾਸ਼ਟਰ, ਦੁਨੀਆ) ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਗਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਸਿਰਫ਼ ਸੁੱਚਲੇ ਪੜਾਅ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਵਤੀਰ, ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ, ਆਦਤਾਂ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਆਧਾਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕਾਇਮਯੋਗ ਸਮਾਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਥਾਈ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਨਣ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ

ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ ਸਗੋਂ:

- ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਰਵੱਈਆ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਅਮਲਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਲਈ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ, ਰਹਿਮ, ਸਵੈ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਧਿਆਨ ਦੇਣ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ, ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ, ਸੰਬੰਧਤਾ ਦੀ ਸੂਝ, ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਨਾ ਆਦਿ।
- ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਸੁਧਾਰਨ ਲਈ ਸਕਾਰਾਤਮਕ ਅਤੇ ਪੂਰਵ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ।
- ਸੰਭਾਲ ਸਦਾਚਾਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਮਲਾਂ ਅਤੇ ਆਦਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਨਾਉਣਾ।

ਉਪਰੋਕਤ ਪੈਰਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 4

ਓ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਹਨ:

- I. _____ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਣਾ
- II. _____ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਣਾ
- III. _____ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਿੱਖਣਾ

ਅ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਕਾਰਜਖੇਤਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ:

(ਜਿਹੜਾ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਹੀ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਉੱਪਰ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਓ)

- I. ਇਹ ਕਈ ਸਦਾਚਾਰਕ ਸਿੱਖਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਕੂਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- II. ਇਹ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ
- III. ਇਹ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ ਹੈ
- IV. ਇਹ ਅਧਿਆਪਨ ਆਧਾਰਤ ਹੈ
- V. ਇਹ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਹੈ
- VI. ਇਹ ਸਿੱਖਣ ਆਧਾਰਤ ਹੈ

ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ

ਜ਼ਰਾ ਸੋਚੋ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਈ ਵੀ ਐੱਸ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਨਿਹਿਤ ਅਤੇ ਅਲੁਪਤ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਨਿਮਨ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਾਲਣ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋ।

- ਅਧਿਆਪਨ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸਿੱਖਣ
- ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ
- ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ/ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ
- ਜਮਾਤੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਪਰਿਪੇਖ ਪਾਉਣਾ

- ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਬਹੁ-ਸਰੋਤ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਤਮਕ ਪਹੁੰਚ
- ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗਤੀਦਾਰੀ
- ਗਿਆਨ ਰਚਨਾ
- ਉਪਦੇਸ਼ ਦੀ ਬਜਾਇ ਸਸ਼ਕਤੀਕਰਣ

2.6 ਸਾਰਾਂਸ਼

ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਯੋਜਨਾ 2005 ਇਹ ਬਿਆਨ ਕਰਕੇ ਕਿ, 'ਇਹ ਕਿਸ਼ੋਰ ਦਿਮਾਗਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਗੱਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਨੂੰ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਗੋਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਬਚਾਅ ਲਈ ਸਗੋਂ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਲਈ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਕ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਰਵੱਈਆ ਦ੍ਰਿੜਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਇੱਕ ਕਾਇਮੀਯੋਗ ਭਵਿੱਖ ਲਈ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ-ਪੱਖੀ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਲਈ (ਐੱਨਸੀਈਆਰਟੀ - ਸਕੂਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ), ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ (ਈ. ਈ.), ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨਿਮਨ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹਿਮ ਮੰਤਰ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ੳ. ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਅਤੇ ਸਚੇਤਤਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ

ਅ. ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਤ ਸੁਭਾਵਕ ਪਰੰਪਰਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਅਮਲ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ, ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ।

ੲ. ਗੁਣਵੱਤਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਆਦਤਾਂ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿੜ ਕਰਨਾ।

ੳ. ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸੂਚਿਤ ਸੰਬੰਧਨ, ਆਦਿ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ।

ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਭੌਤਿਕ ਅਤੇ ਮਨੁੱਖੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ 'ਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆਤਮਕ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸਾਤਮਕ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਪਸ਼ੱਟ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬੱਚੇ ਸਮਗੱਰ ਅਨੁਭਵ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪਰਿਚਾਲਨ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਖਣ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਬਿਹਤਰ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਗੁਣਵੱਤਾ ਲਈ ਇੱਕ ਤਾਰਕਿਕ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਸੰਬੰਧ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਚਾਲਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਈ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਸੰਮਿਲਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ, ਨਾਲ ਹੀ ਅਧਿਆਪਕੀ - ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਰਤਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚਲੀ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਕਾਸਸ਼ੀਲ ਪੜਾਅ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗੀ ਯੋਗਤਾ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਈ ਵੀ ਐੱਸ

ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਸਲਾਹਕਾਰ ਅਤੇ ਮਦਦਕਾਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਚੰਗੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ, ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨ, ਅਨੁਬੋਧਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ।

ਨੋਟ

2.7 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 1

ੳ. ਮਿਸ਼ਰਤ

ਅ. IV. ਸਰਬਾਂਗੀ ਵਿਕਾਸ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 2

ੳ. VI ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੇ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 3

ੳ. ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਜਾਂ ਭਾਵਨਾਤਮਕ

ਅ. ਵਾਸੂਦੇਵਾ ਕੁਟੁੰਬਕਮ

ੲ. ਸੋਹਜਵਾਦੀ

ਸ. ਸਦਾਚਾਰਕ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 4

ੳ. I. ਬਾਰੇ, ਦੁਆਰਾ ਲਈ

ਅ. II. ਇਹ ਬੱਚਾ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ

2.8 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ

- Ashish Lothari "Some Crucial Values in Environmental Education - A Note for Environmental Educationist, New Delhi, 1986.
- NCERT, 2004, Environmental Education in Schools, NCERT, New Delhi
- NCERT 2005, National Curriculum Framework 2005, NCERT, New Delhi
- NCERT, 2005, Habitat and Learning, NCERT, New Delhi
- NCERT, 2006, Syllabus for classes at Elementary level, NCERT, New Delhi
- NCERT (2008), Source Book on Assessment for classes I-V, Environmental Studies, NCERT, New Delhi
- Ravindranath M.J. "Attitudes and values in Environmental Education - A Perspective. National Conference for the Missionary College Staff at the India peace centre, Nagpur (1990).
- J.L. Bhat "Indian Approach to Environment : An Ethical Perspective, Proceedings of the Conference "Environmental Education for Sustainable Development", Indian Environmental Society, New Delhi 1994.

2.9 ਇਕਾਈ-ਅੰਤ ਅਭਿਆਸ

ਸੁੱਚਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ

ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਕੀ ਹਨ? ਈ ਵੀ ਐੱਸ 'ਚ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਨਿਹਿਤ ਕੁਝ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ 'ਚ ਵਰਨਣ ਕਰੋ?

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਦੀ ਹੋਰਨਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਤੁਲਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ?

ਨੋਟ

ਇਕਾਈ 3 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਸੰਰਚਨਾ

ਨੋਟ

3.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

3.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

3.2 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ

3.2.1 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ (ਸੰਯੁਕਤ) ਖੇਤਰ ਹੈ

3.2.2 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਕ ਹੈ

3.2.3 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ

3.2.4 ਨਾ ਸਹੀ, ਨਾ ਗਲਤ

3.2.5 'ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ' ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ ਹੈ

3.3 ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ?

3.4 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕੀ ਸੰਗਠਨ

3.4.1 ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਸਦੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਹੋਣ ਦਿਓ

3.4.2 ਗਿਆਤ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਅਤੇ ਠੋਸ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਤੱਕ ਤੋਂ ਗਾਥਣ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ

3.4.3 ਆਪਣੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲ-ਜੀਵਨ ਆਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ

3.4.4 ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਆਰਪਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ 'ਚ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਨਾ

3.4.5 ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ

3.4.6 ਇੱਕ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਭੂਮਿਕਾ

3.5 ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਝੱਟੀ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਪਸਾਰਣਾ

3.6 ਸਾਰਾਂਸ਼

3.7 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ

3.8 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ

3.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਅਧਿਆਪਨ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਕੋਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਸ਼ਾ, ਗਣਿਤ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ (ਈ ਵੀ ਐੱਸ) ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਹ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਮਨੋਰਥ ਨਾਲ ਅਨੁਕੂਲ ਕਰਕੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨੂੰ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕਾਈ 2 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਐਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ ਇਹ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਅਸਲੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣਗੇ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਚੇਤਤਾ ਅਤੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਉੱਪਰ ਉਠਾਉਣਾ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸਮੱਗਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣਾ ਹੈ।

ਇਸ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਿਹਿਤ ਅਰਥ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਲਈ ਟਟੋਲੋਗੇ। ਇਹ ਇਕਾਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਟਟੋਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ।

3.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

ਇਹ ਇਕਾਈ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ:

- ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ (ਸੰਯੁਕਤ) ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਦੇ
- ਅਧਿਆਪਨ- ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਦੇ ਨਿਹਿਤ ਅਰਥ ਨੂੰ ਨਿਆਂਸੰਗਤ ਕਰਨ ਦੇ
- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਲਈ ਉਚਿਤ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਰਣਨੀਤੀ ਦੀ

3.2 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ

ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਕੁਝ ਖਾਸ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ੇ ਧਾਰਣ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ। ਨਿਮਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਹ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਭਿੰਨ ਹੈ।

3.2.1 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ (ਸੰਯੁਕਤ) ਖੇਤਰ ਹੈ

ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇਕਹਿਰਾ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਹੈ। ਭੌਤਿਕ, ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਰਸਾਇਣਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਅਧਿਐਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਧਾਵਾਂ (ਪਸਾਰ) ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵ/ਸਮੱਗਰੀ ਉਲੀਕਣ ਵਾਲੇ ਇੱਕ ਸੰਯੁਕਤ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੋਜਨ, ਪਨਾਹ, ਪਾਣੀ, ਯਾਤਰਾ ਆਦਿ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਪ੍ਰਬੰਧਤ (ਸੰਗਠਤ) ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਸੰਗਠਨ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਦੋ ਜਾਂ ਹੋਰ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂਆਂ ਜਾਂ ਸਕੂਲੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧਨ ਵੱਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤੇ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧਤ ਅਤੇ ਜੁੜੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਬਜਾਇ ਕਿ ਇਸਦੇ ਖੰਡਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਦੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ (ਪ੍ਰਕਰਣ) ਲਈ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਸੰਭਵ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਜਾਲ ਸੁਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਮੁੱਢਲੇ ਗ੍ਰੇਡਾਂ ਦੀ ਮਿਆਦ ਤੱਕ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅਗਲੇਰੀ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਬਾਰੇ ਹੋਰ ਵੀ ਪੜੋਗੇ।

ਆਪਣੇ ਫੌਰੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਅਜਿਹੇ ਸੰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਉੱਚ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਗੁਣਵਾਦੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

3.2.2 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਹੈ

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵੱਲ ਢਾਲਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸਥਾਨ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਮਝ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਆਂ ਉਦਾਹਰਣਾਂ, ਘਟਨਾਵਾਂ, ਅਸਲ ਵੀ ਭਿੰਨ ਹੋਣਗੇ। ਮਨੁੱਖੀ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਿਤੀ ਘਟਨਾ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਵੇਰਵੇ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਓਹੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਸਥਾਨ ਜਾਂ ਤਟਵਰਤੀ ਕਸਬੇ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ

ਬਜਾਇ ਇਸਦੇ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਤੁਹਾਡਾ ਸਕੂਲ ਜੰਮੂ ਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ 'ਚ ਜਾਂ ਤਾਮਿਲਨਾਡੂ 'ਚ ਜਾਂ ਫੇਰ ਮਿਜ਼ੋਰਮ 'ਚ ਹੈ ਤੁਹਾਡੀ, ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਲਈ ਭਾਰਤੀ ਅੰਦੋਲਨ ਵਿੱਚ 1857 ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਉਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵੇਰਵਾ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਉਹੀ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਇਸ ਦਾ ਵਰਨਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੋਈ ਵੀ ਸਮਾਂ ਜਾਂ ਸਥਾਨ ਹੋਵੇ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮਾਮਲਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਭਿੰਨ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਖਾਣ ਆਦਤਾਂ' ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਭਿੰਨ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਇੱਕੋ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨੀ ਅਹਿਮ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਬੇਹੱਦ ਪ੍ਰਾਸੰਗਕ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਝ, ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦੇ, ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨਾਲ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਸਥਾਨ, ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਸਮੁਦਾਇ ਤੋਂ ਸਮੁਦਾਇ ਤਬਦੀਲ ਹੁੰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਮੇਂ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਸਾਹਮਣੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

3.2.3 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਸਮੇਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੰਵਾਦ ਉੱਪਰ ਗੌਰ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦਾ ਤੁਹਾਡੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨ ਦਾ ਨਿਮਰ ਸਰੋਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਡਿਆਈ, ਸਗੋਂ ਵਡਿਆਈ ਦੇ ਕੇਂਦਰਤ ਨੂੰ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਖਾਂਦਰੂ-ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਕੇਂਦਰਤ। ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਸਿੱਖਣ ਜਮਾਤੀ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਕੋਰ ਨਿਰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਜਾਇ ਕਿ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ। ਇਹ ਇਸ ਵਿਚਾਰ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਾ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿਚਲੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਸਹਿ-ਸੰਬੰਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਉਹ ਆਪਣੀ ਯਾਤਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਆਧਾਰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ/ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸਮੱਰਥ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਗਾਖਣ, ਪ੍ਰੇਖਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ/ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਲਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵ ਜਾਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਚ ਤਰਤੀਬ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਵਿਵਹਾਰ ਵੱਲ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

3.2.5 ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਨਿੱਖੜਵਾਂ ਅੰਗ

ਇਕਾਈ 2 ਤੋਂ ਯਾਦ ਕਰੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਸਾਕਾਰਤਮਕ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਰਵੱਈਆ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਕੀ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ,

ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ (ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕਿਰਿਤਕ) ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਉਸਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਤੇ ਆਸਥਾ ਪ੍ਰਵਾਨੀ ਆਦਿ ਇਕੱਠਿਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ? ਨਿਰਸੰਦੇਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਪ੍ਰਵਾਨਤ ਸਰਵ-ਵਿਆਪੀ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਫਿਰ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਦਾ ਆਪਣੇ ਘਰ (ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕਿਰਿਤਕ) ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਪਾਲਣ-ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ, ਉਸਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਤੇ ਆਸਥਾ ਪ੍ਰਵਾਨੀ ਆਦਿ ਇਕੱਠਿਆਂ ਉਸਦੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਨੋਟ ਕਰੋ ਕਿ ਇਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਅਨਿੱਖੜ ਹਨ ਕਿਉਂ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿੱਖਣ (ਗਿਆਨ) ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਉੱਪਰ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਰੇਕ ਜੀਵ ਲਈ ਮਾਣ-ਸਨਮਾਨ, ਵਿਭਿੰਨਤਾ (ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਆਦਿ) ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ, ਮਤਭੇਦਾਂ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰਨਾ, ਬਹੁਭਾਗੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ, ਸ਼ਾਂਤੀ, ਰਹਿਮ ਅਤੇ ਸਬਰ ਆਦਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵੱਲ ਅਨਿੱਖੜ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਹਨ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਦਰਾਂ ਕੀਮਤਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੂੰ ਪੋਸ਼ਣ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਗੀਆਂ।

ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਵੀ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ 'ਚੰਗਾ ਜਾਂ ਮਾੜਾ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਗਰਦਾਨਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਹਾ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਮੇਰੇ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਮੇਰੇ ਸਮਾਜਿਕ ਪਿਛੋਕੜ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਆਸਥਾ ਆਦਿ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦਰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੇਰਾ ਸੰਦਰਭ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਇਕੱਲੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਨੂੰ ਉਸਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਦਰ ਕੀਮਤ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 1

ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਦੱਸੋ ਅਤੇ ਗਲਤ ਵਾਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਰੋ:

ੳ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ ਇਕੱਲਾ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ।

ਅ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਮੇਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਿਹਤਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਸਿਰਫ਼ ਇੱਕੋ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗਤਾ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਵਾਂ।

ੲ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੋਵੇਂ ਸੰਦਰਭੀ ਹਨ।

ਸ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਅਵੱਸ਼ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸੰਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਵੱਲ ਹੀ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਹ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹਾਂ ਮੇਰੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਵੱਲੋਂ ਵੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

3.3 ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ?

ਹੁਣ ਤੱਕ ਅਸੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਨਿਮਨ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਹਨ:

1. ਇਹ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ 'ਮਿਸ਼ਰਤ' (ਸੰਯੁਕਤ) ਹੈ।
2. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸੰਦਰਭੀ ਹੈ।
3. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਬੱਚਾ-ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ।
4. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਪੂਰਾ 'ਸਹੀ' ਜਾਂ 'ਗਲਤ' ਨਹੀਂ ਹੈ।
5. ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਅਨਿੱਖੜ ਹਨ।

ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਈ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੁਝ ਮਹਾਨ ਦਰਸ਼ਨਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੇ ਕਥਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਹਕੀਕੀ ਕਾਰਜਾਂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ, ਹੱਕ ਜਤਾਈ ਅਤੇ ਕਲਪਨਾ ਸ਼ਕਤੀ, ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਰੀਤ ਰਿਵਾਜ ਵਿੱਚ ਰੁਚਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

-ਫਰੈਡਰਿਕ ਫਰੋਬੈਲ

ਸਕੂਲੀ ਜੀਵਨ, ਘਰੇਲੂ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਵੱਖਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਖਣ ਕਰਨ ਅਤੇ ਫੇਰ ਯੋਜਨਾ, ਪ੍ਰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਇੱਕ ਮਕਸਦਸ਼ੁਦਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

-ਜੌਹਨ ਡਿਊਵੇ

ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਘੜੀਆਂ ਤੋਂ ਸਚੇਤ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਹੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੰਮਾਂ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੋਣ ਦਾ ਪੂਰਾ ਅਵਸਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਬੱਚੇ ਰੁਚਿਤ ਹੋਣ ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।

-ਮਾਰੀਆ ਮੌਨਟੇਸਰੀ

ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਜਿੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਕਿ ਕਠਿਨ।

-ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ

ਵਿਦਿਅਕ ਵਿਚਾਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮੱਗਰ ਵਿਕਾਸ ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਬੱਚੇ ਦੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਅਤੇ ਸਮਰਥਾਵਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕਦਮ ਤਾਲ ਕਰਦੀ ਹੈ

-ਸ੍ਰੀ ਅਰਬਿੰਦੋ

ਬੱਚਾ ਐਨੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੋਹਫਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਾਲਗ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਡਾਢੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੋਹਫਿਆਂ ਨੂੰ ਟਾਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਚੇ ਵੀ ਉਸੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਸਿੱਖੇ। ਅਸੀਂ ਜਬਰੀ ਮਾਨਸਿਕ ਪੋਸ਼ਣ ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਪਾਠ ਅਤਿਆਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰੂਪ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਾਲਮ ਅਤੇ ਵਿਅਰਥ ਗਲਤੀਆਂ ਹਨ।

-ਟੈਗੋਰ

ਹੁਣ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਹੁੰਗਾਰੇ ਦਾ

ਪ੍ਰੀਖਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਕਈ ਸਦੀਆਂ ਤੱਕ ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਦਾ ਖੇਤਰ ਰਹਿ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਬੱਚੇ

- ਬਲਾਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ
- ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਰਾਹੀਂ
- ਆਪ ਕਰਕੇ
- ਆਪਣੇ ਚੁਫੇਰ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ
- ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਰਚਨਾ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੰਤਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਆਂ ਨੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ ਢੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ 'ਸਮਾਜਿਕ ਰਚਨਾਤਮਕਵਾਦ' ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੈ।

ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਿੰਦੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੁਹਰਾਉਂਦਾ ਹੈ:

- ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਪ੍ਰਾਕਿਰਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ਸੰਖੇਪ ਚਿੰਤਨ, ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸਮਰੱਥਾ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਰਥ ਕੱਢਣਾ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਹਿਮ ਪਹਿਲੂ ਹਨ।
- ਬੱਚੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ ਨਾਲ-ਅਨੁਭਵਾਂ, ਕੰਮ ਤੇ ਵਸਤਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ, ਪ੍ਰਯੋਗ, ਪੜ੍ਹਨ, ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ, ਪੁੱਛਣ, ਸੁਣਨ, ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੋਲਣ, ਗਤੀਵਿਧੀ ਜਾਂ ਲਿਖਣ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਕਾਸ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਅਵਸਰਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਭਿਆਸੀ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਮੁੜ ਨਿਸ਼ਚਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੀ ਗੌਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਖਣ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਅਦਭੁਤ ਅਵਸਰ ਹੈ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕਰ 8-10 ਸਾਲ ਦੇ ਉਮਰ ਸਮੂਹ 'ਚ। ਹਾਲਾਂਕਿ, ਤੁਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰੇਖਣਾਂ ਨੂੰ ਅਰਥਭਰਪੂਰ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ, ਸਿਰਫ ਉਦੋਂ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਇੱਕ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਬਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਭਿੰਨ ਉੱਤਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਉੱਤਰ ਉਸ ਢੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਕੋਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਤੁਹਾਡਾ ਉੱਤਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਹੱਤਵ ਦੇਣ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ।

ਕਿਸ਼ੋਰ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ : ਆਮਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਲਗ ਇੱਕ ਸੰਗਿਆਨਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਉਸਤਾਦੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਾਹਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਗਿਆਨ ਦੇ ਤਬਾਦਲੇ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਾਲਗ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਖੇਤਰ ਨਿਰਧਾਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਮਨੋਰਥ ਅਤੇ ਸੂਤਰ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਸਿੱਖਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤਾ ਗੰਭੀਰ ਇੱਛਤ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਸਥਿਤੀ ਉਸਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤਾਕਤਾਂ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕ੍ਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਗਿਆਨ ਸੂਤਰਬੱਧ ਕਰਨ ਵੱਲ

ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਸ਼੍ਰੇਣੀ, ਹਮ ਉਮਰ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਜਿਗਿਆਸਾ ਅਤੇ ਉਤਸੁਕਤਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਸਮਾਜਕ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਿੱਖਣ ਸਥਿਤੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰੀਖਣ ਅਤੇ ਭੁੱਲ, ਆਦੀਪੁਣਾ, ਸਹਿਜਬੋਧ ਵੀ ਉਸਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਸਮ-ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਪਯੋਗਿਤਾ ਅਤੇ ਸੂਤਰੀਕਰਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਕਿਸ਼ੋਰ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰਕ ਪਰਿਵਰਤਨ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਅਤੇ ਦਿਲਚਸਪੀ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਖੇਤਰ 'ਚ ਵਧੇਰੇ ਧਿਆਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਸੰਦਰਭ ਲਿਆਉਣ, ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਮਨੋਪ੍ਰੇਰਕ ਸਰਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੁਝਾਉਣ, ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੂਤਰੀਕਰਣ ਵਿੱਚ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਆਕਰਸ਼ਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਉਪਲਬਧ ਕਰਨਾ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 2

ੳ. ਗੁਆਚੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਲੱਭੋ -

ਖੋਜਾਂ ਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ:

- I. _____
- II. ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਸੰਦਰਭ ਦੁਆਰਾ
- III. ਕਰਣ ਦੁਆਰਾ
- IV. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ
- V. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਮੁੜ ਰਚਨਾ ਦੁਆਰਾ

3.4 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕੀ ਸੰਗਠਨ

ਉਪਰੋਕਤ ਖੰਡ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸਿਖਲਦੇ ਹਨ? ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਸਮਝਦਾਰੀ ਕੀ ਨਿਹਿਤ ਭਾਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਇਸ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਗਾਖਣ, ਉਹ ਢੰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਸਿਖਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕੀ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਸ ਇਕਾਈ ਦੇ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਕੀਤੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਚਰਚਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

3.4.1 ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਉਸਦੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਹੋਣ ਦਿਓ ਇੱਕ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ

ਇਹ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ (ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ) ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੋ। ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਲਾਹੇ ਨਿਮਨ ਹਨ:

1. ਇਹ ਇਸ ਤੱਥ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ ਸੰਯੁਕਤ ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹਰ ਸਮੇਂ ਅਸਲ ਜੀਵਨ (ਹਕੀਕੀ) ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਖਣ ਕਰਦਾ ਅਤੇ

ਨੋਟ

ਸਿਖਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸੀਣ ਰਹਿਤ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਜਾਂ ਸਮਾਜਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

2. ਹਕੀਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਹੈ। ਸਕੂਲੀ ਅਤੇ ਸਥਾਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਕਰਕੇ ਤੁਸੀਂ ਯਕੀਨੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹੋ ਕਿ ਤੁਹਾਡਾ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤਰਜੀਹੀ ਢੰਗ ਦਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ, ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵਧਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।

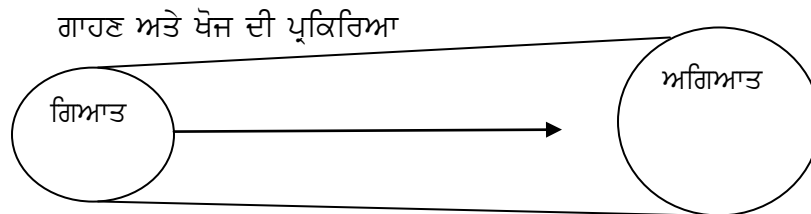
3. ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਹਕੀਕੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਜਿਹਾ ਗਿਆਨ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਆਸਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਮਗਰਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

4. ਜਮਾਤ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਸਹਿਯੋਗ ਅਤੇ ਸਹਿਕਾਰਤਾ ਆਧਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਸਮਾਜਕ ਸੰਦਰਭ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ।

3.4.2 "ਗਿਆਤ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ ਅਤੇ ਠੋਸ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਤੱਕ ਤੋਂ ਗਾਠਣ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣਾ"

ਪਹਿਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ ਨਵੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੂਚਨਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਸ ਅਰਸੇ ਦੌਰਾਨ ਕਲਪਿਤ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਯੋਗਤਾ ਸੀਮਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਦੁਆਰਾ ਮੌਜੂਦ ਇੱਕ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਪਛਾਣੀ ਅਤੇ ਸਮਝੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਦੋਂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਚਿਤ ਸੰਬੰਧਨ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਸਦੇ ਫੌਰੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਵਧੇਰੇ ਸੂਖਮ ਜਾਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਝਮਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਵਰਤਮਾਨ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ 'ਬੂਟਿਆਂ' ਉਪਰ ਥੀਮ ਹੈ।

ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਈ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ 'ਬੂਟਿਆਂ' ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਕਿਸੇਰ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ 'ਬੂਟੇ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਭਾਗਾਂ' ਉੱਪਰ ਵਿਆਖਿਆ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਠੋਸ ਤੋਂ ਸੂਖਮ ਤੱਕ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਨੂੰ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਕੇ 'ਬੂਟਿਆਂ' ਦੀ ਪਰਿਚਿਤ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇਸ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੂਟੇ ਕੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਬੱਚੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ; ਅਤੇ ਇੱਕ ਬੂਟੇ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਭਾਗ ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਦਿ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਇੱਕ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਤਮਕ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੇ ਲਾਹੇ ਹਨ:

- ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।
- ਪ੍ਰੀਖਣ ਕੀਤੇ ਅਤੇ ਬਿਹਤਰ ਵਿਕਸਤ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਲਭਦੇ ਹਨ।

3.4.3 ਆਪਣੀਆਂ ਜਮਾਤਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਆਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ

ਨੋਟ

ਝਾਰਖੰਡ ਵਿਖੇ ਲੋਹਾਰਡਾਗਾ ਜਾਂ ਡੁਮਕਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦੁਰੇਡੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਤਾਜ਼ੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਉਪਲਬਧਤਾ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਆਪ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਕਰੋ। ਤੁਸੀਂ ਇਸਦੀ ਤੁਲਨਾ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਨੂੰ ਰਾਂਚੀ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਉੱਪਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੁੰਦਾ? ਕੀ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਪਰ ਤੁਹਾਡੀ ਪਹੁੰਚ ਉਹੀ ਹੁੰਦੀ? ਸ਼ਾਇਦ ਨਹੀਂ!

ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਹਕੀਕੀ ਮਿਸਾਲਾਂ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕੀ ਰਣਨੀਤੀ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵੱਲ ਅਗਵਾਈ ਕਰਦੀ ਹੈ।

- ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਿਸਾਲਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਢੰਗ ਬਣ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।
- ਕਿਉਂਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਮੇਰੇ ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਫੌਰੀ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਸਿੱਟੇ ਯਕੀਨੀ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਵਾਤਾਵਰਣਕ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਇਹ ਯਕੀਨੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਹਕੀਕਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ, ਸਗੋਂ ਤੁਸੀਂ ਉਸਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਇਹ ਵੀ ਉਸਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਟ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਨਾਲ।
- ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਦਰਭੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਕਿਸ਼ੋਰ ਉਮਰ ਸਮੂਹ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਘਰ-ਮਾਪਿਆਂ, ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਹੋਰ ਸੰਬੰਧਤ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ, ਵਿਖੇ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਘੋਖਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇ ਕੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਖਾਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਐੱਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਈ ਵੀ ਐੱਸ (ਨੱਥੀ) ਸਿਲੇਬਸ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹੋ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਗਠਨ "ਵੈਬ ਆਧਾਰਤ" ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੱਲ (ਬਾਹਰੀ ਰੂਪ 'ਚ) ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਅਵਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਸਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਗੁਆਂਢ, ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਰੀ 'ਸਵੈ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਾ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਸਵੈ' ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਸਮੁਦਾਇ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਚਤਰਾਈ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਹੈ, ਦੇ ਭਾਗ ਵਜੋਂ ਵੀ। ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 : ਬੁਨਿਆਦੀ (ਐਲੀਮੈਂਟਰੀ) ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਮਾਤ ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ; ਸਫਾ 92।

ਬੱਚਾ ਕੇਂਦਰਤ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਪ੍ਰਕਰਣ

ਸਿਲੇਬਸ ਜਾਲ (ਵੈਬ) ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੇ ਬੱਚਾ ਕੇਂਦਰਤ ਪਰਿਪੇਖ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਮਾਜਕ ਅਧਿਐਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ

ਨੋਟ

ਇੱਕ ਸਾਂਝਾ ਅੰਤਰਸਤਹਿ ਉਪਲਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ III-IV ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਛੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੁਆਲੇ ਬੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ 'ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ' ਤੇ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਚਾਰ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ:

1. ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ:

1.1 ਸੰਬੰਧਨ

1.2 ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਖੇਡਾਣਾ

1.3 ਪਸ਼ੂ 1.4 ਬੂਟੇ

2. ਭੋਜਨ

3. ਪਨਾਹ

4. ਪਾਣੀ

5. ਸਫਰ

6. ਵਸਤਾਂ/ਕੰਮ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਸਿਲੇਬਸ ਜਾਲ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਲ (ਬਾਹਰੀ ਰੂਪ 'ਚ) ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਇਹ ਪੜ੍ਹਾਅਵਾਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਇਸਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਾਰੇ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਗੁਆਂਢ, ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਫੌਰੀ 'ਸਵੈ' ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਬੱਚਾ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਆਪਣੇ 'ਸਵੈ' ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਵੇਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ - ਸਮੁਦਾਇ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਚਤਰਾਈ ਨਾਲ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਹੈ, ਦੇ ਭਾਗ ਵਜੋਂ ਵੀ। ਬੇਸ਼ਕ ਕਲਪਨਾ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਉਡਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਲੇਬਸ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਪੇਸਕਰਾਫਟ 'ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਲਈ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਛਾਲ ਮਾਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ (ਬਾਹਰਵਾਲ)। ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸ਼ਾਇਦ ਸਮਾਵੇਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਪ੍ਰੰਤੂ ਉਸ ਲਈ ਕਲਪਨਾਸ਼ੀਲ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਭੋਜਨ' ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ, ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ 'ਪਕਾਉਣ', 'ਖਾਣ', ਅਸੀਂ ਕੀ ਖਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਸ਼ੂ ਕੀ ਖਾਂਦੇ ਹਨ, ਆਦਿ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਫੇਰ ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਵੇਂ ਭੋਜਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਹੜੇ ਭਿੰਨ ਬੂਟੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੇਖੇ ਹਨ, ਭੋਜਨ ਸਾਡੇ ਤਕ ਕਿਵੇਂ ਪੁੱਜਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਕੌਣ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਕੀ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਪੇਸ਼ ਆ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਾਡੀ ਆਪਣੀ ਭੁੱਖ ਦੀ ਪੀੜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਦੀ ਹਕੀਕਤ ਵੱਲਵੇਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ 'ਜਦੋਂ ਭੋਜਨ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ' ਭੋਜਨ ਦੇ ਨਸ਼ਟ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸੰਭਾਲ ਨੂੰ ਗਾਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਭੋਜਨ ਆਦਤਾਂ ਵਿੱਚ ਦਬਦੀਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਨੂੰ ਵਡੇਰਿਆਂ/ਦਾਦਾ ਦਾਦੀ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ, 'ਸਾਡਾ ਮੂੰਹ-ਭੋਜਨ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ ਅਤੇ ਪਚਾਉਂਦਾ ਹੈ' ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਚਬਾਉਣ 'ਤੇ ਲੁਆਬ(ਬੁੱਕ ਨਾਲ)

ਭੋਜਨ ਦਾ ਸੁਆਦ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦਕਿ 'ਬੂਟਿਆਂ ਲਈ ਭੋਜਨ'? ਕੁਝ ਅਦਭੁਤ ਕੀਟਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੂਟੇ ਖਾਦ ਦਾ ਵਿਚਾਕਰ ਵੀ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ।

'ਸਫਰ' (ਯਾਤਰਾ) ਉੱਪਰ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਸਫਰ, ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਭੌਤਿਕ ਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪਸਾਰ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਮਨ ਦੀ ਜਕੋਤਕੀ ਅਤੇ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਦਿਲਖਿੱਚਵੀਂ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੇ ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਗੈਰ ਪਰਿਚਿਤ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ 'ਚ ਮਦਦ ਲਈ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਯਾਤਰਾਵਾਂ 'ਤੇ ਗੌਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ, ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕਿੰਨੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾਵਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਜਕਲ੍ਹ ਲੋਕ ਕਿਵੇਂ ਵੀਰਾਨ ਜੰਗਲਾਂ ਦੇ ਆਰਪਾਰ, ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਫੇਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਇਹ ਇੱਕ 'ਸਰੋਤ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਕਹਾਣੀ ਦਾ ਸੁਝਾਅ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਰਵਾਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਜਿਹੜੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਉਸਦੀ ਸਕੂਲਿੰਗ ਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਆ ਵਿੱਚ ਦਰਪੇਸ਼ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਲਿਆਉਣਾ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਬਿਰਤਾਂਤ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਸਰੋਤ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੁਝਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਹੋਰਨਾ ਬੱਚਿਆਂ/ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਦੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਵਸਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਬੱਚੇ/ਵਿਅਕਤੀ ਬਹੁਤ ਭਿੰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਸਭ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪੋਸਟਰਾਂ, ਨਾਟਕਾਂ, ਫਿਲਮਾਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਮੀਡੀਆ ਦੁਆਰਾ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਰਣ 'ਸਫਰ' (ਯਾਤਰਾ) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿਸਾਲਿਆ ਦੇ ਕਠੋਰ ਤੇ ਕਠਿਨ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਾਇਦ ਬਚੇਂਦਰੀ ਪਾਲ ਦੀ ਕਹਾਣੀ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਇੱਕ ਕਠਿਨ (ਅਜਮਾਇਸ਼ੀ) ਮੁਹਿੰਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਝੰਡਾ ਲਹਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਝੰਡਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵੀ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੁਲਾੜ ਵਿੱਚ 'ਸਪੇਸਕਰਾਫਟ' ਤੇ ਉਡਾਣ 'ਤੇ ਵੀ ਲੈ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਉਹ ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਮਾਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਵੇਖਦੇ ਹਨ। ਇੱਕ ਰਾਕੇਸ਼ ਸ਼ਰਮਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਕਲਪਨਾ ਚਾਵਲਾ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਦੌਰਾਨ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਉੱਕੋਂ ਕੀ ਵੇਖਦੇ ਹੋ! ਆਸਮਾਨੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਸਕੂਲ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਚਾਰਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭਿੰਨ ਪਰਿਪੇਖ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਮੈਪਿੰਗ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਹ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੀ ਬੁਨਿਆਦੀ ਦੋ-ਵਿਮਾਵੀਂ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਉਹ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹਨ ਉਹ ਆਸਮਾਨੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਆਕਾਸ਼ੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ ਪੜ੍ਹ ਅਤੇ ਚਿਤਰਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

'ਬੂਟੇ' ਅਤੇ 'ਪਸ਼ੂ' ਪ੍ਰਕਰਣ 'ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ' ਦੇ ਭਾਗ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ

ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ 'ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ' ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਜਾਣ-ਬੁੱਝ ਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਉਜਾਗਰ ਹੋ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਨਿਕਟ ਸੰਬੰਧ ਵੰਡਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੇ ਸਮਗੱਰ ਅਤੇ ਸੰਪੂਰਣ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇਸਮਾਜਕ ਪਰਿਪੇਖ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪਾਰੰਪਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ 'ਬੂਟਿਆਂ' ਅਤੇ 'ਪਸ਼ੂਆਂ' ਨੂੰ ਸਵੈ-ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਵਰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਹੰਭਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਮਾਜਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਲੱਭਣ ਲਈ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਕੁਝ ਸਮੁਦਾਇਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਗੁੱਜਰ, ਮੁਸਾਹਾਰ ਜਾਂ ਪੱਤਲ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀਆਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀਆਂ ਅਤੇ ਆਜੀਵਿਕਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਸ਼ੂਆਂ ਜਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਨਦਾਰ ਚਰਿਤੱਰਾਂ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ' ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਿਸ਼ਾ ਸ਼ਾਖਾ ਦੀਆਂ ਰੂੜੀਗਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਬੂਟਿਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ, ਭੋਜਨ ਜਾਂ ਬਚਪਨ ਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਤੋਂ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਜਾਂ ਮੁੜ ਝਾਤ ਤੱਕ ਪਾਰਗਾਮੀ (ਅਗਾਂਹ ਲਿਜਾਣਾ) ਕਰਨਾ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਰਗ ਬੇਹਦ ਰਸਮੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿ-ਅੰਤਰ ਦਰਮੀ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਲਘੂਕਰਤਾ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜੀਵ-ਵਿਗਿਆਨੀ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਨੂੰ ਮੋਕਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੋ ਵਰਗਾਂ 'ਬੂਟੇ' ਅਤੇ 'ਪਸ਼ੂ' ਵਿੱਚ ਵੰਡਦੇ ਹਨ। ਬੂਟਿਆਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਮੁੱਢਲੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਰਲ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬੂਟੇ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ। ਪ੍ਰੰਤੂ ਇੱਕ ਬੂਟੇ ਦੇ ਵੇਖਣ ਦੇ ਇਸ ਢੰਗ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਜਾਂ ਇੱਛਤ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ? ਦਰਅਸਲ, ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਬੇਤਹਾਸ਼ਾ ਖੋਜ ਨੇ ਦਰਸਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬੱਚੇ ਸਜੀਵ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਦਰਮਿਆਨ ਅੰਤਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਲਪਿਤ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫੇਰ ਸਜੀਵ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਵੰਡਣ ਵਿੱਚ। ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਨਿਆਂਸੰਗਤ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ, 13-15 ਸਾਲ ਤੱਕ ਦੇ ਬੱਚੇ ਇਕਸਾਰਤਾ ਨਾਲ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਦਰਖਤ ਇੱਕ ਬੂਟੇ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦਿਆਂ। ਬੱਚੇ ਨੀਤੀਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀਆਂ (ਗਾਜਰ ਅਤੇ ਗੋਭੀ ਬੂਟੇ ਨਹੀਂ ਹਨ) ਜਾਂ ਫੇਰ ਬੂਟਿਆਂ ਅਤੇ ਨਦੀਣਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਘਾਟ ਬੂਟਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਅੰਤਰ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤਤਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਬੀਜਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਬੂਟੇ ਦੇ ਭਾਗ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਸੋਚਦੀ। ਇਸ ਕਾਰਣ ਕਈ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਵਰਗਾਂ ਨੂੰ ਮੁਲਵਤੀ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਤਰਦਰਸ਼ੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਲਈ ਸਥਾਨ ਦੇਣਾ ਪਿਆ ਤਾਂ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਵਿਗਿਆਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਢੰਗ ਦਾ ਸੰਗਿਆਨ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਦੇ ਹਨ, 'ਬੂਟਿਆਂ' ਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੁਆਰਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਹੜੇ ਬੂਟੇ ਬੱਚੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ ਰਾਹੀਂ, ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੱਤੇ ਜਾਂ ਭਿੰਨ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਜੜਾ ਜਾਂ ਬੀਜ ਖਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਦਰਅਸਲ, ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ, ਹੇਠਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਹੜਾ ਭੋਜਨ ਹੈ? ਲਾਲ ਚੀਟੀਆਂ, ਪੰਛੀ, ਆਲੂਣਾ, ਬਕਰੀ ਦਾ ਦੁੱਧ ਆਦਿ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਕੋਮਲ ਚਿੱਤ ਕਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਭੋਜਨ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ; ਭੋਜਨ ਇੱਕ ਗੰਭੀਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਧਾਰਣਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਸੰਬੰਧਤ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ ਲਈ 'ਬੂਟੇ' ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਦੀ ਛੱਤਰੀ ਹੇਠ ਇੱਕ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਭਿੰਨ ਬੂਟਿਆਂ ਨੂੰ ਗੌਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਪੇ ਜਦੋਂ ਜਵਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਤੋਂ ਸੰਭਵ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਨਾਲ, ਅਤੇ ਨਾਲ

ਹੀ ਇਹ ਵੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਕਿਹੜੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬੂਟਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਣ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵੱਡੇਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਦੀ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਜੋ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚਰਚਾਵਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰ ਸਕਣ। ਸਿਲੇਬਸ ਦੇ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਕਾਲਮ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਵੀ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਬੱਚੇ, ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵੇਖਣ, ਇਹ ਗੱਲ ਕਰਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬੂਟੇ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਸਾਲ ਦਾ ਸਮਾਂ ਜਦੋਂ ਜਦੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਜ਼ਮੀਨ 'ਤੇ ਡਿੱਗੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੰਪੋਸਟ (ਖਾਦ) ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਿੰਨ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਮੋਟਿਫ ਨੂੰ ਕਰਨ ਦੇ, ਜਿਹੜੇ ਉਹ ਆਪਣੇ ਗਮਲਿਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ, ਕੱਪੜਿਆਂ ਕੰਧਾਂ 'ਤੇ ਵੇਖਦੇ ਹਨ, ਆਕਾਰ ਰੰਗ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਵਖ ਵੇਖਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਫੁੱਲਾਂ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਵੇਚਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਕਿਸੇ ਪੇੜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ? ਜਦਕਿ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਜੰਗਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵੱਲ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਾਰਕਾਂ ਅਤੇ ਰੱਖਾਂ ਵੱਲ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੂਟਿਆਂ ਵੱਲ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉਹ ਇੱਕ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਸਮਾਜਿਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਪਰਿਪੇਖ ਤੋਂ ਵਧੇਰੇ ਸਮੱਗਰਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮਝ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੱਕ ਸੋਹਜਵਾਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਵਾਲੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਨਾਲ ਸਮਰੱਥ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ, ਅਸੀਂ: ' ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ' ਚੇਤਨਾ ਅਤੇ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ

ਉੱਪਰ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ 'ਬੂਟਿਆਂ' ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਾਂਗ 'ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ' ਵੀ ਸਮੇਤ ਇਕਾਈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ 'ਸਾਡੀ ਅਨੁਭੂਤੀ', ਸਰੀਰ ਦੇ ਭਾਗ/ਅੰਗ ਅਤੇ ਸਵਾਸ ਤੇ ਪਾਚਣ, ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੱਛੜੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਪ੍ਰਕਰਣ 'ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ' ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕਾਰ ਇਸਦੇ ਦੋ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ 1.1 ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਅਤੇ 1.2 ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਖੇਡਦਾ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ, ਵਧੇਰੇ, ਸੰਦਰਭੀ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਵੈ ਦੇ ਇੱਕ ਭਾਗ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਤੀਜੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦਾ ਬੁਨਿਆਦੀ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਬਦਲਦੇ ਟੱਬਰਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਸਕਣ। ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਸੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਣਵੱਤਾਵਾਂ ਜਾਂ ਹੁਨਰਾਂ ਕਾਰਣ, ਅਤੇ ਵਰਨਣ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿੰਨਾ ਅਵਸਰਾਂ ਜਾਂ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਇਕਾਈ 'ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ - ਬੁੱਢਾ ਅਤੇ ਜਵਾਨ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਰ ਵੱਲ ਤਵੱਜੋ ਦੇਣ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਮਰ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਖਾਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸੁਰੱਖੀ ਨਿਕਟਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਨ-ਅਨੁਭੂਤੀ ਦੀ ਸੂਝ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਭਿੰਨ ਯੋਗਤਾਵਾਂ/ਅਯੋਗਤਾਵਾਂ ਵਾਲੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਵੱਲ ਚੇਤਨਾ ਵਿਕਸਤ

ਨੋਟ

ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਮਿਲ ਸਕੇ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਹ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਬਿਰਧ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਫੇਰ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਉਹ ਸਵੈ ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਿੱਤਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਚੌਥੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹੋ ਉਪ ਪ੍ਰਕਰਣ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ ਦੀ ਤੁਹਾਡੀ ਮਾਂ ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਇਹ ਲੱਭ ਸਕਣ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ (ਮਾਂ) ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ 'ਚ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਬਾਰੇ ਵੀ ਸੋਚਦੇ ਹਨ; ਕਿਵੇਂ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਦੂਹਾ ਜਾਂ ਬਲੁੰਗੜਾ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਸੰਭਵ ਬਿਰਤਾਂਤ ਰਾਹੀਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੈ-ਪਾਲਕ ਮਾਪਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਤੁਫਾਨ ਆਦਿ ਮਗਰੋਂ ਗੋਦ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਬੰਦ ਅੱਖਾਂ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨਾ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਛੋਹਣ, ਸੁੰਘਣ ਆਦਿ ਦੀ ਅਨੁਭੂਤੀ ਨੂੰ ਉਘਾੜਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨੂੰ ਛੋਹ ਕੇ, ਸੁਣ ਕੇ ਜਾਂ ਸੁੰਘ ਕੇ ਪਛਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਅਨੁਭੂਤੀ ਦੇ ਗਾਹਣ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕੀ ਪੱਧਰਾ/ਖਰ੍ਹਵਾਂ, ਗਰਮ/ਸਰਦ, ਗਿੱਲਾ/ਖੁਸ਼ਕ, ਚਿਪਕੂ/ਤਿਲਕਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਏ ਸੋਚਣ ਲਈ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ (ਜਾਂ ਵਿਅਕਤੀ) ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਛੋਹਣ ਦੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਇਕਾਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤੱਥ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੇਤਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵੀ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦਕਿ ਛੋਹ ਦਾ ਅਰਥ ਦੋਵੇਂ ਪੁਚਕਾਰ ਅਤੇ ਪੀੜਾਦਾਇਕ ਥੱਪੜ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪੁਚਕਾਰਾ ਵੀ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਅਤੇ ਮਾੜਾ ਛੋਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਇਕਾਈ "ਮੈਂ ਕਿਸ ਵਾਂਗ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ? ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰਕ ਸਮਰੂਪਤਾ ਪਛਾਣਨ, ਚਿਹਰੇ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਿਸਮ ਦੀ ਸਮਰੂਪਤਾ ਵੇਖਣ, ਆਵਾਜ਼, ਉਚਾਈ ਆਦਿ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ ਨੋਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੌਣ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਹਸਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਇਹ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਰੇਲ ਸ਼ੀਟ ਉੱਪਰ ਛੋਹ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ ਦੁਆਰਾ ਹੈਲਨ ਕੇਲਰ ਵਾਂਗ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸਦੀ ਸਵੈ ਜੀਵਨੀ ਦੇ ਲੇਖਿਆਂ ਦੁਆਰਾ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਹੈ। 1.2 ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਖੇਡਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਖਦੇ ਹਨ ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੂੜੀਬੱਧ ਲਿੰਗ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਚੇਤਨਾ ਨਾਲ ਝਾਤ ਮਾਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣੀ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਰੂਟੀਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਲਨਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੀਆਂ ਉਹ ਖੇਡਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਖੇਡਾਂ ਜਾਂ ਖਿਡੌਣੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨਾਲੋਂ ਬਦਲ ਗਏ ਹਨ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਬੱਚੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ 'ਟੀਮ ਖੇਡਾਂ-ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਇਕ' ਵਿਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਰਟਸ ਅਤੇ ਪਹਿਲਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸਿੱਖਿਅਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਅਟੋਲਣ ਅਤੇ ਸਵਾਸ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਸੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੜੀ 'ਚ ਤੋਲਾ, ਘੜੀ 'ਚ ਮਾਮਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਤੁਲਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦੋੜ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਸਾਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਛਾਤੀ ਕਿੰਨੀ ਫੁਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਸੀਸ਼ੇ ਨੂੰ ਖੁੰਦਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਕਿਵੇਂ ਫੂਕ ਮਾਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਠੰਢੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਗਰਮ ਅਤੇ ਕੁਝ ਗਰਮ ਨੂੰ ਠੰਢਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹੌਂਕਣਾ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੁਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਕਾਈ ਡਾ. ਜ਼ਾਕਿਰ ਹੁਸੈਨ ਦੀ

ਇੱਕ ਸੋਹਣੀ ਕਹਾਣੀ 'ਉਸੀ ਸੇ ਠੰਢਾ ਉਸੀ ਸੇ ਗਰਮ' ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਕਾਈ 'ਸਾਫ ਕੰਮ, ਗੰਦਾ ਕੰਮ' ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਰਤ ਦੇ ਗੌਰਵ ਬਾਰੇ ਚੇਤੰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਿਵੇਂ ਭਿੰਨ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੇਵਾਵਾਂ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸੰਭਵ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਬਿਰਤਾਂਤ/ਕਹਾਣੀ ਦੁਆਰਾ।

3.4.4 ਵਿਚਕਾਰ ਅਤੇ ਆਰਪਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ 'ਚ ਸਬੰਧ ਸਥਾਪਨਾ

ਪਾਠ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਤਕਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਢਾਲਣਾ ਚੁਣੌਤੀ ਭਰਪੂਰ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ:

- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਮੁੱਢਲੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚ ਸਥਾਨ ਨਿਰਧਾਰਣ ਅਜਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸਮਾਜਕ ਅਧਿਐਨ, ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਅੰਤਰਸਤਹਿ ਉਪਲਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ (ਗ੍ਰੇਡ 3 ਤੋਂ 5) ਪ੍ਰਕਰਣ ਆਧਾਰਤ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਸੰਕਲਪ ਆਧਾਰ

3.4.5 ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਵਲੀ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ

ਯਾਦ ਕਰੋ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ, ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਪਰਿਪੇਖ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ (ਪ੍ਰਤਿਯੋਗਤਾ) ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ/ਧਾਰਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਅਤੇ ਸਮਝ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਥਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਬਦਲ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗਲ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ, ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਸਾਰਥਕ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸਿਲੇਬਸ ਅਜਿਹੇ ਕਈ ਅਵਸਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਸਫਰ (ਯਾਤਰਾ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਕਰਨ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਕਈ ਗੁੰਜਾਇਸ਼ਾਂ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਯਾਤਰਾ ਲੋਗ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚੇ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫੇਰ ਇੱਕੋ ਯਾਤਰਾ ਚੁਣਦੇ ਹਨ ਫੇਰ ਵੀ ਭਿੰਨ ਬਿੰਦੂਆਂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਲੇਖੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਮੇਂ ਦੇ ਇਸ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਤਾਂ ਜੋ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕੋ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਿਉਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਦਲੇਰ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਸੈਟਿੰਗ ਤਿਆਰ ਕਰੋ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਜੇਕਰ ਲੋੜ ਪਵੇ, ਉਹ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਉਪਲੱਬਧ ਜਾਣਕਾਰੀ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਵਿੱਚ ਸਹਿਜ ਹੋਣ। ਅਜਿਹੀਆਂ ਸਿੱਖਣ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਕਈ ਲਾਹੇ ਲਿਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

- ਬੱਚੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੋਚਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।
- ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣਾਂ ਅਤੇ ਆਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਭਿੰਨ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ, ਅਨੁਭਵ, ਲੋਕ, ਭੋਜਨ,

ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ, ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਪਰੰਪਰਾਵਾਂ, ਅਸਲ ਅਤੇ ਆਸਥਾ ਦੀ ਕਦਰਦਾਨੀ ਸਿਖਦੇ ਹਨ।

- ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਭਵ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਸਮਾਜਕ ਹੁਨਰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੂਹ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਨ, ਸਮੂਹ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ - (ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨਾਂ ਅਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹਨ) ਦਾ ਅਗਾਊਂ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

- ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਦੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਜਮਹੂਰੀ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਬਿਹਤਰ ਨਾਗਰਿਕ ਵਾਂਗ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਕੋਰਸ ਦੇ ਬਲਾਕ 2 ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਵਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈਆਂ ਦਾ ਵਧੇਰੇ ਵੇਰਵਾ ਸਿੱਖੋਗੇ।

3.4.6 ਇੱਕ ਈ ਵੀ ਐਸ ਅਧਿਆਪਕ ਨਾਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਭੂਮਿਕਾ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ, ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਇਸ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐਸ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਬੇਹਦ ਭਿੰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਦਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਕੀ ਆਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਫੇਰ ਉਚਿਤ ਸਿੱਖਣ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਅਧਿਆਪਕ ਵੱਲੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚਲੀਆਂ ਇਲ੍ਹਾਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਸੰਗਿਗਤਾ ਵਿਚਾਰਨ ਅਤੇ ਟਟੋਲਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਂਗ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਇੱਕ ਅਜਿਹੇ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਵਾਤਾਵਰਣ 'ਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਗਿਆਨ ਦਾ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ ਉਤਸੁਕਤਾ ਭਰਪੂਰ ਪ੍ਰੰਤੂ ਚੁਣੌਤੀ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਹ ਲੋੜੀਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਦੀ ਪੜਚੋਲ ਅਤੇ ਪਸਾਰ ਕਰੋ।

ਪਾਰੰਪਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ 'ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਦਾਤਾ/ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਮੁੱਖ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ 'ਪੜਾਉਣਾ' ਸੀ - ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੋਚ ਅਤੇ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਜੋੜਨਾ।

ਹੁਣ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇੱਕ ਚੰਗਾ ਅਧਿਆਪਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਦਦ ਗਾਰ ਹੋਣਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ - ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ 'ਚ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਜਿਸਦਾ ਭਾਵ ਹੈ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਅਤੇ ਰਾਹ ਦਸੇਰਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਉੱਪਰ ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਅਤੇ ਉਗਮਣ ਹੁੰਦੀ ਸੋਚ ਦੇ ਨਾਲ ਅੱਜ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦਾ ਨਾਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੀ ਆਸ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਪਰਿਵਰਤਨ ਇਸ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸਮਝ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਇੱਕ ਆਜੀਵਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ। ਸਿੱਖਣ ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਮਰ ਦੇ ਵਿਪਰੀਤ ਸਾਰੇ ਹਾਲਾਤਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ, ਸਣੇ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦਾ ਗਿਆਨ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਵਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਕਈ ਅਵਸਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਕਹਿਣਾ ਪੈ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਲੱਭਾਂਗਾ, ਅਤੇ ਇਸ

ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲਾਵਾਂਗਾ। ਅਜਿਹੇ ਕਥਨ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਕਮਜ਼ੋਰ। ਮਾੜਾ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਧਿਆਪਕ ਹਾਂ। ਇਸ ਦਾ ਸਿਰਫ ਇਹੋ ਭਾਵ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ (ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂਦਰੂਆਂ ਨਾਲ) ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਗਾਖਦਾ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ਨੋਟ

ਗਤੀਵਿਧੀ - 1

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਪੜ੍ਹਾਉਣ 'ਚ ਇੱਕ ਮਦਦਗਾਰ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਕਾਰਜ ਯੋਜਨਾ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ (ਜਮਾਤ III-V) ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਹੈ ਬਜਾਇ ਕਿ ਇਕੱਲੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਢਾਂਚਾਗਤ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਸੀ)। ਇਸ ਨੂੰ ਛੇ ਆਮ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੁਆਲੇ ਬੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਵੇਂ - ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ, ਭੋਜਨ, ਪਨਾਹ, ਪਾਣੀ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਉਹ ਕੰਮ/ਵਸਤਾਂ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ/ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਕਾਈ 2 ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋਵੋਗੇ, ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਅਨੁਭਵਾਂ 'ਚ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਸੰਪਰਕ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਰਿਵਾਰ (ਵਾਤਾਵਰਣ) ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਫੌਰੀ 'ਸਵੈ' ਗਾਖਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਹਿਜੇ - ਸਹਿਜੇ ਗੁਆਂਢ, ਸਥਾਨ, ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪਸਰਦਾ ਹੈ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਸੰਗਠਨ ਰਸਮੀ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੇ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀਮਾ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖਾਂਦਰੂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਪਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ 'ਚ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਰਚਨਾ ਕਈ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਸੀਮਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਵਿਗਿਆਨ, ਭਾਸ਼ਾ, ਇਤਿਹਾਸ, ਭੂਗੋਲ, ਨਾਗਰਿਕ ਸ਼ਾਸਤਰ ਆਦਿ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਧਾਨ ਲਈ ਅੰਤਰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਾਤਮਕ ਪਰਿਪੇਖ (ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ) ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਕਿ ਇਹ ਸਾਡੇ ਜੀਵਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸ਼ੈਲੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ, ਕਿਵੇਂ ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ - ਭੌਤਿਕ, ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ, ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕ੍ਰਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦਾ ਅੰਤਰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਾਤਮਕ ਅਧਿਐਲ ਹੈ।

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਆਓ ਅਸੀਂ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਨਿਹਿਤ ਅਰਥ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੀਏ। ਆਓ ਅਸੀਂ ਪ੍ਰਕਰਣ 'ਪਾਣੀ' ਦਾ ਇੱਕ ਮਿਸਾਲ ਲਈਏ।

ਨੋਟ

ਜੇਕਰ 'ਪਾਣੀ' ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਗੰਭੀਰ ਵਿਸ਼ਾ ਸੀਮਾਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾਣਾ ਸੀ, ਸ਼ਾਇਦ ਸਾਨੂੰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵੰਡ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਭੂਗੋਲ ਦੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ 'ਤੇ ਝਾਤ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਣੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਇਹ ਸਮਝਣ ਲਈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ, ਸਾਨੂੰ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ 'ਤੇ ਸਰਸਰੀ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਫੇਰ ਬੁਟਿਆਂ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸਮਝਣ ਵਾਸਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਪਵੇਗੀ।

ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ 'ਪਾਣੀ' ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂ-ਵਿਗਿਆਨਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸਕ - ਇੱਕ ਸਾਂਝੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਦੀ ਫਿਜ਼ਿਕਸ ਅਤੇ ਕੈਮਿਸਟਰੀ। ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਤੱਤ ਕੁਝ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਾਵਾਂ ਨੂੰ ਟਟੋਲਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੋਜਨ, ਪਾਣੀ, ਪਨਾਹ ਆਦਿ। ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਘਰਾਂ, ਗੁਆਂਢ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਅਸਲ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਸਲ ਮੁਦਿਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਜਾਂ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਸੰਪਰਕ ਆਜੀਵਨ ਰਵੱਈਆ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ, ਨਿਸਚਾ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਪ੍ਰਤਿ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਸੰਭਾਲ ਬਾਰੇ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਅਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ, ਵਿਚਾਰ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਬਾਰੇ ਰਵੱਈਆ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾ ਬੱਚਿਆਂ ਅਤੇ ਬਾਲਗਾਂ ਨਾਲ ਸੰਚਾਰ ਅਤੇ ਜੁੜਨਾਂ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਵੀ। ਤੁਸੀਂ ਉੱਤਰ ਵਰਤੀ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਾਰਣੀ ਢਾਂਚੇ ਅਤੇ ਸਿਲੇਬਸ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 3

ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ

ੳ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਇੱਕ _____ ਢੰਗ ਦਾ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਅ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਦੇ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਨ:

I _____ II _____ III _____ IV _____
V _____ VI _____

ੲ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਸਕੂਲੀ ਦੌਰ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ _____ ਪਰਿਪੇਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੈ (ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ, ਬਹੁਪਦੀ ਨਿੱਜੀ)

3.6 ਸਾਰਾਂਸ਼

ਇਸ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਭਾਵ-ਅਰਥ ਨੂੰ ਵੀ। ਇਕਾਈ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਵੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ।

ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ (ਸੰਯੁਕਤ) ਵਿਸ਼ਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤੇ ਹੋਰਨਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸੰਦਰਭੀ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ-ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਿਉਂ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ /ਮੁੱਦੇ ਸਥਾਨਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਘਟਨਾ ਸਥਾਨ ਵੱਲ ਨਿਸ਼ਚਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਸਮਾਧਾਨ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇੱਕ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਨਹੀਂ ਵੀ ਰੱਖ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿੱਖਣ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਾਰਤਾਲਾਪ, ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਰਹੀ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਦੌਰਾਨ ਸਿਢਾਦਰੂਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣਾਤਮਕ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਚਿੰਤਨ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਮਜ਼ਬੂਤੀ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਹੈ।

ਇਸ ਇਕਾਈ ਰਾਹੀਂ ਤੁਸੀਂ ਮਨੁੱਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਅਹਿਮ ਭੂਮਿਕਾ ਇੱਕ ਮਦਦਗਾਰ ਅਤੇ ਸਹਿ-ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਕੀ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਨਾ ਸਿਰਫ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਣ, ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਆਪਣੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਿਖਦਾ ਵੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਅਧਿਆਪਕ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਅਨਿਖੜਵਾਂ ਭਾਗ ਨਿਰਮਤ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਆਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ (ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ) ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋਣ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ ਇਸ ਕੋਰਸ ਦੇ ਬਲਾਕ 2 ਵਿੱਚ ਉਪਲਬਧ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਇਕਾਈ ਦਾ ਅਧਿਐਨ ਕਰਦਿਆਂ ਤੁਸੀਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਇੱਛਤ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ। ਇਸ ਇਕਾਈ ਦੇ ਪੂਰਬਲੇ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੋਰਨਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਤਿਆਰ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੋਰਨਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲੋਂ ਭਿੰਨ ਹਨ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਸੰਗਠਨ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਵਿਲੱਖਣ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰੇ ਲਈ ਬੇਹਦ ਉਚਿਤ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਣ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਅਗਲੀ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਵੇਖੋਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਜਮਾਤ ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਪੰਜ ਤੱਕ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਅਵਸਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਪੜ੍ਹੋਗੇ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਇਹ ਉਪਲਬਧ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਨੋਟ

3.7 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 1

ੳ. ਗਲਤ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਇਕੱਲਾ ਅਧਿਐਨ ਖੇਤਰ ਹੈ

ਅ. ਗਲਤ, ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਮੇਰੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਿਹਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਤ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜੇਕਰ ਮੈਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਗਤਾ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਬਹੁ-ਵਿਸ਼ਾ ਖੇਤਰਾਂ 'ਤੇ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦਰਤ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।

ੲ. ਸਹੀ

ਸ. ਗਲਤ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਮੱਗਰ ਵਾਧੇ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ।

ਹ. ਸਹੀ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 2

ੳ. I. ਬਾਲਗ ਹੋਣ 'ਤੇ ਭਿੰਨ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 3

ੳ. ਸਮੱਗਰ

ਅ. 2

I. ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ

II. ਭੋਜਨ

III. ਪਨਾਹ

IV. ਪਾਣੀ

V. ਸਫਰ (ਯਾਤਰਾ)

VI. ਵਸਤਾਂ/ਕੰਮ ਜਿਹੜੇ ਅਸੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ੲ. ਏਕੀਕ੍ਰਿਤ (ਅਨਿਖੜਵਾਂ)

3.8 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ

- http://www.mceecdya.edu.au/verve/_resources/effective_learningissues08_file.pdf accessed in August 2011
- [http://Web.mac.com/Sharoneleon/FC/CDES_115_files/How % 20D%20Children%20Learn.pdf](http://Web.mac.com/Sharoneleon/FC/CDES_115_files/How%20%20Children%20Learn.pdf); accessed in August 2011
- NCERT (2005) National Curriculum Framework 2005, New Delhi
- Shivani Jain and Shefali Atrey, centre for Environment Education, India; An Innovative Approach to Biodiversity conservation Education; Journal of Biological Sciences, September 2011; International Union for Biological Sciences.
- NCERT, 2005 Habitat and Learning, NCERT, New Delhi
- WWW.moef.nic.in
- www.ceeindia.org
- www.paryavaranmitra.in
- http://moef.nic.in/divisions/ee/ngc/index_ngc.html
- www.ncert.nic.in
- www.atozteacherstuff.com(for thematic Unit plans)

3.9 ਇਕਾਈ-ਅੰਤ ਅਭਿਆਸ

- I. ਬੁਨਿਆਦੀ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਹੋਰਨਾ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਕਿਵੇਂ ਤੁਲਨਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਇੱਕ ਮਿਸ਼ਰਤ (ਸੰਯੁਕਤ) ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ ਅਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ।
- II. ਇਸ ਇਕਾਈ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਕਿਹੜੀਆਂ ਅਧਿਆਪਕੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਹਨ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਬਣਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਿਉਂ?

ਨੋਟ

ਇਕਾਈ 4 ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ

ਸੰਰਚਨਾ

- 4.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ
- 4.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ
- 4.2 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 : ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਮੰਤਵ
 - 4.2.1 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ ਮੰਤਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿਲੇਬਸ ਤੱਕ
 - 4.2.2 ਸਿਲੇਬਸ 'ਚ ਪੁਕਰਣੀ ਪਹੁੰਚ
- 4.3 ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੱਕ
- 4.4 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ
 - 4.4.1 ਸਿਰਲੇਖ
 - 4.4.2 ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ
 - 4.4.3 ਸੰਪੂਰਨ (ਸੰਪੂਰਣਤਾ)
 - 4.4.4 ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ
 - 4.4.5 ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ
 - 4.4.6 ਭਿੰਨ ਸਿੱਖਣ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ
 - 4.4.7 ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ
- 4.5 ਕਲਾਸਰੂਪ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਜਾਣਾ
- 4.6 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਕਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਸਿਲਤ ਚੁਣੌਤੀਆਂ
- 4.7 ਸਾਰਾਂਸ਼
- 4.8 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ
- 4.9 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ
- 4.10 ਇਕਾਈ-ਅੰਤ ਅਭਿਆਸ

4.0 ਜਾਣ-ਪਛਾਣ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਸ਼ਬਦ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਾਡੇ ਚੁਫੇਰ ਦੀ ਹਰੇਕ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਸੰਸਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਸਾਰੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਪਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵੀ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਯੋਜਨਾ 2005 ਨੇ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2000 ਦੀਆਂ ਸਿਫਾਰਸ਼ਾਂ ਉੱਪਰ ਮੁੜ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਨੂੰ ਸਮੁੱਚੀ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਲਈ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਪਰਿਪੇਖ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਤੋਂ ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ (ਜਾਣਕਾਰੀ) ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਹੋਣਾ ਅਹਿਮ ਹੈ।

ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹੋਵੋਗੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਦ ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ ਜਾਂ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਪੜ੍ਹਾ ਵੀ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਚਿੰਤਾਤੁਰ, ਪ੍ਰਸ਼ਲ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਵੀ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਇਹ ਇਕਾਈ ਤੁਹਾਨੂੰ

ਨੋਟ

ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ, ਸਮਝ ਦੇ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਕੁਝ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਸੰਦੇਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੋਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗੀ।

ਨੋਟ

4.1 ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਮੰਤਵ

ਇਹ ਇਕਾਈ ਖਤਮ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਯੋਗ ਹੋਵੋਗੇ:

- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਵਿੱਚ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚਲੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਤਾਰਕਿਕ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ।
- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚਲੀ ਵਿਸ਼ਾ ਸੂਚੀ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਤਾਰਕਿਕ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਰਨਣ ਕਰਨ ਦੇ।
- ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਐਂਜ਼ਾਰ/ਸਾਧਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤੋਂ ਦੇ
- ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਦੇ।
- ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਲਈ ਜਮਾਤ ਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਦੇ।

4.2 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 : ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਦੇ ਮੰਤਵ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੂਰਬਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ, ਕਿ ਵਰਤਮਾਨ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਸਿਲੇਬਸ ਸਕੂਲਿੰਗ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ ਲਈ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਪਰਿਪੇਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਯੋਜਨਾ 2005 ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਿਐਨ ਅਧਿਆਪਨ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕਾਈ 2 ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸੂਚੀ ਦਾ ਪ੍ਰੀਖਣ ਕਰੋਗੇ ਤੁਸੀਂ ਅਨੁਭਵ ਕਰੋਗੇ ਅਤੇ ਪਾਓਗੇ ਕਿ ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਿਦਿਅਕ ਨੂੰ ਹੀ ਕੱਜਦਾ ਹੈ ਸਗੋਂ ਵਿਵਹਾਰ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਇਕਹਿਰੇ ਵਿਸ਼ੇ ਜਾਂ ਵਿਦਿਆਸ਼ਾਖਾ ਵਿੱਚ ਫਿਟ ਬੈਠਦਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਵ ਨੋਟ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਯੋਗਤਾਵਾਂ, ਰਵੱਈਏ ਅਤੇ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਵਾਂਗ ਸਹਿ-ਵਿਦਿਅਕ ਦੀ ਕਾਫੀ ਸੰਖਿਆ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਵੀ ਹੈ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਐੱਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਸਿਲੇਬਸ ਦੀਆਂ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਤਜਵੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

4.2.1 ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ ਮੰਤਵਾਂ ਤੋਂ ਸਿਲੇਬਸ ਤੱਕ

ਮੁੱਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਬੋਝ ਪਾਏ ਬਗੈਰ ਇਸ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਵਿੱਚ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਤੱਕ ਇੱਕ ਪਹੁੰਚ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ

ਐੱਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਸਿਲੇਬਸ ਉਪਰੋਕਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਸਭ ਨੂੰ ਕਈ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ:

- ਸਿਲੇਬਸ ਨੂੰ 'ਵਿਸ਼ਿਆਂ' ਦੀ ਸੂਚੀ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ 'ਪ੍ਰਕਰਣ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੇ ਕਈ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਹਨ।
- ਉਪ-ਪਰਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਣਤਾ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਿਆਂ ਕੁੰਡਲਦਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਲਈ ਜੁੜੇ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਤਸਮਝ (ਸੂਝ) ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਸਿਲੇਬਸ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਮੁੱਖ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਜਾਂ ਫੇਰ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸੋਚਣ, ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਣ (ਗਿਆਨ) ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਥਕ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
- ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਪਹੁੰਚ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਿਪੇਖਾਂ ਨੂੰ ਲਿਆਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀ ਹੈ।
- ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਸਿਰਫ਼ ਸੁਝਾਉ ਹਨ ਅਤੇ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਸੂਟ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਨੁਕੂਲ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

4.2.2 ਸਿਲੇਬਸ 'ਚ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਪਹੁੰਚ

ਇਕਾਈ 1 ਤੋਂ ਯਾਦ ਕਰੋ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ 'ਵਾਤਾਵਰਣ' ਦੀ ਸਮਝ ਸਾਡੇ ਨਾਲ (ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰੂਨੀ-ਸਵੈ) ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਗੁਆਂਢ, ਸਕੂਲ, ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮਕੇਂਦਰੀ ਘੇਰਿਆਂ ਦੀ ਸਦਾ ਪਸਰਦੀ ਲੜੀ ਵਿੱਚ ਵਧਦੀ-ਫੁਲਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਬਣਤਰ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸੰਦਰਭ - ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਮੁਦਾਇ ਦਾ ਭਾਗ, ਦੇਸ਼ ਆਦਿ-ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਸੰਗਠਨ 'ਸਵੈ' ਦਾ ਹੋਰਨਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ - ਬਸ਼ਰਤੇ ਕਿ ਬੱਚਾ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਧਰਤੀ ਦੇ ਸਮੱਗਰ ਪਰਿਪੇਖ ਨਾਲ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸਨੂੰ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾ ਸਾਰੀਆਂ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੂਟੇ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਸੂਖਮ ਸਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ, ਸਾਰੀਆਂ ਜੀਵਤ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰ ਨਿਰਭਰਤਾ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਤਾ ਤੇ ਜੀਵਨ ਸਹਾਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਨਾਲ ਵੰਡਦੇ ਹਾਂ।

ਸਿਲੇਬਸ ਦੀ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ 'ਸੰਪੂਰਣ' ਹੈ। ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੀ ਤਜਵੀਜ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਭਿੰਨ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਜੁੜੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮਝ ਲਈ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀਆਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਵਿਕਸਤ ਹੋ ਸਕਣ।

ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਸਿਲੇਬਸ ਛੇ ਸਾਂਝੇ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੁਆਲੇ ਬੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

1 ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ

1.1 ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀ

1.2 ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ

1.3 ਪਸ਼ੂ

1.4 ਬੂਟੇ

2. ਭੋਜਨ

3. ਪਨਾਹ

4. ਪਾਣਹ

5. ਸਫਰ (ਯਾਤਰਾ)

6. ਵਸਤਾਂ/ਕੰਮ ਜਿਹੜੀਆਂ ਅਸੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

(ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇਕਾਈ-3 ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਲਈ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿਓ)

ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਾਸ ਕੀਤਾ ਜਾਦਾ ਹੈ ਬਜਾਇ ਕਿ ਗਿਆਨ ਜਾ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਬਾਡੀ ਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੱਕ ਬੱਚਾ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੇ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਿੱਜੀ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਦਿਆਂ ਬੱਚਾ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਸਿਧਾਂਤਕ (ਥਿਊਰੈਟੀਕਲ) ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜੁੜਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚੇ ਦੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਸਮਝ ਸਮਕੋਂਦਰੀ ਘੇਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਉਹੀ ਪ੍ਰਕਰਣ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਚਲਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਸਦੇ ਪਰਿਵਾਰ, ਗੁਆਂਢ, ਰਹਿਣ ਸਥਾਨ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਫੌਰੀ 'ਸਵੈ' ਤੋਂ ਬਾਹਰਵਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਹੁੰਦਿਆਂ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੱਚਾ ਪਰਿਚਿਤ ਦੀ ਖੋਜ ਯਾਤਰਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਵੱਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਦਿਸਹੱਦੇ ਨੂੰ ਪਸਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਬੱਚਾ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਸੰਦਰਭਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਭਣ ਦੇ ਯੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ - ਇੱਕ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰ, ਸਕੂਲ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਇੱਕ ਮੈਂਬਰ ਅਤੇ ਕਸਬਾ/ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਨਾਗਰਿਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ।

ਹੇਠਾਂ ਇੱਕ ਨਮੂਨਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਿੰਨ ਸਾਲਾਂ ਉੱਪਰੋਂ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਤੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਲ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ

ਪ੍ਰਕਰਣ-ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ
ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ-ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਖੇਡਣ

ਨੋਟ

ਜਮਾਤ III	ਜਮਾਤ IV	ਜਮਾਤ V
ਮੇਰੇ ਦੁਆਲੇ ਕੰਮ • ਭਿੰਨ ਧੰਦੇ, ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਅਤੇ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ, ਘਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੰਮ-ਲਿੰਗ, ਉਮਰਜਾਤ ਆਰਥ ਪਹਿਲੂ ਆਦਿ	ਖੇਡਣ ਵੇਲੇ ਹਾਸਾ-ਠੱਠਾ ਤੇ ਭਿੜਨਾ • ਘਰ ਅਤੇ ਸਕੂਲ 'ਚ ਭਿੰਨ ਖੇਡਾਂ • ਸਮਾਜਿਕ ਗੱਲਬਾਤ ਦੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖੇਡ, ਹਰੇਕ ਖੇਡ ਦਾ ਨਿਯਮ, ਭਿੜਨਾ ਅਤੇ ਸਮਝੌਤੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਸਾਫ ਖੇਡ ਦੇ ਵਿਚਾਰ।	• ਟੀਮ ਖੇਡਾਂ - ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਇਕ • ਗੇਮਾਂ/ਖੇਡਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ, ਗੇਮਾਂ 'ਚ ਟੀਮ ਭਾਵਨਾ ਦੀ ਅਹਿਮੀਅਤ, ਲਿੰਗ ਸੰਬੰਧੀ ਰੂੜੀਬੱਧ ਧਾਰਣਾ।

ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਬੱਚੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੋਰਨਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਬਣਾਉਣਾ ਜਿਹੜੇ ਘਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ - ਪਰਵਿਚਾਰਕ ਉਪੇਖਿਆ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬਹੁਤਾ ਦੇਹਿਤ ਕਾਰਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚੇ ਸਕੂਲ ਜਾਣ। ਬਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜੂਦ 'ਚ ਆਈ ਦੀ ਸਮਝ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਿ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਬਿਹਤਰ ਸਾਂਝੇ ਸਕੂਲਾਂ 'ਚ ਜਾਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਗੇਮਾਂ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਖੇਡਦੇ ਹਾਂ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਫੁਰਸਤ ਖੇਡਾਂ, ਭੂਤਕਾਲ ਅਤੇ ਵਰਤਮਾਨ, ਕਈਆਂ ਲਈ ਖੇਡ ਹੀ ਕੰਮ ਹੈ।	ਖੇਡਣ 'ਤੇ ਰੋਕ, ਭਿੰਨ ਲਿੰਗ ਜਾਂ ਜਮਾਤ-ਜਾਤ ਪਿਛੋਕੜ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਖੇਡਣ ਵਾਲੇ ਸਾਥੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਵੇਂ ਆਪਣੇ ਹੁਨਰ ਸਿੱਖੇ ਸਥਾਨਕ ਖੇਤਰ/ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਪੇਸ਼ੇ ਕੌਣ ਕਿਹੜਾ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ? ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਕੰਮ ਮੇਲੇ/ਸਰਕਸ 'ਤੇ ਹਾਸੀ ਠੱਠਾ ਮਨੋਰੰਜਨ ਦੇ ਢੰਗ	ਹੋਰਨਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਟੀਮਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵਿਚਾਰ ਖੇਡਣ ਵਿੱਚ ਲਿੰਗ, ਜਮਾਤ ਰੂੜੀਬੱਧਤਾ। ਸਥਾਨਕ ਖੇਡਾਂ, ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਰਟਸ ਸਥਾਨਕ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਮਾਰਸ਼ਲ ਆਰਟ ਕਿਸਮਾਂ/ਖੇਡਾਂ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਭਿਆਸ ਰੂਟੀਨ; ਅਧਿਆਪਕ; ਸਥਾਨਕ ਖੇਡਾਂ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਸ਼ੈਲੀ। ਫੁਰਸਤ ਦੀ ਬਦਲਦੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਪਲ 'ਚ ਤੋਲਾ-ਪਲ 'ਚ ਮਾਸਾ ਸਾਡੀ ਸੁਆਸ ਕ੍ਰਿਆ - ਭਿੰਨ ਦਰਾਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ; ਸਾਹ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਣ ਵੇਲੇ, ਸਾਹ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵੇਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਛਾਤੀ ਦਾ ਚੌੜਾ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੁੰਗੋੜ-ਗਰਮ ਤੇ ਸਿੱਲਾ; ਥੱਖਣ ਰਾਹੀਂ ਠੰਢਾ ਅਤੇ ਅੱਗ ਨੂੰ ਬਲਣ 'ਚ ਮਦਦ ਦੀ ਮੁਕ ਸਮਝ ਸਾਫ ਕੰਮ-ਗੰਦਾ ਕੰਮ ਕਿਰਤ ਦਾ ਗੌਰਵ ਅਜਿਹੀਆਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੇਵਾਂ 'ਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਸਮਾਜੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੰਮ ਦਾ ਵਿਕਲਪ

ਨੋਟ

ਨੋਟ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉੱਪਰ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਐੱਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ ਸਿਲੇਬਸ ਇੱਕ ਸੁਝਾਊ ਯੋਜਨਾ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਜਾਇ ਕਿ ਇੱਕ ਪਰਿਪੇਖੀ ਦੇ। ਇਹ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਅਤੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਭਵ ਸੰਪਰਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਚੇਤਤਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਬਜਾਇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ, ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੇ ਚਿੰਤਨ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਪੈੜ ਬੰਨ੍ਹਦੀ ਹੈ।

ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋੜਨਾ ਜਾਂ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਸਮਝ ਨੂੰ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਕਰਨਾ?

ਅਸੀਂ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਤੋਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹਾਂ? ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਸਪਸ਼ਟ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਗਿਆਨ ਵਾਲੇ ਕਿਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਰਖਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਉਸ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੇ ਵਿੱਲਖਣ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਕੂਲੀ ਵਿਸ਼ੇ ਆਪਣੇ ਜਟਿੱਲ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਉਗਮਣ ਹੋਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅੱਜਕਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਢੰਗਾਂ ਨਾਲੋਂ ਥੋੜ੍ਹਾ ਭਿੰਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ੀਕ੍ਰਿਤ ਵਿਦਿਆਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੀ ਹਕੀਕੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ : ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਜੰਤੂ ਵਿਗਿਆਨ, ਰਸਾਇਣ ਵਿਗਿਆਨ, ਅਣ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ, ਇਤਿਹਾਸ, ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਭੂਗੋਲ, ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ, ਰਾਜਨੀਤੀ ਵਿਗਿਆਨ ਆਦਿ। ਤਾਂ ਕੀ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਮਾਹਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬੈਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੀ ਪੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਵਿਸ਼ਿਆਂ' ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਪਰਪਰਾਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਭਿੰਨ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੇ ਆਧਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨੀ (ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਗਿਆਨੀ ਅਤੇ ਜੰਤੂ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਿਆਂ ਲਿਆਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਪਰਿਭਾਸ਼ਤ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ) ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬੂਟਿਆਂ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਜਾਂ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਦਾ ਅਧਿਐਲ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਗੇ ਜਦਕਿ ਭੌਤਿਕ ਵਿਗਿਆਨੀ ਧੁਨੀ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਊਰਜਾ ਅਤੇ ਕੰਮ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਗੇ ਜਦਕਿ ਕੈਮਿਸਟ ਭੌਤਿਕ ਤੱਤ ਦੀ ਕਿਸਮਾਂ, ਪਦਾਰਥ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਆਦਿ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਾਂਹ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਭਿੰਨ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋੜੇ ਅਤੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਅਸੀਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਉਲਝਾਊ ਤਸਤਰੀ ਨਾਲ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅਟੁੱਟ ਹੋਣ; ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਰਾਹ ਦੇ ਨੇੜੇ ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੱਚਾ ਆਪਣੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਬਹੁਤੇ ਮੁੱਢਲੇ ਸਕੂਲਾਂ ਦਾ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਪਹੁੰਚ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਚੀਆਂ ਨਾਲ ਅਗਾਂਹ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਦੇ ਸਗੋਂ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਜੁੜੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਤ ਸਮਝ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇੱਕ ਯੋਗਦਾਨ ਵਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਖਿਕਤਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿਲੇਬਸ ਲਈ ਅਨੁਸਰਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵੇਖਣ ਲਈ ਕਈ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਦੀਆਂ ਕੀ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਹਨ, ਤਾਂ ਜੋ ਭਿੰਨ ਵਿਦਿਆਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ, ਉਹ ਵੀ ਇੱਕ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਬੁਨਿਆਦੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ

ਹੋਵੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਕਰਣ ਲਈ ਸੰਭਵ ਸੰਬੰਧਨ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਹੁਨਰਾਂ ਦਾ ਚਿਤਰਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ, ਇਥੇ ਗਾਖਣ ਲਈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਢਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਅਧਿਆਪਕੀ, ਲਿੰਗ ਅਧਿਐਨ, ਬੱਚੇ ਦਾ ਵਿਕਾਸ, ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਧਿਐਨ ਆਦਿ ਕਈ ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾਵਾਂ ਦੇ ਮਾਹਰਾਂ ਨੇ ਤਜਵੀਜ਼ਸ਼ੁਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਅੰਤਰ ਲੱਭੇ ਅਤੇ ਬੱਚੇ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਪਹੁੰਚ ਲਈ ਪ੍ਰਾਥਮਿਕਤਾ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ। ਇਹ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਇਕਹਿਰੀ ਯੋਜਨਾ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਮੁਢਲੇ ਸਕੂਲ ਲਈ ਵਿਲੱਖਣ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਲੇਬਸ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਦਾਅਵਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।

ਇਹ ਇੱਕ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸੁਝਾਊ ਯੋਜਨਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸੰਭਵ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਤੇ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਜਾਇ ਕਿ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੋਚ ਨੂੰ ਨਵੀਆਂ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਰੇੜ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਢਾਂਚਾ ਉਪਲਬੱਧ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਯੋਜਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਲੇਖਕਾਂ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਅਤੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਅਸੀਮ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਮਝਣ ਦੀ ਡੂੰਘਾਈ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਲਈ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਇਸ ਵੱਲ ਵੀ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਬਾਲਗ ਕਿਵੇਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਬਜਾਇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਜਾਂ ਦਬਾ ਦੇਣ ਦੇ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਅਕਸਰ ਵਾਪਰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ (ਰੱਟਾ) ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਉਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ। ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੀ ਸਾਰਣੀ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ, ਇਸ ਦੇ ਤੱਤ ਅਤੇ ਕਾਰ ਵਿਹਾਰ ਵਿਚਾਲੇ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਕਰਣ : ਪਨਾਹ - ਈ ਵੀ ਐੱਸ III (ਹਵਾਲਾ : ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਅਧਿਐਨ : ਐੱਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ, www.ncert.nic.in pdf)।

ਨੋਟ

ਵਿਸਤਾਰ ਮੰਤਵ	ਪ੍ਰਕਰਣ	ਉਚਿਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ	ਮੁੱਖ ਪਾਰਣਾਵਾਂ-ਮੁੱਦੇ	ਸੁਝਾਏ ਸਰੋਤ	ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ
ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ, ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਵਿਚਕਾਰ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਭਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਿਖਿਅਤ ਕਰਨਾ।	ਪਨਾਹ	ਮੇਰੇ ਗੁਆਂਢ ਦੀ ਮੈਪਿੰਗ। ਤੁਹਾਡਾ ਸਕੂਲ ਕਿੰਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ? ਇਹ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ? ਆਪਣੇ ਸਕੂਲ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਦਾ ਇੱਕ ਚਿੱਤਰ ਬਣਾਓ। ਤੁਹਾਡੇ ਘਰੋਂ ਡਾਕਘਰ ਜਾਂ ਬੱਸ ਅੱਡੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਮਾਰਗ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੋ।	ਗੁਆਂਢ, ਦੋ ਵਿਮਾਵਾਂ ਅਤੇ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮੈਪਿੰਗ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ	ਸਕੂਲ ਦੇ ਭਿੰਨ ਖੇਤਰਾਂ ਦਾ ਸਰਵੇ, ਗੁਆਂਢ ਦਾ ਸਰਵੇ।	ਦੂਰੀਆਂ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਲੋਕੋਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹਤ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਭਿੰਨ ਪਰਿਪੇਖਾਂ ਤੋਂ ਚਿੱਤਰਣ/ਮੈਪਿੰਗ, ਤੁਹਾਡੇ ਘਰੋਂ ਨੇੜਲੀ ਦੁਕਾਨ ਤੱਕ ਦੇ ਰੂਟ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਬਣਾਓ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 1

ੳ. ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਮੁਤਾਬਕ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਨਿਮਨ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਰਮਿਆਨ _____ ਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੱਪਣ ਲਈ ਸਿਖਿਅਤ ਕਰਨਾ। (ਰਿਸ਼ਤੇ, ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਨ, ਸੰਪਰਕ) _____ ਅਤੇ _____ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। (ਉਸੁਕਤਾ, ਰੂਚੀ, ਉਦਾਸੀਨਤਾ)(ਰਚਨਾਤਮਕਤਾ, ਸੂਝ, ਰੁਝਾਨ)

ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਬਾਰੇ ਇੱਕ _____ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ। (ਸਚੇਤਤਾ, ਚੌਕਸੀ, ਹੁਸ਼ਿਆਰੀ)

ਪ੍ਰੇਖਣ, ਵਰਗੀਕਰਣ, ਅਨੁਮਾਨ ਰਾਹੀਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਸੰਗਿਆਨਕ ਅਤੇ ਮਨੋਪ੍ਰੇਰਕ ਹੁਨਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ _____ ਗਤੀਵਿਧੀ 'ਚ ਰੁਝਾਏ ਰੱਖਣਾ (ਹਖਲੀ, ਰੋਜ਼ਾਨਾ, ਕੰਮ ਵੇਲੇ)

ਪੜ੍ਹੋ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰੋ

- 'ਪ੍ਰਕਰਣ' ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੀ ਹੈ? ਇਹ 'ਵਿਸ਼ੇ' (ਮਜਮੂਨ) ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਭਿੰਨ ਹੈ?
- ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਉਪ ਪ੍ਰਕਰਣ ਕੰਮ ਅਤੇ ਖੇਡ ਨੂੰ ਸੰਸਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?
- ਤੁਸੀਂ ਕਿਉਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਕੰਮ ਅਤੇ ਖੇਡ ਦਾ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਕਿਰਤ ਦਾ ਗੌਰਵ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ?

ਨੋਟ

4.3 ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੱਕ

ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਐੱਨ ਸੀ ਈ ਆਰ ਟੀ 2005 ਦੁਆਰਾ ਉਪਲੱਬਧ ਯੋਜਨਾ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਵਿਕਸਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ। ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਤੱਕ ਇਸ ਨੂੰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸੰਗਠਤ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਚਤ ਜੁੱਮਾ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾਗਤ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਔਜ਼ਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਧਿਆਪਕ ਇੱਕ ਪਾਠ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦਾ ਹੈ।

- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ?
- ਕੀ ਇਹੋ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਤੁਸੀਂ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਦੇ ਹੋ?

ਜਦਕਿ ਇਹ ਪਾਰੰਪਰਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਹੈ, ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਇਸ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਸਾਮੱਗਰੀ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ (ਅਨੁਭਵ) ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਮੌਜੂਦ ਨਵੇਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ 'ਸੰਪੂਰਣ' ਔਜ਼ਾਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸਗੋਂ ਇੱਕ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਨੂੰ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ੁਰੂਆਤ।

ਅਜਿਹੀਆਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚੁਣੌਤੀ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਗਠਤ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਸ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖੇ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਜਿਹੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਉਪਖੰਡ ਕਰਨ ਤੋਂ ਟਾਲਾ ਵੱਟੇ।

ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਕਰਣ ਦੇ ਭਿੰਨ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੇ ਏਕੀਕਰਣ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ ਸੀ ਨਾਲ ਹੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜਣ ਲਈ ਸਥਾਨ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਨਾ ਸੀ।

- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਨਵੀਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ (ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ)? ਤੁਹਾਡੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸਾਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ
- ਇਹ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਕਿਵੇਂ ਭਿੰਨ ਹਨ?

ਨਿਮਨ ਖੰਡ ਸਮਝ 'ਚ ਹਿੱਸਾ ਵੰਡਾਉਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਯੋਜਨਾ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ

ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਬਿਹਤਰ ਵਰਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਕਰਨੀ ਹੈ ਇੱਕ ਔਜ਼ਾਰ ਵਾਂਗ, ਜਦੋਂ ਤੁਸੀਂ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੇ ਮਦਦਗਾਰ ਹੁੰਦੇ ਹੋ?

4.4 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਦੀ ਚੋਣ, ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ, ਅਤੇ ਨਿਰਮਤ ਕਾਰਜ ਵਿਧੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਹਰੇਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਸਥਾਨ ਦੇਣ ਲਈ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ ਹਰੇਕ ਬੱਚਾ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਘੋਖਣ, ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਭਾਗਤੀਦਾਰ ਬਣ ਸਕਣ। ਇਹ ਖੰਡ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਰੂਪ ਰੇਖਾ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।

4.4.1 ਸਿਰਲੇਖ

ਤੀਜੀ, ਚੌਥੀ ਅਤੇ ਪੰਜਵੀਂ ਜਮਾਤ ਲਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ 'ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੇਖਣਾ' ਹੈ।

- ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਕੀ ਸੰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ?
- ਤੁਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਇਹ ਸਿਰਲੇਖ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਬੰਧੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਮੰਤਵਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ?

'ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੇਖਣਾ' ਪਰਿਪੇਖ ਨੂੰ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨਾਲ ਮੇਲ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਿੱਖ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਪ੍ਰੇਖਣ, ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸੰਪਰਕ ਲਈ ਕਾਫੀ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰੇਖਾਂਕਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਫੀ ਹੱਦ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ 'ਚ ਵੇਖਣ, ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਭਾਈਵਾਲ ਬਣਨ ਲਈ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

ਜਮਤਾ 'ਚ

ਤੁਸੀਂ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨਾਲ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸਿਰਲੇਖ ਦੀ ਅਸਲ 'ਚ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਬਿਤਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਇੱਕ ਬਿਹਤਰ ਪਰਿਚੈ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੇਗਾ (ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਕਾਈ 1 ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ) ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਹਰੇਕ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੋਂ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਸਿੱਖ ਸਕਦਾ ਹੈ।

4.4.2 ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਦੀ ਚੋਣ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਸਿਰਲੇਖ "ਵਿਸ਼ਾ" ਲੇਬਲ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ, ਪੁਸਤਕ ਦੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਵੀ ਪਾਰੰਪਰਿਕ "ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ" ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਮਾਤ III ਅਤੇ V ਲਈ ਸਿਲਬੇਸ ਛੇ ਅੰਤਰ ਸੰਬੰਧਤ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਬੁਣਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪ੍ਰਕਰਥ ਵਿਗਿਆਨ, ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਵਸਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਛੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਹਨ:

1. ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ - ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰੀਆਂ, ਕੰਮ ਅਤੇ ਖੇਡ, ਪਸ਼ੂ ਅਤੇ ਬੂਟੇ
2. ਭੋਜਨ
3. ਪਨਾਹ

ਨੋਟ

4. ਪਾਣੀ

5. ਸਫਰ(ਯਾਤਰਾ)

6. ਚੀਜ਼/ਕੰਮ ਜਿਹੜੀ ਅਸੀਂ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਕਰਦੇ ਹਾਂ

ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦਾ ਕਾਫੀ ਸੰਖਿਆ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਰਸਰੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਕੀਕਰਣ (ਸੰਪੂਰਣਤਾ) 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਾ ਕੇ ਚੱਕਰੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ।

ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਠਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਕਿਵੇਂ ਕਿ ਉਪ-ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਸਾਰੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਸਗੋਂ ਭਿੰਨ ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਪਾਠ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਅਨੁਸਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ:

- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹੋ?
- ਤੁਸੀਂ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ?
- ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਇਕਾਈਆਂ ਵਾਂਗ, ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵਾਂਗ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਢੰਗ ਨਾਲ?

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ

ਸਾਮੱਗਰੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਸੰਗਠਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਮਜ਼ਮੂਨਾਂ ਨੂੰ ਆਰਪਾਰ ਕਾਟ ਦੇ ਅਵਸਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀਂ ਉਚਿਤ ਸਮਝਦੇ ਹੋ, ਤੁਸੀਂ ਇੱਕ ਇਕਾਈ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਕਰਣ ਹੇਠ ਸਾਰੇ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਜਾਂ ਫੇਰ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੇ ਵਾਂਗ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਵਧੇਰੇ ਅਹਿਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ, ਪਾਠਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਤਾਲਮੇਲ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਹਵਾਲਾ ਦੇ ਲਈ ਅਵਸਰਾਂ ਵਾਸਤੇ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਵਰਤਮਾਨ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਾਲੇ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਸਗੋਂ ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ ਦੀ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਨਾਲ ਵੀ, ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੇ ਹੋ। ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹੋ, ਅਹਿਮ ਗੱਲ ਤਾਲਮੇਲ ਬਿਠਾਉਣਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

4.4.3 ਸੰਘਟਨ (ਸੰਪੂਰਣਤਾ)

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਆਪੇ ਹੀ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਨਾਲ ਢਾਲ ਲੈਂਦਾ ਹੈ - ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ, ਪ੍ਰਕਰਣਾਂ ਦੇ ਆਰ-ਪਾਰ, ਸਕੂਲ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ। ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਸੰਘਟਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਯੁਕਤ-ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਘਟਨ ਵੀ ਭਿੰਨ ਪਹੁੰਚਾਂ ਅਤੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਦੀਆਂ ਵਿਧੀਆਂ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਇਸ ਆਸਥਾ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਅਲੱਗ ਖਾਨਾ ਤੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ 'ਸਾਮੱਗਰੀ' ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਕਰ ਸਦਾ ਹੈ, ਸਗੋਂ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਿੱਟਿਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਵੀ।

ਇੱਕ ਕਿਸ਼ੋਰ ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦੇ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਗਠਤ ਢਾਂਚਿਆਂ ਵਾਂਗ ਸੰਗਠਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਪਰਸਪਰਕਿਰਿਆ ਦੇ ਅਨੁਕੂਲਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆ ਦੀ ਸਮਝ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਢਾਂਚਾ ਹੈ। ਦੁਹਰਾਏ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਅਤੇ ਨਵੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗਠਤ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਮੁੱਖ ਚਿੰਤਾ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣਤਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਨਾਕ੍ਰਿਤ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਸਟਰੀਮ, ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਬੂਟੇ ਜਾਂ ਪਸ਼ੂ 'ਚ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੰਤੂ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਨਸਪਤੀ ਵਿਗਿਆਨ 'ਚ ਜਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਮੁਢਲੇ ਪੜਾਅ 'ਤੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਜੀਵ ਅਤੇ ਨਿਰਜੀਵ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਨੂੰ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਨਹੀਂ ਸੋਹ ਬੱਚੇ ਦੇ ਪਰਿਚਿਤ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਰਾਹੀਂ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਬੂਟਿਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪੁੱਛਿਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਪਰਿਪੇਖ ਲਿਆ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਇੱਕ ਵੱਡੀ ਤਸਵੀਰ ਦਾ ਭਾਗ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਲਈ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਧਿਐਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਪਰਕਾਂ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਹੈ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਅਹਿਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਸਮਾਜਿਕ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਗਿਆਨ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਿਵੇਂ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁ-ਵਿਸ਼ਾਵੀ, ਅਨੇਕ ਹਕੀਕਤਾਂ ਨਾਲ ਸੀਣ ਰਹਿਤ ਏਕੀਕਰਣ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਭੂਗੋਲਿਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵਾਲਾ ਦੇਣ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਹੀ ਸਿਖਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਹੈ (ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਬਿੰਦੂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ) ਸਗੋਂ ਇਸ ਬਾਰੇ ਵੀ ਕਿ ਭਿੰਨ-ਭਿੰਨ ਲੋਕ ਵਸਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਅੰਤਰ ਕਿਉਂ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਤਰ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਹਨ। ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ (ਰਿਸ਼ਤਾ), ਭੋਜਨ, ਪਨਾਹ, ਪਾਣੀ, ਯਾਤਰਾ, ਕੰਮ ਜਿਹੜਾ ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਬਾਰੇ ਪ੍ਰਕਰਣ ਐਕਸਪੋਜ਼ਰ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਸਮਝ ਲਈ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੁਸਤਕ ਏਕੀਕਰਣ 'ਤੇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭਾਵਨਾ ਅਤੇ ਗਾਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚਲੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਅਨੇਕਵਾਦ ਨੂੰ ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਿੱਚ।

4.4.4 ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ

ਸਿਲੇਬਸ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣੀ ਸੰਗਠਨ ਪਾਠਾਂ ਦੀਆਂ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਦੀ ਵਿਆਪਕ ਕਿਸਮ ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ, ਕਹਾਣੀਆਂ, ਬਿਰਤਾਂਤ, ਇੰਟਰਵਿਊ, ਡਾਇਰੀ, ਨਿਊਜ਼ ਰਿਪੋਰਟਾਂ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ, ਵਿਚਾਰ ਚਰਚਾ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀਆਂ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਉੱਪਰ ਤਿਆਰ ਅਤੇ ਚਿਤਰਤ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਤਿੰਨਾਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚਲੇ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭਿੰਨ ਚੌਖਟਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼ਟ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੌਖਟਿਆਂ ਦਾ ਰਲੇਵਾਂ, ਸਮੇਤ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ-ਮੂਲਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਦੇ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭਿੰਨ ਸਿੱਖਣ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟ-ਮੂਲਕ ਦੁਆਰਾ ਵਧੇਰੇ ਆਕਰਸ਼ਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਕੁਝ ਬਿਰਤਾਂਤ ਦੇ ਨਾਲ

ਨਿੱਜੀ ਭਾਵਨਾਤਮਕ ਸੰਪਰਕ ਬਣਾ ਸਕਦੇ ਹਨ; ਕੁਝ ਅਭਿਆਸਾਂ (ਸੰਗਿਆਨਕ ਹੁਨਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨਾ) ਦੁਆਰਾ ਉਪਲੱਬਧ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁਝ ਵਿਗਿਆਨ/ਇਤਿਹਾਸ/ਭੂਗੋਲ/ਭਾਸ਼ਾ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦੁਆਰਾ ਆਕਰਸ਼ਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸ਼ਾ/ਵਸਤੂ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਸਰੋਤ, ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਚੌਖਟਿਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਆਪੇ ਹੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਉਤਸੁਕਤਾ, ਸਵਰੀਕਰਣ, ਸਮਾਨ ਅਨੁਭੂਤੀ, ਪ੍ਰਯੋਗੀਕਰਣ, ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਖੋਜ ਅਤੇ ਮੁਕਤ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ।

ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਲਿਖਣ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਅਤੇ ਚੌਖਟਿਆਂ ਨਾਲ ਪਰਿਚਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਠ ਭਾਸ਼ਾ ਸਿੱਖਣ ਲਈ ਦਿਲਚਸਪ ਮਿਸਾਲਾਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਸ ਯਕੀਨ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਅਲਗ ਖਾਨਿਆਂ ਨੂੰ ਤੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ ਸਿਰਫ 'ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ' ਨੂੰ ਸਮਰਿੱਧ ਕਰਕੇ ਸਗੋਂ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਪਰਕ (ਸੰਚਾਰ) ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਵੀ।

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ

ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਦਿਲਚਸਪ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਹੋਰ ਢੰਗ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਇਹ ਚਰਚਾ ਕਰਨੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਠ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਕਿੱਥੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਵਿਕਸਤ ਹੋਈਆਂ। ਇਹ, ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਕਿ ਸਿੱਖਣ ਕਿਤੇ ਵੀ, ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਸਮਾਤ ਵਿੱਚ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ।

ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ

ਅਸਲੀ ਲੋਕਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਅਨੁਭਵਾਂ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਪਾਠ

ਕੁਝ ਨੂੰ ਨਾਮ ਦੇਣਾ:

ਜਮਾਤ IV ਪਾਠ 5 (Anita and the Honey bees)

ਪਾਠ 26 (Defence Officer : Wahida)

ਜਮਾਤ V ਪਾਠ 9 (Up You Go!)

ਪਾਠ 11 (Sunita Inspace)

ਪਾਠ20 (Whose Forests)

ਤੁਸੀਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਸੁਪਨਾ, ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਵੱਡੇ ਹੋਣਗੇ, ਉਹ ਕੀ ਕਰਨਾ ਪਸੰਦ ਕਰੇਗੇ, ਵੰਡਣ ਲਈ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਣ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਮਦਦ ਕਰਨ ਲਈ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਸੱਚੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ, ਸੱਚੀ ਕਹਾਣੀਆਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਪਾਠ

ਕਈ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰਕਿਰਿਆ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੁਝ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ।

ਜਮਾਤ IV ਪਾਠ 10 HU TU TU, HU TU TU (A story of Three Sisters)

ਜਮਾਤ V ਪਾਠ 17 Across the Wall

ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਦੱਸਣਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਅਖਬਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀਆਂ ਨਿਊਜ਼ ਆਈਟਮਾਂ ਜਾਂ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਫਿਲਮਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਲੱਭੀਆਂ।

ਅਸਲ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਤ ਪਾਠ

- ਜਮਾਤ IV ਪਾਠ 1 (Going to School)
- ਜਮਾਤ IV ਪਾਠ 6 (Omana's Journey)
- ਜਮਾਤ IV ਪਾਠ 11 (The Valley of Flowers)
- ਜਮਾਤ IV ਪਾਠ 23 (Pocham Pally)
- ਜਮਾਤ V ਪਾਠ 10 (Walls tell Stories)
- ਜਮਾਤ V ਪਾਠ 13 (A shelter So High!)

ਪੜ੍ਹੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰੋ

– ਉੱਪਰ ਦਿੱਤੀ ਸੂਚੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਨਾਖਤ ਕਰੋ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪਾਠ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤੁਸੀਂ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ, ਨਿਮਨ ਵਾਸਤੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।

– ਇਹ ਪਾਠ ਉਹ ਸਭ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਅਸਾਧਾਰਨ ਅਤੇ ਚੁਣੌਤੀ ਭਰਪੂਰ ਕਾਰੋਬਾਰ ਅਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦੇ ਹਨ।

– ਇਹ ਪਾਠ ਭੂਗੋਲ ਅਤੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪਰਿਪੇਖਾਂ ਨੂੰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਬਿਹਤਰ ਅਵਸਰ ਹਨ। ਇਹ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸੰਚਾਰਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੇ ਸੰਘਟਨ ਵਿੱਚ ਸੰਚਾਰਨ (ਚਲਾਉਣ) ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪੁਸ਼ਟ ਕਰਦੇ ਹਨ।

– ਇਹ ਪਾਠ ਸਾਨੂੰ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ, ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਖੋਜ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਿ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਲਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਛਾਣਿਆ ਅਤੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਗਿਆਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਤਰ ਸਰੋਤ ਨਹੀਂ ਹੈ।

– ਇਹ ਪਾਠ ਨਕਸ਼ਿਆਂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਡੀਓ-ਵੀਡੀਓ ਪੂਰਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਲਈ ਇੱਕ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਤਸੁਕਤਾ, ਅਤੇ ਖੋਜ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨੂੰ ਖੋਲਦੇ ਹਨ। ਅਭਿਆਸ ਪਾਰ-ਅਨੁਸ਼ਾਸਨੀ ਪਹਿਲੂਆਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਗਣਿਤ, ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰਦੇ ਹਨ।

4.4.5 ਅਧਿਆਪਨ – ਸਿੱਖਣ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਕਿਸਮ

ਕੰਮ (ਕਰਕੇ) ਸਿੱਖਣਾ, ਜਾਂ ਫੇਰ ਗਤੀਵਿਧੀ ਪਹੁੰਚ ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਲਈ ਅਨਿੱਖੜ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਸਿਖਾਂਦਰ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਮੌਜੂਦਾ ਮਸਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਧਿਆਪਕ ਲਈ। ਇਸ ਆਧਾਰ ਵਾਕ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਵਿਧੀਕਰਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਰੇਂਜ ਨੂੰ ਸੰਸਿਲਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਜੋ

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸੰਸਿਲਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ (ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਸਮੁਦਾਇ; ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਤੋਂ ਮਾਨਵ ਨਿਰਮਤ ਤੱਕ)।

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਅਨੁਕੂਲਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਆ ਅਤੇ ਹਰੇਕ ਦੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਸਮੱਗਰ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੁਝਾਈਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਪ੍ਰੇਖਣ, ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ, ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਜਬਾਨੀ ਟਟੋਲਣ ਸ਼੍ਰੇਣੀਕਰਣ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਣ, ਮਨੋਪ੍ਰੇਰਕ ਹੁਨਰ, ਨਾਲ ਹੀ ਰਚਨਾਤਮਕ ਅਤੇ ਸੋਹਜਵਾਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਸਮੇਤ ਹੁਨਰਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ ਦੇ ਮੰਤਵ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਨਹੀਂ ਹਨ ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਇੱਕ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰ ਲਈ। ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸਾਂ 'ਤੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਪਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿਉਂ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਆਪਣੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਸਿਖਦਾ ਹੈ।

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਔਜ਼ਾਰ ਵਜੋਂ ਹੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਨਿਭਾਅ ਸਕਦੀਆਂ ਸਗੋਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਔਜ਼ਾਰ ਵਜੋਂ ਵੀ। ਉਹ ਸਮੂਹ ਅਤੇ ਸਹਿਕਾਰੀ ਸਿੱਖਿਆ ਲਈ ਵੀ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਨੂੰ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਵੱਲ ਚੇਤਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸੰਦਰਭ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਵੀ।

ਕਲਾਸਰੂਮ ਵਿੱਚ

ਤੁਹਾਡਾ ਗਾਖਣ, ਵਿਕਾਸ ਕਰਨ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਨ ਸਾਧਨ ਜਾਂ ਹੋਰ ਸਾਮੱਗਰੀ/ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ/ਅਭਿਆਸ ਲਈ ਸੁਆਗਤ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਾਠ ਦਾ ਟੀਚਾ ਪੂਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਨੂੰ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਮਦਦਗਾਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਵੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੀ ਰੇਂਜ ਦੇ ਨਮੂਨੇ

ੳ. Puzzle ਜਮਾਤ III IV ਸਫਾ 54 Match Birds and Food

ਜਮਾਤ IV ਸਫਾ 19 Colour and Find

ਅ. Games ਜਮਾਤ III ਸਫਾ 43 Dumb Charades

ਜਮਾਤ III ਸਫਾ 156-157 Web of Life

ੲ. Collections ਜਮਾਤ III V ਸਫਾ 112 Stamp Collection

ਸ. Craft ਜਮਾਤ III ਸਫਾ 56, ਸਫਾ 75 Origami, Toy Train

ਹ. Art ਜਮਾਤ III ਸਫਾ 60,61 Drawing Pictures and Line Drawing

ਕ. Cooking ਜਮਾਤ III ਸਫਾ 65 Make and Eat

ਖ. Map Reading ਜਮਾਤ III ਸਫਾ 152 Symbols

ਜਮਾਤ V ਸਫਾ 91 Goloconda Fort

ਗ. Experiments ਜਮਾਤ V ਸਫਾ 64 Dissolving Substances

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 2

ੳ. ਉੱਪਰ ਸੂਚੀਬੱਧ ਮਿਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਨਿਮਨ ਸਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?

ਨੋਟ

। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁ-ਵਿਧ ਸੂਝ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ (ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ, ਸਰੀਰਕ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਆਦਿ)

II ਸਮੂਹ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਹਮ ਉਮਰ ਸਿੱਖਣ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ

III ਸਹਿਯੋਗ, ਵੰਡਣ, ਗੱਲਬਾਤ ਅਤੇ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।

4.4.6 ਭਿੰਨ ਸਿੱਖਣ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ

ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਦੀਆਂ ਕਿਸਮਾਂ ਬਹੁ-ਵਿੱਧ ਸਿਆਣਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨ ਲਈ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਭਾਗ ਲੈਣ ਲਈ ਭਿੰਨ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਯੋਗਤਾਵਾਂ ਦੇ ਅਵਸਰ ਦਿੰਦਿਆਂ ਮਦਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਿਰਮਾਣ ਲਈ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਾਠ ਵਿਚਲੀਆਂ ਕਈ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਤੇ ਅਭਿਆਸ ਕਲਪਨਾ ਅਤੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਨੂੰ ਸਹਾਰਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੀਆਂ, ਨਾ ਸਿਰਫ ਲਿਖੀਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਬਾਨੀ, ਸਗੋਂ ਡਰਾਇੰਗ ਅਤੇ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿ ਆਰਟ ਅਤੇ ਡਰਾਮਾ ਕਲਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੋੜਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਨ ਦੇ ਅਵਸਰਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਵਧੇਰੇ ਪਾਰੰਪਰਕ ਭਾਸ਼ਾਈ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਨਿਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਤਾਰਕਿਕ ਢੰਗਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤਾ ਹੁੰਗਾਰਾ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਵਸਰਾਂ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਅੰਤਰੀਵੀ ਯੋਗਤਾ ਅਤੇ ਸਮਰੱਥਾ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ

ਜਮਾਤ III Drawing Faces and Expressions (ਸਫਾ 46-47)

ਜਮਾਤ IV Imaging and Acting (ਸਫਾ 9)

ਜਮਾਤ IV Imaging and Drawing (ਸਫਾ 136)

ਜਮਾਤ V Imaging, designing (ਸਫਾ 85,86)

• ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਆਰਟ ਅਤੇ ਕਰਾਫਟ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਦਾ ਭਾਗ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ?

• ਆਰਟ ਅਤੇ ਕਰਾਫਟ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਰਮਿਆਨ ਕੀ ਸਬੰਧ ਹੈ?

4.4.7 ਸਮਾਜਿਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ

ਇਹ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤ ਹੈ ਕਿ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ ਪ੍ਰਕਿਰਿਤੀ ਦੀ ਸਮਝ, ਵਿਗਿਆਨਕ ਵਰਤਾਰਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਚਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਹਕੀਕੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਮਨਮੁੱਖ ਐਕਸਪੋਜ਼ ਕਰਨਾ ਹੈ (ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤਕ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਵਸਦੇ ਹਾਂ; ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਪ੍ਰਤੀ ਸਚੇਤ ਕਰਨ; ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮ ਕੱਢਣ ਦੇ ਯੋਗ ਬਣਾਉਣ; ਅਤੇ ਨਿੱਜੀ ਅਤੇ ਸਮੂਹਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸਾਕਾਰਾਤਮਕ ਵਾਤਾਵਰਣਕ ਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੂੰ ਉੱਨਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਹੈ।

ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਚੌਖਟੇ (ਯੋਜਨਾਵਾਂ) ਕਈ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ (ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਪਰਿਵਾਰਕ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਆਦਿ) ਦਾ ਭਾਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਕਈ ਹੋਰਨਾਂ ਲਈ ਉਹ ਕੰਮ ਵਸਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਦੇ ਸੋਚਿਆ ਹੋਵੇ।

ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ :

ਜਮਾਤ III ਪਾਠ 6 The Food we eat

ਜਮਾਤ III ਪਾਠ 21 Families can be Different

ਜਮਾਤ IV ਪਾਠ 22 The World in My hand

ਜਮਾਤ V ਪਾਠ 16 Who will Do This Work

ਜਮਾਤ V ਪਾਠ 8 No Place For Us?

ਅਜਿਹੇ ਪਾਠ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤਾਂ/ਕੰਮਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਉਹ ਭਾਵੇਂ ਸਵੀਕ੍ਰਿਤੀ ਲਈ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਫੇਰ ਉਹ ਇਸ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣ ਨੂੰ ਟਾਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਖਾਂਦੇ ਹਨ (ਜਮਾਤ IV, ਸਫਾ 167), ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਹ ਪਾਣੀ/ਭੋਜਨ ਵੰਡਦੇ ਹਨ (ਜਮਾਤ IV, ਸਫਾ 182), ਜਿਹੜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ/ਘਰ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ (ਜਮਾਤ V, ਸਫਾ 153)।

ਅਜਿਹੇ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਨਜਿੱਠਣਾ ਵਧੇਰੇ ਚੁਣੌਤੀ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਅਜਿਹੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਕੁਝ ਅਮਲਦਾਰੀ (ਭੇਦਭਾਵ) ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪਾਠਾਂ/ਕਹਾਣੀਆਂ ਨਾਲ ਭਿੰਨ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣਗੇ। ਹਰੇਕ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਣਗੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਧਰਮ, ਸਮਾਜਿਕ, ਲਿੰਗ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਨਿੱਜੀ ਵਖਰੇਵੇਂ ਤੇ ਤਰਫਦਾਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸਥਿਤੀਆਂ ਤੋਂ ਸਚੇਤ ਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਅਸੀਂ ਅਹਿਸਾਸ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਜਾਂ ਜਮਾਤੀ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਸੀਮਾ ਅੰਦਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ। ਇਹ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਫੇਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਟਾਲਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ ਜਿਹੜੇ ਕਿ ਪਾਠ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠ ਸਕਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਇੱਕ-ਸਾਮਾਨ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵ ਦੀ ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲਤਾ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨ।

• ਕੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ?

– ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਜਾਂ ਆਰਥਕ ਪਿਛੋਕੜ ਕਾਰਣ ਭੇਦਭਾਵ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?

– ਕੀ ਤੁਹਾਡੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਪਿਛੋਕੜ ਤੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ?

– ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਕੁਝ ਪਾਠ ਪੜ੍ਹਾ ਚੁੱਕੇ ਹੋ?

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਨਾਲ ਨੱਜਿਠਣਾ ਮੁਸ਼ਕਲ ਪਾਇਆ? ਕਿਉਂ?

ਇਹ ਬੇਹਦ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਅਨੁਭਵ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ, ਸਗੋਂ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨ ਕਿ ਸਿਰਫ ਓਹੀ ਅਜਿਹੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਾਲੇ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ-ਚਰਚਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚੇ ਬਗੈਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਰਮ ਜਾਂ ਝਿਜਕ ਦੇ ਸੁਤੰਤਰ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਜਿਹੇ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰ ਸਕਣ।

ਜਮਾਤ 'ਚ

ਸ਼ਾਇਦ ਸਭ ਤੋਂ ਚੁਣੌਤੀ ਵਾਲਾ ਕੰਮ ਆਪਣੀਆਂ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪ੍ਰਣਾਲੀਆਂ ਅਤੇ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਦੀਆਂ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਨੂੰ ਨਾ ਥੋਪਣਾ ਅਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੀ ਸੁਤੰਤਰ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦੇਣਾ ਹੈ।

4.5 ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਜਾਣਾ

ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਸਿਫਾਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦਾ ਜੀਵਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਿੱਖਦਾ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ, ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਦੁਆਰਾ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੋਵੇਂ ਕਿਰਿਆ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾ ਦੁਆਰਾ। ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਦੀ ਭੌਤਿਕ ਗਤੀਵਿਧੀ, ਗਾਖਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਕੰਮ ਕਰਨਾ, ਆਪਣੇ ਹਮ ਉਮਰ ਜਾਂ ਬਾਲਗਾਂ ਦੇ ਸਾਥ ਵਿੱਚ, ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪ੍ਰਗਟਾਉਣਾ ਅਤੇ ਪੁੱਛਣਾ, ਸੁਣਨਾ ਅਤੇ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਕਰਨਾ - ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਕ੍ਰਿਆਵਾਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸਿੱਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ (ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਸਫਾ 18) ਇਹ ਅਗਾਂਹ ਆਖਦਾ ਹੈ, "ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਕਗੂਲੀ ਗਿਆਨ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਆਵਾਜ਼ ਪਾਉਣ (ਅਨੁਭਵ ਕਰਨ), ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੀ ਉਤਸੁਕਤਾ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਅਤੇ ਪੁੱਛਗਿੱਛ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨ, ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਵੰਡਣ ਅਤੇ ਅਨੁਕੂਲਣ ਕਰਨ ਦੇ ਅਵਸ਼ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ, ਬਜਾਇ ਕਿ ਮੂਲਪਾਠ ਸੰਬੰਧੀ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਮੁੜ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਦੇ।" (ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਸਫਾ 13)।

ਵਿਸ਼ਾ ਵਬਸਤੂ ਅਤੇ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦਾ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਐੱਨਸੀਈਆਰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਲ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਜਮਾਤ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਪਰਸਪਰ ਕਿਰਿਆ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਰਿਵਾਰ (ਖਾਸਕਰ ਵੱਡੇ), ਸਮੁਦਾਇਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਦਿਆਂ ਅਤੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਦਿਆਂ, ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਪਾਠ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ, ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ। ਹਰੇਕ ਪਾਠ ਇਸ ਲਈ ਅਵਸਰਾਂ ਦੀ ਲੜੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਮਿਸਾਲਾਂ :

ਪਾਠ ਵਿਚਲੇ ਚਰਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚੇ ਦੇ ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ

ਜਮਤਾ III, ਪਾਠ 6 Chottu's House

– ਛੋਟੂ ਨੇ ਪਾਈਪ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ। ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਦੇ ਭਿੰਨ ਭਾਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿੱਖੋ।

ਜਮਤਾ IV, ਪਾਠ 22, World in My Home

ਨੋਟ

– ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਿਸੇ ਅਜਿਹੇ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਅਕਸ਼ੇ ਦੀ ਦਾਦੀ ਵਾਂਗ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਕਿ ਸੋਚਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਕੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ? **ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿੱਜੀ ਸੰਦਰਭ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਅਤੇ ਵੰਡਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ।**

ਜਮਾਤ III, ਪਾਠ 14, The Story of Food

– ਕਿਹੜਾ ਆਪਦੇ ਘਰ ਦੀ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਦੀ ਸਾਰਣੀ ਜਮਾਤ IV, ਪਾਠ 1, Going to School

– ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਈਕਲ ਚਲਾ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਤੁਹਾਨੂੰ ਚਲਾਉਣਾ ਕਿਸ ਨੇ ਸਿਖਾਇਆ?

– ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਕਦੇ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਗਏ ਹੋ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਆਪਣੀ ਜੰਗਲਾਂ ਬਾਰੇ ਭਾਵਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖੋ।

ਜਮਾਤ III, ਪਾਠ 21, Like Father Like Daughter

– ਕੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵਾਲ ਅਤੇ ਚਮੜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਵਾਂਗ ਹੈ? ਜੇਕਰ ਹਾਂ, ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਾਪਿਆਂ, ਹੋਰਨਾਂ ਵਡੇਰਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਨਾ

ਜਮਾਤ III, ਪਾਠ 16, Games We Play

– ਵੱਡਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਬੱਚੇ ਸਨ, ਕਿਹੜੀ ਖੇਡ ਖੇਡਦੇ ਸਨ। ਜਮਾਤ IV, ਪਾਠ 12, Changing Times

– ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਕੇ ਜਾਣਨਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ 8/9 ਸਾਲ ਦੇ ਬੱਚੇ ਸਨ, ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ? ਕੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾਖਾਨਾ ਹੈ? ਜਮਾਤ V, ਪਾਠ 12, What If It finishes?

– ਆਪਣੇ ਵਡੇਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ ਕਿ ਜਦੋਂ ਉਹ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ?

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਖਣ, ਅੰਕਿਤ, ਇੰਟਰਵਿਊ (ਮੁਲਾਕਾਤ) ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ ਭਿੰਨ ਸਥਾਨਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਬੱਚਿਆਂ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨਾ।

ਜਮਾਤ III, ਪਾਠ 8, Flying High

– ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਖਣਾਂ ਨੂੰ ਦਰਜ ਕਰਨਾ।

ਜਮਾਤ IV, ਪਾਠ 12, Changing Times

– ਕਿਸੇ ਉਸਾਰੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ 'ਤੇ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਕਾਮਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸਾਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨੀ। ਆਪਣੀ ਵਾਰਤਾ ਨੂੰ ਨੋਟ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ।

ਜਮਾਤ V, ਪਾਠ 8, A Treat for Mosquitoes

– ਸਕੂਲ ਦਾ ਵਿਹੜਾ - ਪਰਖ ਅਤੇ ਖੋਜ

ਨੋਟ

- ਇੱਕ ਖੇਤ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਰਿਪੋਰਟ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ।
- ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹੋ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਪਾਠ ਅਤੇ ਅਭਿਆਸ ਬਹੁਤ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਮਾਂ ਖਪਾਉਣਗੇ?
- ਉਹ ਕਿਹੜੇ ਤਿੰਨ ਢੰਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਪਾਠ ਲਾਹੇਵੰਦ ਹੋਣਗੇ? ਕੀ ਇਹ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨਗੇ?

ਜਮਾਤ 'ਚ

ਇਹ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਪੇਸ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਕਿ ਉਹ ਪਾਠਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਬੰਧ ਬਣਾ ਸਕਣ।

ਇਹ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨੂੰ ਪਾਠਾਂ ਨਾਲ ਨਿੱਜੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜੁੜਨ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ, ਸਿਰਫ਼ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਲਈ ਮੁੜ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਵਰਤਾਰਾ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣਾ, ਇਹ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਬਾਹਰ ਵਾਪਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਤ ਹੋਣ, ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਬਜਾਇ ਕਿ ਸਾਧਾਰਨ ਤੌਰ 'ਤੇ ਯਾਦ ਕਰਨਾ ਅਤੇ 'ਸਹੀ' ਉੱਤਰ ਹਾਸਲ ਕਰਨਾ-ਇਹ ਸਾਰੇ ਛੋਟੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਅਹਿਮ ਕਦਮ ਹਨ।

ਇਸ ਸਮਝ ਦੀ ਪ੍ਰੋੜਤਾ ਕਰਨਾ ਅਹਿਮ ਹੈ ਕਿ ਗਿਆਨ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੋਤ ਹਨ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਮਾਣ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਦੀ ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮਾਪਿਆਂ ਅਤੇ ਸਮੁਦਾਇ ਨੂੰ ਸੰਮਿਲਤ ਕਰਨ ਦਾ ਅਵਸਰ ਵੀ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ, ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਥਿਤੀਆਂ, ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ, ਪ੍ਰਤੀਬੰਧ ਅਤੇ ਅਵਸਰਾਂ ਨੂੰ ਸੂਟ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਹਾਡੇ ਅਧਿਆਪਨ ਨੂੰ ਸੰਦਰਭੀ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਵਧੇਰੇ ਸਥਿਤੀਆਂ/ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ/ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਜਮਾਤ ਅੰਦਰਲੇ ਕਾਰ-ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਸਮਰੱਥ ਕਰਨ 'ਚ ਪ੍ਰਸੰਗਕ ਕਰਦਾ ਹੈ।

4.6 ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸੰਮਿਲਤ ਚੁਣੌਤੀਆਂ

ਹੁਣ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਅਧਿਐਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਆਪਣੇ ਅਤੇ ਤੁਹਾਡੇ ਅਧਿਆਪਨ - ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ, ਤੁਸੀਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰੋਗੇ ਕਿ ਨਿਮਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਈ ਨਿਸ਼ਚਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਤਾਕਤ ਹੈ :

- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗਠਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਬੱਚੇ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ, ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਖਣਾਂ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕਰਕੇ, ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ, ਸਮਰੱਥ ਅਤੇ ਵਧਾ ਕੇ ਸਿੱਖਦੇ ਹਨ।

- ਸਿੱਖਿਆ ਨੂੰ, ਬੱਚਾ ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ ਸਥਾਨ ਤੋਂ ਵਿਆਪਕ, ਜਾਂ ਫੇਰ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਸਮੁਦਾਇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਰਾਂ, ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।
- ਚੈਪਟਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨ ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਦਿਆਂ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਦਾ ਹੈ - ਜਬਾਨੀ ਅਤੇ ਲਿਖਤੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾਤਮਕ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਆਦਿ।

ਜਦਕਿ ਉਪਰੋਕਤ ਸਾਰੀਆਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਸੰਸਿਲਤ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਮਜ਼ਬੂਤੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਇੱਛਤ ਸਿੱਟੇ ਬਹੁਤ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਧਿਆਪਕ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਿਹਤਰ ਸਚੇਤ ਹੋਵੋਗੇ, ਭਿੰਨ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੇ ਨਿਯਮਤ ਅਧਿਐਲ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਗੇ - ਪਾਠਕ੍ਰਮ, ਕਲਾਸਰੂਮ ਦਾ ਕਾਰ ਵਿਚਾਰ, ਸਮਾਂ ਅਤੇ ਸਰੋਤ ਪ੍ਰਬੰਧਨ, ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਨਾਲ ਵਰਤਾਰਾ ਦੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ 'ਤੇ ਤਬਦੀਲ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠਕ੍ਰਮ ਦਾ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਈ ਵਧੀਕ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਨੂੰ ਸੰਸਿਲਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕੇ ਹੋ, ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਅਧਿਆਪਕ ਕੇਂਦਰਤ ਪਹੁੰਚ ਦੀ ਬਜਾਇ ਆਪਣੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ 'ਚ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ - ਕੇਂਦਰ ਪਹੁੰਚ ਦਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ, ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਬਜਾਇ ਕੇਂਦਰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ (ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਉਸ ਲਈ ਵਿਲੱਖਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਅਤੇ ਸਮਝ ਲੈ ਕੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇਸ ਮਜ਼ਬੂਤ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਸੰਬੰਧਨਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਸ ਦੀ ਦਾਦ ਦੇਣੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਣੀਕ੍ਰਿਤ ਜਾਂ ਜੁਗਤੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਉਹ ਇੱਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹੜਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਲੱਖਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੁੱਛਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਅਸੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਾਤਾਵਰਣ ਸਮਝਣ ਅਤੇ ਗਾਖਣ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਲੂੰ ਮਦਦ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਾਂ ਇੱਕ ਵਾਤਾਵਰਣ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ, ਇੱਕ ਬਾਲਗ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕੀਤਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਇਸ ਵਿੱਚ ਸੰਦਰਭੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਲਾਈ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸੰਦਰਭੀ ਸਿੱਖਿਆ (ਗਿਆਨ) ਵਿੱਚ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਹਕੀਕੀ ਦੁਨੀਆਵੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰੱਥ ਬਣਾਉਂਦਿਆਂ, ਜੋ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰੇਖਣ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸਵੈ ਤੋਂ ਪਰਿਵਾਰ-ਸਮੁਦਾਇ-ਸਮਾਜ ਤੱਕ, ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਸੰਗਕਤਾ ਨਿਰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਬੱਚਿਆਂ ਦੁਆਰਾ 'ਗਿਆਨ ਨਿਰਮਾਣ' ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇ ਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰੱਟਾ ਸਿੱਖਣ ਵਿਧੀ ਰਾਹੀਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਗਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਤੋਂ ਵੱਖਰਿਆਂ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨੋਟ

ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇਸ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਓ ਕਾਰਨ, ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਗੋਚਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਕੂਲਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਮਦਦ, ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਹੁਵਿਧ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਨਕਸ਼ਾਕਸ਼ੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਤੁਹਾਨੂੰ ਅਨੁਭਵ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਹਰਾਈਆਂ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਗਿਆਨ ਰਚਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾਲ ਕਾਰਜ ਖੇਤਰ ਉਪਲੱਬਧ ਕਰਨ ਲਈ ਯੋਜਨਾਗਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰੇਖਣਾਂ ਅਤੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦਰਮਿਆਨ ਸੰਬੰਧਨ ਬਣਾਉਣ, ਅਰਥ ਕੱਢਣ (ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ/ਗਿਆਨ), ਜਾਂ ਆਪਣੇ ਪੂਰਬ ਗਿਆਨ ਜਾਂ ਫੇਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਮੁਹਾਰਤ ਹੈ, ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਹਿਲੀਆਂ ਇਕਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ, ਇਹ, ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਢੰਗ ਵਿੱਚ ਝਾਤ ਮਾਰਣ ਅਤੇ ਡੂੰਘੀ ਸਮਝ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਸਮੀਕਰਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੋੜਦਾ ਹੈ।

ਸਿੱਖਿਆ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਣਾ ਉਦੋਂ ਸੰਭਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਨਵੀਂ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲੂੰ ਅਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਚੌਖਟਿਆਂ ਯਾਦਦਾਸ਼ਤ, ਅਨੁਭਵ, ਅਭਿਆਸ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਹੀ ਲੱਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਭਾਵੀ ਹੋਵੇਗਾ ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀ ਸਮੂਹਾਂ ਜਾਂ ਟੀਮਾਂ (ਮਿਲਵਰਤਣ ਨਾਲ ਤੇ ਸਹਿਕਾਰਤਾ ਨਾਲ) ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਦੀ ਉਪਰੋਕਤ ਪਹੁੰਚ ਸਿੱਖਣ ਅਤੇ ਉਸਾਰੂਵਾਦ ਦੇ ਸਿਧਾਂਤ ਉੱਪਰ ਆਧਾਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਪਹੁੰਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀਆਂ ਜਿੰਨੀਆਂ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕੇ, ਕਿਸਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰਦਾ (ਸਮਾਜਿਕ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਕ, ਭੌਤਿਕ, ਜੀਵ ਵਿਗਿਆਨਕ ਆਦਿ) ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਇੱਛੁਤ ਸਿੱਖਣ ਮੰਤਵਾਂ ਲਈ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਅਧਿਆਪਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖਣ ਵੱਲ ਸਚੇਤ ਪਰਿਵਰਤਨ ਕਰਨ ਨੂੰ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਪਾਸਕਰ ਜਦੋਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਖੁਦ ਕਲਾਸਰੂਮ ਅਧਿਐਨ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਜਾਂ ਰੂੜੀਵਾਦੀ ਪਹੁੰਚ ਨਾਲ ਸਿੱਖਿਆ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇ।

ਈ ਵੀ ਐੱਸ (ਸੰਯੁਕਤ ਪ੍ਰਕਰਣ) ਨਾਲ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ (ਵਿਦਿਆ ਸ਼ਾਖਾ) ਦੀਆਂ ਨਿੱਜੀ ਸੀਮਾਵਾਂ ਤੋਂ ਪਰਾਂ ਜਾਣ ਅਤੇ ਉਚਿਤ ਸਿੱਖਣ ਅਨੁਭਵਾਂ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਲੋੜਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਪਦੀ ਪਰਿਪੇਖ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਅਤੇ ਅਨਿੱਖੜ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਧਾਰਣਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝਣ ਦੀ ਪਹੁੰਚ ਵਿੱਚ, ਆਪਣੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਜਾਂ ਮੋਹਰੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਸੰਪੂਰਣ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਤਰ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਲਚਕੀਲਾ ਹੋਣਾ ਲੋੜਦਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹਾਂ ਕਿ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਵਿਆਪਕ ਦਾਇਰੇ ਨੂੰ ਲਾਜ਼ਮੀ ਸਮੇਂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਜੋ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਮਝ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੇ। ਬੱਚੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਬਾਰੇ ਆਪਣਾ ਗਿਆਨ ਆਪੇ ਨਿਰਮਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿੱਜੀ ਰਫ਼ਤਾਰ 'ਤੇ ਸਿੱਖਣ ਲੜੀ 'ਤੇ ਪ੍ਰਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ

ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲਤਾ ਸੰਸਿਲਤ ਹੋਵੇ, ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਸ਼ਲ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਇੱਕਲੇ ਬਿੰਦੂ ਉੱਪਰ ਮੁਲਾਂਕਤ ਕੀਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੇ ਇਕਹਿਰੇ ਢੰਗ ਜਾਂ ਔਜਾਰ ਦੁਆਰਾ।

ਬੱਚੇ ਦੇ ਸਿੱਖਣ ਦੀ ਗਤੀਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰਖਦਿਆਂ, ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਨੇ ਗਤੀਸ਼ੀਲ (ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ) ਮੁਲਾਂਕਣ ਦੀ ਧਾਰਣਾ ਉੱਪਰ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਇੱਕ ਹੋਰ ਚੁਣੌਤੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਇਕੱਤਰ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਚੇ ਕਿਵੇਂ ਸੋਚਦੇ, ਸਮਝਦੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਮੇਲ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹੜੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀਆਂ ਗਤੀਵਿਧੀਆਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟਾਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਕਰਦੇ ਹਨ ਆਦਿ।

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 3

ੳ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਮੁੱਖ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਦੀ ਸੂਚੀ ਤਿਆਰ ਕਰੋ।

ਅ. ਸਿਖਾਂਦਰੂ-ਕੇਂਦਰਤ ਪਹੁੰਚ ਦੀਆਂ ਕੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਹਨ?

ੲ. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਸੰਦਰਭੀਕਰਣ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ : (ਉਚਿਤ 'ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਓ)

I. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਾਧਾਰਣ ਤੋਂ ਜਟਿਲ 'ਚ ਪਰਿਵਰਤ ਕਰਨਾ।

II. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਗਿਆਤ ਤੋਂ ਅਗਿਆਤ 'ਚ ਪਰਿਵਰਤ ਕਰਨਾ।

III. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮਿਸਾਲਾਂ ਨਾਲ ਪਰਿਵਰਤ ਕਰਨਾ।

IV. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ਾ-ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਦੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਪਰਿਵਰਤ ਕਰਨਾ।

4.7 ਸਾਰਾਂਸ਼

ਤੁਸੀਂ ਵੇਖ ਚੁੱਕੇ ਹੋ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਜਮਾਤ 3,4 ਅਤੇ 5 ਲਈ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦਾ ਸਿਲੇਬਸ ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005 ਦੇ ਦਰਸ਼ਨਸ਼ਾਸਤਰ ਅਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਕੋਲ ਵੀ ਚਿੰਤਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਬਾਰੇ ਇੱਕ ਵਿਚਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਇਸ ਸਿਲੇਬਸ ਦੇ ਚੌਖਟੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਛੋਕੜ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਅਤੇ ਚੌਖਟੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਇਕਾਈ ਨੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁੱਖ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿਵੇਂ ਮੁੱਢਲੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ ਅਤੇ ਸਿੱਖਣ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਰਤੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਰਾਂਸ਼ 'ਚ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਦਾਨ ਅਵਸਰ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਮਦਦ ਕਰਨਗੇ :

- ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਨੂੰ ਗਾਖਣ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸਰੋਤ ਵਜੋਂ ਵਰਤਣ ਦੇ।
- ਨਵਾਂ ਗਿਆਨ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਜੀਵਨ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਅਤੇ ਮੌਜੂਦਾ ਗਿਆਨ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਦੇ।
- ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੁਆਲੇ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਅਰਥ ਕੱਢਣ ਦੇ।
 - ਪਾਠ ਪੁਸਤਕ ਦੇ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਵਿਚਾਲੇ ਸੰਪਰਕ ਵੇਖਣ ਦੇ।

ਨੋਟ

• ਪ੍ਰੇਖਣ, ਗਾਖਣ, ਅੰਕਿਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਰਿਪੋਰਟਿੰਗ ਦੇ ਹੁਨਰਾਂ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦੇ।

• ਟੀਮ ਵਰਕ, ਸੰਚਾਰਣ, ਗੱਲਬਾਤ, ਸੰਵੇਦਨਸ਼ੀਲ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬ, ਨਿਰਣੇ ਲੈਣ ਅਤੇ ਸਮੱਸਿਆ ਸਮਾਧਾਨ ਸਮੇਤ ਜੀਵਨ ਹੁਨਰਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਦੇ। ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਖੇਤਰਾਂ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ-ਆਰਥਿਕ ਵਾਤਾਵਰਣਾਂ ਦੇ ਆਰਪਾਰ ਦੀ ਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣਾ।

• ਸਿੱਖਣ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਨਿਮਰ ਪ੍ਰਾਪਤਕਰਤਾ ਤੋਂ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਭਾਈਵਾਲ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ।

ਇਸ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਦੋਵੇਂ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਬਿੰਬਤ ਕਰਨ, ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਉਤਸ਼ਾਹਤ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਪ੍ਰਸੰਸਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਨਵੀਂ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਤੁਹਾਡੀ ਭੂਮਿਕਾ ਇੱਕ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਕ ਦੀ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ - ਖੋਜ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਦੇ ਸਫ਼ਰ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰਨਾ। ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਆਪਣੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਰੁਚੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਛੋਕੜ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੁੱਧੀ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਪੜਾਅ ਬਾਰੇ ਅਧਿਆਪਕ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ਸਮਾਂ, ਸੰਖਿਆਂ, ਸਰੋਤ, ਆਰਾਮ ਜਾਂ ਵਿਸ਼ੇ ਨਾਲ ਪਰਿਚੈ ਸੰਬੰਧੀ ਹਰੇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਬੰਦਿਸ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਬਿਹਤਰ ਜਾਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਅਧਿਆਪਕ ਹੋਣ ਨਾਤੇ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਉੱਪਰ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਲਈ ਇੱਕ ਉਚਿਤ ਸਿੱਖਣ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਆਕਾਰ ਦੇਣ ਦੇ ਸਾਧਾਨ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਾਠ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋ।

4.8 ਤੁਹਾਡੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਪਰਖਣ ਲਈ ਨਮੂਨਾ ਉੱਤਰ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 1

ੳ. I ਰਿਸ਼ਤਾ

II ਉਤਸੁਕਤਾ, ਰਚਨਾਤਮਕਾ

III ਸਚੇਚਤਾ

IV ਹੱਥਲਾ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 2

ਆਪਣੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਝਾਓ

ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਗਤੀ ਦੀ ਪਰਖ ਕਰੋ - 3

ੲ. IV. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਵਿਸ਼ਾ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਂਦਰੂਆਂ ਦੇ ਫੌਰੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਅਤੇ ਅਸਲ ਜੀਵਨ ਸਥਿਤੀਆਂ ਨਾਲ ਜੋੜ ਕੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਕਰਨਾ

4.9 ਸੁਝਾਏ ਅਧਿਐਨ ਅਤੇ ਸੰਦਰਭ

• NCERT (2005), National Curriculum Framework, 2005, New Delhi.

• NCERT (2007), Environmental Studies - Looking around, Textbook for class IV, New Delhi.

- NCERT (1991) Elementary Teacher Education Curriculum, Guidelines and Syllabi, New Delhi.
- Syllabus for classes at the Elementary Level, NCERT, New Delhi.
- www.eelink.net(A directory of internet resources on Environment education).
- www.envis.nic.in(Listening of Various ENVIS nodes and their activities)
- <http://www.esdtoolkit.org>
- <http://www.greenteacher.org>
- www.kidsgreen.org

ਨੋਟ

4.10 ਇਕਾਈ-ਅੰਤ ਅਭਿਆਸ

1. ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਦੇ ਅਧਿਆਪਨ-ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ "ਅਧਿਆਪਕ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਪ੍ਰਦਾਤਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕਿਰਿਆਸ਼ੀਲ ਮਦਦਗਾਰ 'ਚ ਬਦਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਹਿ-ਸਿਖਾਂਦਰੂ ਤੱਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਰੁੱਝੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।" (ਐੱਨ ਸੀ ਐੱਫ 2005) ਇਸ ਕਥਨ ਉੱਪਰ ਈ ਵੀ ਐੱਸ ਪਾਠ-ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਤਰਕਪੂਰਣ ਆਧਾਰ, ਪਹੁੰਚ ਅਤੇ ਰੂਪਰੇਖਾ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ।